

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE
ATIK MALZEME KULLANIMIYLA SÜRDÜRÜLEBİLİR
SANAT UYGULAMALARI

Derya ÖZTEKİN

Danışman

Doç. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

Derya ÖZTEKİN

TEŞEKKÜR

Tez alıőması boyunca desteğini benden esirgemeyen, değerli bilgilerini paylaőan, önerileri ve sunduğu kaynaklar ile tezimi őekillendiren, tecrübeleri ile bana yol gösteren ve her durumda yanımda olan değerli hocam ve danıőmanım Doç. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN'e sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Araőtırmamda, uzman görüşleri ve değerli önerileri ile katkı sağlayan Prof. Dr. Nuray MAMUR'a, tez savunmasında bana verdikleri destek, öneri ve özverilerinden dolayı Prof. Dr. Nalan OKAN AKIN ve Doç Dr. Elif AKIROğLU'na akademik bilgi ve katkılarından dolayı teşekkür ederim. Veri toplama sürecinde kurumsal desteklerinden dolayı Kütahya Simav Hisarbey Ortaokulu Müdürlüğü'ne, Hisarbey Ortaokulu'nda görev yapan değerli öğretemen arkadaşlarıma ve öğrencilerime teőekkürümü ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca her koşulda hep yanımda destekleriyle bana güç veren canım annem Yüksel ÖZTEKİN, canım babam Mustafa ÖZTEKİN, kıymetli kardeşlerim; Deniz ÖZTEKİN ve Filiz ÖZTEKİN'e, bilgi ve tecrübesiyle her zaman yanımda olan değerli arkadaşım Özkan GİNESAR'a ve canım dostum Elif Seda DİNÇER'e sonsuz sevgi, saygı ve teőekkürlerimi sunuyorum.

Derya ÖZTEKİN

ÖZET

Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Uygulamaları

ÖZTEKİN, Derya

Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi ABD,

Resim İş Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN

Haziran 2024, 83 sayfa

Dünyada nüfus artışı ile birlikte hızla ilerleyen sanayi ve teknolojinin gelişimi, bireylerin yaşam kalitesini arttırmıştır. Ancak tüketimin artması, atık artışını da beraberinde getirmiştir. Atık malzemelerin artması, doğanın kendini yenilemesi ve korunması bakımından kolay olmamakta ve hatta çevresel tahribatlar oluşturmaktadır.

Doğal kaynakların yenilenmesi ve çevre sürdürülebilirliği için tüm bireylerin çevre kirliliğine neden olan her türlü atık malzemenin geri dönüşüm sayesinde yeniden doğaya kazandırılmasına yönelik çevre bilinci ve eğitimine sahip olmaları önemlidir. Sürdürülebilir çevre eğitimi, birçok alanda olduğu gibi sanat alanında da bireylerin üzerinde etkili olmaktadır.

“Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Uygulamaları” başlığı altında sürdürülen bu çalışmanın amacı; görsel sanatlar dersinde doğaya zarar veren atık malzemeleri sanatsal amaçlı kullanarak öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini ve çevre bilinci üzerine etkilerinin tespit edilmesidir.

Bu çalışmada, 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları yapılmıştır. Öğrencilerin kullandıkları malzemeler ile çalışmaya olan ilgileri, tutumları ve çevresel farkındalıklarını belirlemek için nitel yöntemle dayalı bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Kütahya ili, Simav ilçesinde yer alan Hisarbey Ortaokulu’nda 7. sınıf görsel sanatlar dersine katılan, 16 kız ve 14 erkek olmak üzere 30 öğrenciden oluşmaktadır.

Çalışma için hazırlanan veri toplama araçlarından; doküman inceleme, görüntü kaydı (fotoğraf), ön ve son görüşme formları, öğrenci uygulamaları ve ürün değerlendirme

formundan yararlanılmıştır. Görüşme ve ürün değerlendirme formları için konu hakkında uzman görüşüne başvurulmuş, uzmanlardan gelen dönütler sonrasında son haline getirilmiştir. Görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizi, ürün değerlendirme formundan elde edilen veriler içerik ve betimsel analizi ile yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre; görsel sanatlar dersinde doğal kaynakların kullanımı ve çevre bilinci konusunda farkındalık kazanmaları, atık malzemeler ile sürdürülebilir sanat kapsamında öğrencilerin kendini ifade etme ve yaratıcılığı geliştirmesi yönünde olumlu katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Görsel sanatlar dersinde sürdürülebilir sanat kapsamında; farklı boyut, renk ve şekillerdeki atık nesnelere kompozisyon oluşturma, atık malzemeleri yerleştirme ve yapıştırma, duyguları kısa sürede ifade ederek iki boyutlu sanatsal uygulamaların görselleştirilmesiyle öğrencilerin, kendini ifade etme, özgün çalışma yeteneği, ekolojik duyu kazanma, yaratıcılığının ve uygulama becerilerinin geliştirilmesi, ilgi ve tutumlarını arttırılması planlanmıştır. Atık malzemelerin kullanımıyla sürdürülebilir atık malzeme ve çevre bilincini oluşturmada disiplinler arası eğitim ve öğretim ile öğrencilerin hayat boyu öğrenmelerine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanatlar Dersi, Atık Malzeme, Sürdürülebilir Sanat Bilinci, Sürdürülebilir Çevre Bilinci, Yaratıcılık

ABSTRACT

Applications of Sustainable Art Practices Using Waste Materials in Visual Arts Classes

Master of Science Thesis, Department of Fine Arts Education

Art Education Program

Supervisor: Associate Doç. Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN

June, 2024, 83 Pages

The development of industry and technology, along with the rapid increase in the world population, has improved individuals' quality of life. However, the increase in consumption has also led to a rise in waste. The increase in waste materials makes it difficult for nature to renew and protect itself, and even causes environmental degradation.

For the renewal of natural resources and environmental sustainability, it is important for all individuals to have environmental awareness and education aimed at reclaiming all types of waste materials that cause environmental pollution through recycling. Sustainable environmental education, as in many areas, also affects individuals in the field of art.

The purpose of this study, titled “Sustainable Art Practices with the Use of Waste Materials in Visual Arts Lessons,” is to examine the effects on students' creativity levels and environmental awareness by using waste materials that harm nature for artistic purposes in visual arts lessons.

In this study, sustainable art practices were carried out with 7th-grade students using waste materials in their visual arts lessons. An action research design based on qualitative methods was used to determine students' interest, attitudes, and environmental awareness through the materials they used. The study group consisted of 30 students, including 16 girls and 14 boys, who participated in the 7th-grade visual arts class at Hisarbey Middle School in the Simav district of Kütahya province during the 2022-2023 academic year.

Data collection tools prepared for the study included document analysis, image recording (photographs), pre- and post-interview forms, students' practical works, and a product evaluation form. Expert opinions were sought for the interview and product evaluation forms. Data obtained from the interview form were analyzed using content analysis, and data obtained from the product evaluation form were analyzed using content and descriptive analysis.

According to the research findings, raising awareness about the use of natural resources and environmental consciousness in visual arts lessons can positively contribute to students' self-expression and creativity by using waste materials within the scope of sustainable art.

In the scope of sustainable art in visual arts lessons, it is planned to enhance students' self-expression, originality, ecological feelings, creativity, and application skills by creating compositions with waste objects of different sizes, colors, and shapes, arranging and gluing waste materials, and visualizing two-dimensional artistic works that express emotions quickly. The use of waste materials in sustainable art practices and environmental awareness will contribute to students' lifelong learning through interdisciplinary education and teaching.

Keywords: Visual Arts Lesson, Waste Material, Sustainable Art Awareness, Sustainable Environmental Awareness, Creativity

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYANNAMESİ.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
1. BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	1
1.1.2. Alt Problemler	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sınırlılıklar.....	3
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	3
1.6. Araştırmanın Tanımları.....	4
2. İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Sanatın Tanımı.....	5
2.1.2. Görsel Sanatlar Eğitimi	6
2.1.3. Görsel Sanatlar Dersinin Amaçları.....	7
2.1.3.1. Görsel sanatlar dersinin temel amaçları.....	8
2.1.3.2. Görsel sanatlar dersinin özel amaçları.	9
2.1.4. Görsel Sanatlar Dersi Eğitim ve Öğretim Programı	10
2.1.5. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Yapısı	11
2.1.5.1. Görsel iletişim ve biçimlendirme.....	12
2.1.5.2. Kültürel miras.	12
2.1.5.3. Sanat eleştirisi ve estetik.....	12
2.1.5.3.1. <i>Edmund feldman sanat eleştirisi kuramı.</i>	13

2.1.6. Atık Malzeme	17
2.1.6.1. Atık malzemeler ve sanat ilişkisi.	18
2.1.6.2. Atık malzemelerin sanatsal çalışmalarda kullanımı.	19
2.1.7. Sürdürülebilirlik	20
2.1.7.1. Sürdürülebilirlik ve çevre.	20
2.1.7.2. Sürdürülebilirlik ve görsel sanatlar.	21
2.1.7.3. Görsel sanatlar dersinde sürdürülebilir sanat.	29
2.2. İlgili Araştırmalar	30
2.2.1. Yurtiçi Araştırmalar	31
2.2.2. Yurtdışı Araştırmalar	32
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	35
3.1. Araştırma Deseni	35
3.2. Evren ve Örneklem/ Çalışma Grubu	35
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	36
3.4. Verilerin Analizi.....	37
3.4.1. Doküman İncelemesi.....	38
3.4.2. Öğrenci Ön ve Son Görüşme Formlarının Analizi.....	39
3.4.3. Görsel Kayıtları Analizi	40
3.4.4. Ürün Değerlendirme Formu Analizi (Feldman Sanat Eleştirisi Yöntemi)....	40
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	42
4.1. Ders Ortamının Hazırlanması.....	42
4.2. Ön Görüşme ve Son görüşme Formlarından Elde Edilen Bulgular	42
4.2.1. Doğal Kaynaklar Tanımına İlişkin Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşler ..	43
4.2.2. Öğrencilerin Dünyadaki Doğal Kaynaklarımızın Neler Olduğu ve Yaşam İçin Önemi Hakkında Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşler	43
4.2.3. Öğrencilerin Doğanın veya Çevrenin Olumsuz Kullanılmasıyla Oluşan Tahribatlar ve Doğada Yok Olmayan Atık Malzemelerin Çevreye Verdiği Zararlar Hakkında Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşleri.....	45
4.2.4. Öğrencilerin Atık Malzemelerin Tekrar Kullanılmasının ve Sürdürülebilirliğin Çevreye Etkisi Hakkında Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşleri.....	47
4.2.5. Öğrencilerin Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Atık Malzemelerin Yeniden Kullanımı Hakkında Araştırma Öncesi Görüşleri....	48

4.2.6. Öğrencilerin Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Atık Malzemeler Kullanımıyla Yapılan Uygulamalar Hakkında Araştırma Sonrası Görüşleri.....	49
4.3. Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	50
4.3.1. Feldman Sanat Eleştirisi Yöntemi (Ürün Değerlendirme Formu)	51
5. BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
5.1. Tartışma	65
5.2. Sonuç	66
5.3. Öneriler.....	68
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	68
5.3.2. MEB'e Yönelik Öneriler.....	69
5.3.3. Öğretmenlere Yönelik Öneriler.....	70
KAYNAKÇA	72
EKLER	77
Ek 1: Milli Eğitim Bakanlığında Alınan İzin Uygulamaya Dair İzin Belgesi	77
Ek 2: Etik Kurul Onayı	78
Ek 3. Bilgilendirilmiş Onam Formu	79
Ek 4: Ön ve Son Görüşme Formu	80
Ek 5: Ürün Değerlendirme Formu (Feldman Sanat Eleştirisi Yöntemi).....	82
ÖZGEÇMİŞ	83

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Öğrencilerin Doğal Kaynak Tanımına İlişkin Görüşleri.....	43
Tablo 4.2. Öğrencilerin Dünyadaki Doğal Kaynaklarımızın Neler Olduğuna İlişkin Görüşleri	44
Tablo 4.3. Öğrencilerin Doğal Kaynakların Yaşam İçin Önemi Hakkındaki Görüşleri	45
Tablo 4.4. Öğrencilerin Doğada veya Çevrenin Olumsuz Kullanılmasıyla Oluşan Tahribatlar ve Atık Malzemelerin Zararları Hakkındaki Görüşleri	46
Tablo 4.5. Öğrencilerin Atık Malzemelerin Tekrar Kullanılmasının ve Sürdürülebilirliğin Çevreye Etkisi Hakkındaki Görüşleri.....	47
Tablo 4.6. Öğrencilerin Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Atık Malzemelerin Yeniden Nasıl Kullanılacağı Hakkındaki Görüşleri.....	48
Tablo 4.7. Öğrencilerin Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Sanatsal Uygulamalarında Atık Malzemelerin Kullanımının Sağladığı Kolaylık Hakkındaki Görüşleri	49
Tablo 4.8. Öğrencilerin Sanatsal Uygulamalarında Atık Malzemeleri Kullanırken Neleri Yapmakta Hoşlandığı Hakkındaki Görüşleri	50
Tablo 4.9. Öğrencilerin Tanımlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinin İsmi Hakkındaki Görüşleri	55
Tablo 4.10. Öğrencilerin Çözümleme Aşamasında Sanatsal Ürünlerinin Renk, Doku ve Şekilleri Düzenlemeleri Hakkındaki Görüşler.	56
Tablo 4.11. Öğrencilerin Çözümleme Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde Dikkat Çekici Bölüm ve Tekrar Edilen Unsurlar Hakkındaki Görüşleri	57
Tablo 4.12. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde İfade Etmek İstedığı Konu ve Duygu Hakkındaki Görüşleri	59
Tablo 4.13. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde Kullanılan Simgeler ve Toplumsal Mesajları Hakkındaki Görüşleri	60
Tablo 4.14. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde İzleyicinin Duyumsayacağı Ses, Koku ve Tat Hakkındaki Görüşleri.....	61
Tablo 4.15. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde İzleyicinin Dokunduklarında Hissettikleri Hakkındaki Görüşleri	61
Tablo 4.16. Öğrencilerin Yargı Aşamasında Sanatsal Ürünlerini İzleyicinin Değer Verme Nedeni Hakkındaki Görüşleri.....	62
Tablo 4.17. Öğrencilerin Yargı Aşamasında Sanatsal Ürünlerin Duyguları Aktarmada ve Çevre Duyarlılığı Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Görüşleri.....	63

RESİMLER LİSTESİ

<i>Resim 2.1.</i> Campbell's Soup Cans, Andy Warhol, 1962.	21
<i>Resim 2.2.</i> Giap İglu, Mario Merz, 1968.....	22
<i>Resim 2.3.</i> Hans Haacke, Grass Grow, 1969.	23
<i>Resim 2.4.</i> Joseph Beuys, 7000 Oaks (7000 Meşe), 1982.....	24
<i>Resim 2.5.</i> Robert Smithson'un Spiral İskelesi, Utah Çölü, 1970.	24
<i>Resim 2.6.</i> Joseph Kosuth, Bir ve Üç Sandalye, 1965.	25
<i>Resim 2.7.</i> Still lifes, Canan Tolon, 1990.	26
<i>Resim 2.8.</i> Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid, İspanya.	27
<i>Resim 2.9.</i> Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu, Madrid, İspanya.....	27
<i>Resim 2.10.</i> Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu, Madrid, İspanya.....	28
<i>Resim 2.11.</i> Deniz Sağdıç, portre.	28
<i>Resim 4.1.</i> Öğrencilerin çalışma öncesi ön görüşme uygulaması.	42
<i>Resim 4.2.</i> "Güneşin Batışı" konulu sanatsal çalışma.	51
<i>Resim 4.3.</i> "Yıldızlı Gece" konulu sanatsal çalışma.	52
<i>Resim 4.4.</i> "Denizdeki Canlılar" konulu sanatsal çalışma.	52
<i>Resim 4.5.</i> "Salyangoz ve Mantar" konulu sanatsal çalışma.....	52
<i>Resim 4.6.</i> "Doğada Hayat" konulu sanatsal çalışma.	53
<i>Resim 4.7.</i> "Ağaçtaki Kuş" konulu sanatsal çalışma.....	53
<i>Resim 4.8.</i> "Mutlu Doğa" konulu sanatsal çalışma.	53
<i>Resim 4.9.</i> "Doğanın Güzellikleri" konulu sanatsal çalışma.....	54
<i>Resim 4.10.</i> "Temiz Bir Dünya" konulu sanatsal çalışma.	54
<i>Resim 4.11.</i> Öğrencilerin kullandıkları atık malzemeler	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Veri toplama araçları.....	37
Şekil 4.1. Doğal kaynakların çeşitleri.....	44

KISALTMALAR LİSTESİ

<u>Kısaltmalar</u>	<u>Açıklama</u>
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
InSEA	International Society for Education through Art
ISME	International Society for Music Education
WDA	Wildlife Disease Association
ACCIONA	Acción Nacional del Carbón (Kömür Ulusal Hareketi)
Akt:	Aktaran
vb.	ve benzeri
s	sayfa

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, araştırmanın amacı, alt amaçlar, araştırmanın önemi, sınırlılıkları ve tez kapsamındaki önemli kavramların tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Dünya’da azalmaya başlayan doğal kaynaklar, artan nüfus ve hızla gelişen sanayileşme ile birlikte tüketimin çoğalması bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Doğada tüketim sonucu oluşan atık malzemeler çevre kirliliğine neden olmaktadır. Atık malzemelerin doğa ve çevre kirliliğini önlemesi amacıyla yeniden kazandırılması birçok alanda olduğu gibi sanatçılara da esin kaynağı olmuştur. Hazır malzemeler, 20. yüzyıldan itibaren birçok sanat yapıtlarında değer görmüştür. Atık nesnelere, belli şekil ve form içerisinde olması sanat yapıtlarında hazır malzeme olarak kullanılmaya başlamıştır.

Günümüzde atık nesnelere yeniden değerlendirilmesi hem çevre duyarlılığı hem de özgün eserler üretimi açısından önem kazanmıştır. Atık malzemelerle farklı formda oluşan sanat yapıtları, sürdürülebilir sanat uygulamaları içerisinde yer almaktadır. Görsel sanatlar dersinde öğrencilere, sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzeme ile iki boyutlu sanatsal uygulamalar yaparak gelişime dair farkındalıklarının sağlanacağı görülmüştür. Sanatsal çalışmalar öğrencilere; sorumluluk alma bilinci, kendini ifade etme, özgün çalışma yeteneği, yaratıcılığı geliştirme ve ekolojik duyu kazandırma açısından farkındalık kazandırmaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi

7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar eğitiminde, sürdürülebilir sanat bağlamında atık malzemelerle oluşturdukları sanatsal uygulamalarının çevre bilinciyle yaratıcılık ve uygulama becerileri üzerindeki etkileri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

1. 7. sınıf öğrencilerinin, doğal kaynakların kendini yenilemesi için çevresel bozulmaya karşı sürdürülebilir sanat kapsamında oluşturdukları farkındalıklar nelerdir?
2. 7. sınıf öğrencileri, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemeleri değiştirilen ve kişiselleştirilebilen ürün olarak nasıl ifade etmişlerdir?

3. 7. sınıf öğrencilerinin, sanatsal ürünlerinde kullandıkları atık malzemeleri yeniden değerlendirmesi ile doğa ve çevreye karşı oluşturdukları sorumluluk bilinci nelerdir?
4. 7. sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersinde, sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemelerin yeniden değerlendirilmesi derse karşı ilgi ve tutumlarını etkilemekte midir?
5. 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzemelerle oluşturulan sanatsal ürünlerin çevre bilinci kazanmalarına etkisi nelerdir?
6. 7. sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersi öğrenme alanındaki sanat eleştirisi etkinliklerinde “Feldman’ın pedagojik sanat eleştirisi” yöntemini kullanmalarının, sanatsal uygulamalarında sürdürülebilir sanat ve çevre bilinci oluşturmalarına katkıları nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sürdürülebilirlik kapsamında ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzemeleri değerlendirerek yaptıkları sanatsal uygulamaların yaratıcılık düzeyleri ve düşünme becerilerinin gelişimine katkısını belirlemektir.

20. yüzyılda ortaya çıkan çevresel sorunlar, sanatçıların dikkatini çekmiş ve doğa ve çevre bilinci hakkında farkındalık oluşturmak amacıyla eserlerinde atık malzemeleri kullanarak sanat yapıtları ortaya çıkarmışlardır. Bu şekilde atık malzemelerin yeniden değerlendirilerek, doğa veya çevrede sürdürülebilirliğini devam ettirmek istenmiştir. Görsel sanatlar dersinde öğrenciler, sürdürülebilir sanat yoluyla çevreyi ve doğayı tanımaları, korumaları, çevre kirliliğine neden olan, atık malzemelerin nasıl bir sanat ürününe dönüşebileceğini görmeleri ve öğrenmeleri açısından önem teşkil etmektedir.

Çevreyi koruma ve duyarlılık oluşturma amacıyla yapılan ilk çalışmalardan yola çıkarak sanatçıların hangi malzeme ve yöntemi kullanarak eserlerini oluşturdukları ve eserin dilini ve felsefesini tanımlayarak ifadede sınırsızlıkla ürünlerini gerçekleştirmelerine destek olunması adına atık malzemelerle 7. Sınıf öğrencilerine farklı zaman dilimlerinde önce teorik bilgiler (ekoloji, sürdürülebilir sanat, ekolojik tasarım, atık malzeme kullanım yöntemleri) ve örnekler sunularak uygulamalar yaptırılmıştır. Görsel Sanatlar dersinde, günlük hayatımızda, kullandığımız atık malzemelerin yeniden kazanım ve dönüşüm kavramlarıyla değerlendirilip, iki boyutlu uygulamalarında nasıl kullanılacağı ve sürdürülebilirliği açısından çevre ve doğa değerlerinin yaratıcılığa ve uygulama becerileri üzerinde hangi katkıları sağladığı araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sanat eğitimi, bireylerin gelişimine önemli katkıda bulunmaktadır. Okulda eğitim ve öğretimin başlangıcından itibaren verilmekte olan sanat eğitimi öğrenciye çok yönlü düşünmeyi sağlamaktadır. Sanat eğitiminde uygulanan yöntemler değişen koşullara göre farklılaştırılarak yeni uygulama yöntemleri içerisinde öğrenciyi sanatsal açıdan geliştirmektedir.

Sanat eğitiminde kullanılan kâğıt, kalem ve boyanın yanında 20. yüzyıldan itibaren önemli ölçüde kendini hissettiren tüketim artıklarında sanat malzemesi kullanılması ve bunların sanatsal formlara dönüşmesi, öğrencinin sınırsız malzeme ile yaratıcılıklarını geliştirir ve çevreye olan duyarlılığını artırır. Görsel Sanatlar eğitiminde uygulama yöntem ve malzemelerinin zenginleştirilmesi derse ve atık malzemenin sürdürülebilirliğine yönelik olan ilgiyi arttırmaktadır. Bunun yanı sıra görsel sanatlar eğitimine yönelik araştırmacılara uygulama ve sürdürülebilir atık malzemenin yeniden değerlendirilmesi boyutunda katkı sunması açısından önemli görülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılı,
2. Kütahya ili örneklemeyle,
3. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kütahya ili, Simav ilçesinde bulunan Hisarbey Ortaokulu'nda 7. sınıf düzeyindeki 30 öğrenciyle,
4. Araştırmanın konusu olan 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar eğitiminde, sürdürülebilir sanat bağlamında atık malzemelerle oluşturulan iki boyutlu sanatsal tasarımlarıyla sınırlandırılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın sayıtları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

1. Öğrenci görüşme formlarında sorulan soruların veri toplama açısından uygun olduğu,
2. Çalışmadaki sorulara katılımcıların samimi bir şekilde cevap verdikleri,
3. Öğrenci görüşme formları ve ürün değerlendirmeleriyle bulguların geçerliliğinin yeterli olduğu,
4. Seçilen öğrenci grubunun evreni temsil etmiştir.

1.6. Araştırmanın Tanımları

Sanat: Özsoy'a (2015) göre sanat, bir anlatım biçimi; bir bireyi özel kılan şey, toplumsal bir eleştiri ve bir dünya kurma olarak ifade etmektedir. Sanat uygarlıkların devamını sağlayan ve nesilleri birbirlerine bağlayan en önemli etkenlerin başında gelir (s.12). Sanat, yaşamaktır. Sanatın, insan bilincini yeniden düzenleyebilecek kazanımları sağlamasıyla duygu birliği oluşturmakta ve insanın yaratıcı yönünü teşvik etmektedir. Bunun yanında sanat, hayatta var olmak için sürdürülen bir tecrübedir (Eisner akt. Alakuş & Mercin, 2020, s.1).

Görsel Sanatlar: Bireylerin duygu, düşünce ve algılarını gösteren görsel sanatlar, özgünlüğü ve yaratıcılığı ortaya çıkarmaktadır. Görsel sanatlar; iletişim, anlatım, algısal duyarlılık, etik, estetik değer, bilme, anlama, yaratıcılık ve yetenek geliştirme aracı olarak ifade edilmektedir (Özsoy, 2015, s.31-38).

Görsel Sanatlar Eğitimi: “Sanat eğitimi bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatmada yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırabilmek için yapılan eğitim çabası olarak tanımlanabilir” (Türkdoğan, 1984, s.14).

Yaratıcılık: Latince “creare” sözcüğünden gelen yaratıcılık terimi, “doğurmak, meydana getirmek” anlamlarına gelmektedir. “Yaratıcı kişi sorunlara yeni çözüm yolları bulan, karmaşık ve yeni düzeyde bir birleşim yani sentez yapabildir” (Türkdoğan akt. Alakuş ve Mercin, 2020, s.179). Yaratıcılık, sadece sanatsal faaliyetlere ilişkin etkinliklere özgü olmayıp ayrıca insanlığın tüm yaşamında her yönde yer alan temel bir yetenektir (San akt. Buyurgan&Buyurgan, 2020, s.16).

Cevre: Canlıların yaşam süresince karşılıklı etkileşim içinde oldukları biyolojik, toplumsal, kültürel, ekonomik, fiziksel ve kültürel ortamlarıdır (Torunoğlu, 2013, s.4).

Atık Malzemeler: İnsan ve doğayla ilgili olan kullanımı sona ermiş her şey atık olarak ifade edilmektedir. Atık kullanım ömrünü tamamlamış olan nesnenin kullanılmayan kısmı olarak da tanımlanabilir. Ya da nesnenin kullanıldıktan sonraki hali olarak da söylenilmektedir (Yücel, 2018, s.18).

Sürdürülebilirlik: “Çeşitlilik ve üretkenliğin devamlılığı sağlanırken daimi olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlanmaktadır” (Poyraz ve Kaya, 2018, s.12). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanan Brundtland Raporu'nda “*Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma* (Brundtland 1987, 41).” olarak tanımlanmıştır (Sachs, 2019, s. 24).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Sanatın Tanımı

Sanat, tarih boyunca değişik zaman dilimlerinde farklı şekillerde tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Terim olarak sanat, var olduğu andan itibaren tartışmalara konu olmuş bir kavramdır. Sanat, hoşça gitme biçimlerini ortaya çıkarma ve güzellik duygularını anlamlandırma olarak tanımlanmaktadır. Güzellik duygularımız ile duyularımız arasında oluşan uyumdur (Read, 2017, s.13). Sanatı bireyin kendini ifade etmesi şeklinde de tanımlayabiliriz. Sanat, sanatçının duygu, düşünce ve izlenimlerini estetik düzeyde dışa vurumu, izleyen ve dinleyene estetik haz veren bir olgudur (İrgin, 2016, s.6).

Sanat anlayışı, her zaman toplumun siyasi, ekonomik, teknolojik ve düşünsel yapısına bağlı olarak teknik, üslup ve araç gereç açısından gelişmiş ve değişmiştir. Farklı zaman dilimlerinde ortaya çıkan sanat anlayışları, malzeme seçimi, biçim ve içerik farklılıklarıyla sanatçıların eserlerine yansımıştır. Bu nedenle her dönemde sanata farklı bir tanım getirilmiştir. 20. yüzyıl öncesindeki sanat eserleri genellikle sanat otoritelerinin belirlediği kurallara ve kabul görmüş bir sanat anlayışını temsil etme durumuna göre değerlendirilmiştir.

20. yüzyılda yaşanan değişim ve gelişmelere paralel olarak sanat da kendini yenilemiş ve kabul görme ölçütleri de bu doğrultuda değişmiştir. Farklı zaman ve anlatım tarzıyla ortaya çıkan sanat akımları ve hareketleri doğanın sınırsız kaynaklarından yararlanarak sanatın sınırlarını zorlamış, kendine yeni çıkış noktaları yaratmıştır. Tüm bu gelişmeler sanatın tanımlanmasını zorlaştırırken sınırları ve kuralları olmayan yeni, amaçsız ve bağımsız bir sanat ortamı yaratmaktadır.

20. yüzyılda meydana gelen değişimler ve gelişmelerle birlikte sanat da kendini yenilemiştir. Farklı ifade biçimleriyle ortaya çıkan sanat akımları ve hareketleri, doğanın sonsuz kaynaklarından faydalanarak sanatın sınırlarını zorladı ve yeni başlangıç noktaları oluşturdu. Bu gelişmeler, sanatı herhangi bir amaca hizmet etmeyen, sınırsız ve özgür bir sanat ortamının doğmasına olmuştur. İnsan var olduğu ilk günden bugüne sanat aynı amaca hizmet etmektedir. Sanat, insanın ün, statü ve gösteriş veya fiziksel kullanımına yönelik hem kişisel hem de toplumsal ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Bugün, sanatın insanların günlük yaşamlarını etkileyen önemli bir güç olduğu ve farklı görsel sanat formlarının insan hayatının içinde var olduğu gerçeği açıkça ortaya

çıkılmaktadır. Görsel sanatların içeriği ve doğası geliştikçe, çizim, resim, heykel, baskı yanı sıra fotoğrafçılık, video ve bilgisayar gibi teknolojinin yansımalarından oluşan yeni ürünler de bu alana katılmıştır (Alakuş ve Mercin, 2020, s.13-14). Görsel sanatlar yoluyla, en güçlü ihtiyacımız olan iletişim kurma ve kişisel ifade giderilmektedir. Fikirlerin paylaşılması ve duyguların ortaya çıkması için görsel sanatlardan faydalanırız (Aykut, 2018, s.4).

2.1.2. Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar eğitimi, bireylerde ruhsal gereksinim ve kişilik gelişimine katkı sağlaması, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edip yorumlayarak yaratma imkânı sağlaması için sanatsal duyarlılığın oluşması ve yeni nesille aktarılması amacıyla önemlidir (Katıranıcı;2020, s.47).

Sanat eğitimi alanındaki en yaygın söylemlerden biri, sanat eğitiminin yaratıcılığın geliştirilmesine olan katkısıdır. Öğrencilerin yeni fikir geliştirme, eleştirel düşünme, teorik bilgiyi pratiğe aktarma gibi yeteneklerini dengeleyen yenilikçi ve çağdaş sanat eğitimi yöntemleri ile yaratıcılık geliştirilebilir. Sanat eğitiminde öğrencilerin yaratıcı düşünme ile yeniden değerlendirme gibi birçok adımdan oluşan derinlikli ve uzun bir süreci ifade eder (Süzen, 2021, s.458).

Sanat eğitimi, bireyin duyuşsal özelliklerine göre algılayıp onu biçimlendirmeyi öğrenmesi ile estetik algısını geliştirmeyi hedefleyen ve her birey için gerekli bir süreçtir. Kırıçoğlu (2005, s.99) 'na göre;

“Sanat eğitimi, eğitim ile sanatın değişik konumlarda, değişik boyutta ve ağırlıkta bir araya geldiği bir alandır. Çevreyle ilk tanışma, görme, algılama, adlandırma ve düzenleme ile başlayan sanat eğitimi daha sonra ürün verme, üründen tat alma olarak gelişir. Okul düzeyinde ise sanatsal bilgi ve deneyimin çocuğa, gence yetişkine belirli bir düzen içinde, kazandırıldığı bir alandır. Burada artık sanat, ürünü, tarihi, eleştirisi ve estetiği ile öğretilen ve öğrenilen bir ders olma durumundadır.” diye açıklar.

Bireylerin yaratıcılık ve kültürel farkındalık kazanmalarını sağlayan görsel sanatlar eğitimi, yaratıcı ve yenilikçi yeteneklerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Görsel sanatlar eğitimi, eğitimin önemli bir parçası olup yaratıcılık, problem çözme, farklı düşünme becerileri, yeni durumlara uyum sağlama ve kendini ifade etme gibi niteliklerle ilişkilendirilebilir (Fazıloğlu, Akın & Ece, 2014, s. 15). Görsel sanatlar eğitimi, bireyleri çocukluktan itibaren kültürel anlamda yetiştirdiği; duyguları, akıl yürütmeyi, hayal kurma ve yeteneği doğru bir şekilde geliştirirken diğer yandan çok ve çeşitli bir okur yazarlığı aşamalı olarak yapılandırmaktadır.

Görsel sanatlar eğitimi, öğrencilere algılama ve düşünme becerilerini çeşitli yollarla öğreterek yardımcı olur (Özsoy, 2015, s.39). Sanat eğitimi bireylerin tüm zekâ alanlarının

gelişimi, yaratıcılığı ve problem çözme becerilerinin artması bakımından katkıda sağlamaktadır. Günümüzde yaşamın tümünde ihtiyaç duyulan bilim ve teknolojiadaki yaratıcılık, sanatsal oluşum bir kavram olarak değerlendirilmektedir (San, 2008, s. 13). Görsel sanatlar dersinin amacı, bireyi ve kendi deneyimini birbirine bağlama, sözel ile sözel olmayan arasında bağ kurma, bütünü anlama, kavrama yeteneğini kazandırmaktadır. Bunun sayesinde duygu deneyi sağlaması, anlayış ve kavrayışa, bilginin ana kaynağı gibi güvenmeyi sağlamaktadır (Özsoy; 2015, s. 39).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın tarafından hazırlanan görsel sanatlar dersi müfredat programı kapsamındaki eğitimde, bireyi sanatçı veya çok üstün yeteneklere sahip olmasını gerektirmez. Kişisel yaşantıya olumlu kazanımlar ve toplumlar açısından fırsat sağlayan görsel sanatlar eğitimi, her yaş seviyedeki bireyin kendini ifade edebilme ve estetik bilinci kazanımı için gereklidir (MEB, 2018, s.8).

Görsel sanatlar eğitimi, bireylerin kendilerini ifade etmelerine ve estetik bilincin gelişimine katkıda bulunarak kişisel deneyimlere ve toplumsal fırsatlara olumlu etkiler sağlayan bir eğitimidir. Bu tür eğitim, her yaş grubundaki insanlar için önemlidir.

2.1.3. Görsel Sanatlar Dersinin Amaçları

Sanat eğitimi, öğretim ve öğretme yoluyla nitelikli simge yaratılması ve bu simgelerin düşünme ve özdeşim yoluyla çözümlemeyi ve bu konuda zihinsel kapasiteleri geliştirmeyi gerektirir (Kırışlıoğlu, 2015, s.16). Çağdaş anlamda düzenlenen ve uygulanmakta olan görsel sanatlar eğitiminin hedefi sadece sanatçı yetiştirmek veya yaratıcılığın ne olduğu konusunda bir düşünce birliği sağlanamamakta ve öğrencilerin yaratıcılığını ortaya çıkarmakla sınırlandırılmamaktadır.

Günümüzde düzenlenen ve uygulanan görsel sanatlar eğitiminin amacı sadece sanatçı yetiştirmek veya yaratıcılıkları ortaya çıkarılması değildir. Eğitimin amacı, sanata ilgi duyan, sanatı ve sanatçıları takdir eden, yaratıcı çözümler üreten, kendi sanatsal çalışmalarını eleştirebilen, saygılı ve empatik davranışlar sergileyebilen bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Görsel sanatlar eğitimi, okul öncesi, ilkokul ve ortaokul düzeyinde çeşitli hedeflere dayanarak farklı amaçlar ve davranışları içermelidir. Bu hedefler net ve anlaşılır bir şekilde tanımlanmalıdır. Bu sayede destekleyici detaylı ders içerikleri için sağlam bir temel oluşturulabilir (Özsoy, 2015, s.146).

2.1.3.1. Görsel sanatlar dersinin temel amaçları. Görsel sanatlar dersinin genel amaçları bireysel ve toplumsal, estetik, algısal ve teknik amaçlar şeklinde gruplanabilir.

Bireysel ve Toplumsal Amaçlar:

- Öğrenciye hayatı ve doğayı gözlemlene farkındalığı kazandırmak,
- Öğrenciye yeniden organize etme, birleştirme, seçme ve ayıklama becerileri kazandırmak, analiz ve sentez yeteneği ile eleştirel bir bakış açısı geliştirmek,
- Öğrencinin özgüven duygusu kazanmasını, yeteneklerini fark ederek kendini geliştirmesini sağlamak
- Öğrencinin kendini ifade ederken görsel biçimlendirme yollarını kullanmasını sağlamak,
- Öğrencinin yaratıcı davranışlar geliştirerek bunu her alanda kullanabilmesini sağlamak,
- Öğrencinin ülkesinde ve dünyadaki sanatçıları ve sanat eserlerini tanımasını sağlamak,
- Paylaşma, iş birliği yapma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve farkındalığı kazandırmak,
- Öğrencinin iç dünyasını anlatabilme, ruh sağlığını koruma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
- Öğrenciye duygularını, zevklerini ve aklını sorgulama bilinci kazandırmaktır (Buyurgan & Buyurgan, 2020, s.13).

Algısal Amaçlar;

- Öğrencilere farklı durumlarla başa çıkma ve özgün çözümler geliştirme yeteneği kazandırmak,
- Görsel sanatlar öğrencilerin hayal ve algı birikiminin güçlenmesine katkı sağlar,
- Öğrencilerdeki görsel algı birikimlerinin sanatsal faaliyetlere dönüştürmesine etki eder,
- Öğrencilerin bilgi ve görsel birikimlerinin farklı alanlarda uygulayabilme yetisini geliştirir,
- Öğrencinin görsel algı ve birikimleri ile öznel algılarını sanatsal faaliyetlere dönüştürme becerisinin kazanılmasını sağlar (Buyurgan & Buyurgan, 2020, s. 13).

Estetik Amaçlar;

- Öğrencinin, sanat eserlerinin ve sanatın her zaman önemsenmesi gereken bir değer olduğunu kavramasını sağlamak,
- Öğrenciye estetik değerlerden yararlanarak kendini ifade edebilme yeteneği geliştirmesini kazandırmak,
- Estetik açıdan öğrencilere sanat sevgisini kazandırmak ve yaşamın her bölümüne sanatın uygulanması ile bunları davranış şekline getirebilme yetisi kazandırmak,
- Görsel sanatlar öğrencilere doğadan elde ettiği ve insanların meydana getirdiği nesnelerin estetik ve sanatsal birikimini kullanarak bunların değerlendirilmesi bilincinin öğrenciye kazandırılmasına etki eder (Buyurgan & Buyurgan, 2020, s.14).

Teknik Amaçlar;

- Öğrenciye her türlü araç-gereci kullanarak kendini geliştirmesine imkan tanımak aynı zamanda da görsel anlatım diline dönüştürme isteği kazandırmak,
- Öğrenciyi çeşitli tekniklerle yapılan işlerin sonuçlarından oluşacak etkileri sezdirebilmesi ve öğrencilerin ortaya çıkan bu farklılıklardan zevk alabilmesini sağlamak,
- Öğrencinin farklı tekniklerle ortaya çıkan anlatım zenginliklerinin farkına varabilmesini sağlamak,
- Öğrencilere farklı teknikler kullanılmasıyla daha fazla istek ve cesaret kazandırmak,
- Öğrenciye, amaca uygun malzeme seçme, kullanılacak malzemeden anlam çıkarma becerisi kazandırmak,
- Öğrenciye kendini ifade ederken karşılaşılabilecek sorunlara, teknik çözümler üretebilmesini ve bu konuda özgüven kazanmasını sağlamaktır (Buyurgan & Buyurgan, 2020, s. 14).

2.1.3.2. Görsel sanatlar dersinin özel amaçları. Bireyin görsel sanatlar eğitimi alması onun bir sanatçı veya çok üstün yetenekli olmasını gerektirmez. Görsel Sanatlar eğitimi, bireyin kendini anlatabilmesi, estetik bilinç kazanma gibi kişisel yaşantısı ve toplumsal açısından olumlu katkılar sağladığından her yaş seviyesinden bireyler için bir ihtiyaçtır.

Bu ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan Görsel Sanatlar Dersi ğretim Programı'nın amaçları;

- Görsel okuryazarlık, algı ve estetik bilincine sahip,
- Görsel sanatlar alanı içerisinde temel kavramları bilme ve uygulamalar hakkında yeteneğe ve anlayışa sahip,
- Görsel sanatlar alanı ile alakalı tartışmalara aktif bir şekilde katılan ve bunları değerlendiren,
- Görsel sanatların doğasını inceleyen ve önemini sorgulayan,
- Güncel sanat nesnelerini ve tasarımlarını bilinçli olarak takip eden,
- Görsel sanat çalışmalarında düşünceleri ifade etmek amacıyla bilgi, malzeme, beceri, teknik ve teknolojiyi etkili ve güvenli bir şekilde kullanan
- Görsel Sanatları dersini diğer disiplinlerle bağlantı kuran,
- Sanat alanının uygun davranışlarda bulunan,
- Görsel Sanatlar dersine karşı öğrenme ve uygulamaya istekli bireyler yetiştirmektedir (MEB, 2018, s.8).

2.1.4. Görsel Sanatlar Dersi Eğitim ve ğretim Programı

Yaşam boyu bu öğrenmede, ders olarak öğrenilmesine zen gösterilmekte sanat eğitimi hem bir zorunluluk ve hem de istenen bir alandır. Ders bağlamında öğrenciye belirli bilgi ve deneyim kazandırmasıyla insancıl değerlere yönelik kimi davranışların geliştirilmesinde de etkin bir güce sahiptir (Kırışlıoğlu, 2015, s.63).

MEB'in Görsel Sanatlar Dersi ğretim Programı'nın uygulanmasında alınması göre esaslara göre;

1. Uygulama, ilkokuldan ortaokul son sınıfa kadar bir bütünlük içerisinde oluşturulduğu için buna dikkat edilmelidir.
2. Dersin işlenişi, öğrenme alanları ve ilgili kazanımlarla ilişkilendirilmelidir.
3. Öğrencilerin kazanımları elde edebilmesi için disiplinler arası iş birliği yapılmalıdır.
4. Öğretmenin n hazırlık yaparak öğrencilerini sanata duyarlı bireyler olarak yetiştirmesi için sağlıklı bir şekilde programı işlenmesi ve etkinlikler düzenlenmesine bağlıdır.
5. Program kapsamındaki kazanımlar yerelden evrensele ve ğrenci düzeyine uygun işlenmesi tercih edilmelidir.

6. Atatürk'ün "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." sözü sanatı vurgulayan kazanımlarla kültürel miras, sanat eleştirisi ve estetik öğrenme alanları arası ilişkilendirilmelidir.
7. Yetenekli öğrenciler öğretmen tarafından keşfedilerek yönlendirilmelidir.
8. Görsel Sanatlar dersinin yalnızca biçimlendirmeye dayalı bir ders olmadığı düşüncesiyle öğrencinin duyu, düşünce, bilgi ve becerilerini yazılı veya sözel olarak anlatmaları sağlanmalıdır.
9. Dersleri, öğrencinin yakın çevresinde gördüğünü ve ilgisini çekebilecek nitelikte güncel olaylarla (ekonomik, çevresel ve kültürel sürdürülebilirlik, doğal afetler, çevre duyarlılığı, küresel ısınma vb.) ilişkilendirilmelidir.
10. Öğretmen, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak, programın uygulanmasında esnekliğe gidebilir (MEB, 2018, s.8).

Eğitim programları oluşturulmasında, ulusal kültür ve eğitim politikaları, toplumun eğitim ve eğitilmiş insanlardan beklentileri, bireyin eğitim hakları ve ihtiyaçları dikkate alınmaktadır.

UNESCO bu konuda aşağıdaki ilkeleri önerir:

- Sanat ve estetik eğitimi her bireyin hakkıdır. Her birey, sanatsal yeteneklerini geliştirecek, estetik açıdan dünyayı anlayacak ve eserleriyle kültüre katkıda bulunacak bir eğitim ortamına ihtiyaç duyar.
- Eğitim ve öğretim kurumları, öğrencilerin bu haktan faydalanmasını sağlamakla sorumludur. Sanat, öğrencilerin okul öncesinden yetişkinliğe kadar her aşamada öğrenmeleri gereken ve yaşamlarının bir parçası olması gereken bir unsurdur.
- Herkesin eğitim hakkından faydalanması kadar eğitimin kaliteli bir şekilde sunulması da aynı derecede önemli olduğu unutulmamalıdır (UNESCO akt. Kırışlıoğlu, 2015, s.63)

Eğitim ve öğretim programları, bireyin içinde yaşadığı toplum, kültür, çevre bağlamında; kapsam ve içeriği bakımından gerçek ve gereksinimleri düşünülerek hazırlanmaktadır (Kırışlıoğlu, 2015, s.64)

2.1.5. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Yapısı

Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda, her sınıf seviyesinde bulunan öğrencilerden beklenen bilgi, beceri, duyuş ve diğer yeterlikler giriş paragrafında ifade edilmektedir. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın giriş kısmından sonra temel öğrenme alanlarına göre ele alınan kazanımlara ve açıklamalara yer verilmiştir.

Öğrenme alanları;

1. Görsel İletişim ve Biçimlendirme,
2. Kültürel Miras,
3. Sanat Eleştirisi ve Estetik olarak sınıflandırılmıştır (MEB, 2018, s.11).

2.1.5.1. Görsel iletişim ve biçimlendirme. Bu alanda öğrencilerin;

- Gözlemlerini, hayallerini, duygularını ve düşüncelerini biçimlendirerek görsel iletişim kurmaları,
- Biçimlendirmede görsel iletişimin sağlanması için sanatın dilini kullanmaları yanında onu destekleyen yazılı ve sözlü ifadeler oluşturmaları,
- Görsel sanat çalışmalarında sanat elemanları (renk, çizgi, biçim, form, doku, mekân/uzam) ve tasarım ilkelerini (ritim, denge, oran-orantı, vurgu, birlik, çeşitlilik, hareket, zıtlık) kullanmaları,
- Sanat eserlerinin anlamını ve değerini kavrarken kendisinin ve akranlarının oluşturduğu görsel sanat çalışmalarına saygı duymayı öğrenmeleri,
- Görsel sanat çalışmalarını oluştururken öğretim materyallerini, araç-gereçleri kullanabilmeleri ve teknik uygulamaları gerçekleştirmeleri,
- Yeteneklerini açığa çıkartabilecek yaratıcı, özgün biçimlendirme çalışmalarını yapmaları amaçlanmıştır (MEB, 2018, s.11).

2.1.5.2. Kültürel miras. Bu alanda öğrencilerin;

- Farklı toplum ve kültürlerde ortaya konulan sanat eserlerini ve sanatçıları incelemeleri,
- Sanat ile kültürün birbirini şekillendirdiğini ve yansıttığını kavramaları,
- Sanatın duygu ve düşünce iletmede bir araç olduğunu anlamaları,
- Görsel sanatların geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören araçlardan biri olduğunu kavramaları,
- Kültür-sanat örneklerini incelemeleri, analiz etmeleri ve yorumlamaları, incelemeleri amaçlanmıştır (MEB, 2018, s.11).

2.1.5.3. Sanat eleştirisi ve estetik. Bu alanda öğrencilerin;

- Sanat eserlerini basitten karmaşığa doğru eser eleştirisi yöntemine (tanımlama, çözümlenme, yorumlama ve yargı) göre incelemeleri,
- Görsel sanatlar alanıyla ilgili kavramları ve sanat eserlerinin oluşturulma süreci hakkında öğrendiği bilgileri sanat eseri analizinde kullanmaları,

- Sanat eserinin duygu ve düşünceleri ifade etmedeki gücünü, iletişim kurma kapasitesini analiz etmeleri ve yargıya varmaları,
- Sanat eserlerini incelediğinde sanatın anlamı ve değeri konusunda bir yargıya varmaları,
- Sanat eserinin ekonomik değerinin olduğunu fark etmeleri,
- Görsel sanatlarla ilgili tartışmalarda ortaya konulan görüşlerin, sanat eserine yönelik düşüncelerin ve tercihlerin farklı olabileceğini görmeleri ve bu düşüncelere saygı duymayı öğrenmeleri,
- Sanata ve sanatçıya saygı duymayı öğrenmeleri,
- Görsel sanat alanındaki etik kuralları bilmeleri amaçlanmıştır (MEB, 2018, s.12).

2.1.5.3.1. Edmund feldman sanat eleştirisi kuramı. Bir sanat eserini tartışmak üzere yöntem geliştiren ilk sanat eğitimcisi Edmund Feldman sanat eleştirisinin amaçları hakkında şunları söylemektedir: “Sanat eleştirisinin ilk amacı anlamaktır. Sanat eleştirisinin ikinci amacı zevk almaktır” (Mazlum ve Ekmekçi, 2016, s.66). Bir sanat yapıtını gözlemek, açıklayabilmek, ayrıntılarını görebilmek ve bu ayrılmışları gerektiğinde yeniden birleştirip bir sonuca varabilmek için görsellikle birlikte akıl ve becerinin de olması gerekmektedir (Erinç akt. Ekmekçi ve Mazlum, 2016, s.66). Sanat eleştirisi, bir sanat deneyiminin biçim ve içerik olarak farklı görünüşlerde aktarılması olarak söylenmektedir (Yücel, 2007, s.10).

Bir sanat yapıtı belirli bir süreçte kapsamlı bir araştırma ve düşünsel bir kapasiteyle değerlendirilmesi gerekmektedir. Sanat yapıtının doğru anlamlandırılması önem taşımaktadır. Anlamlandırmanın birinci basamağı olan algılama eylemi, yapıtın bakılmasından çok görmeye çalışmayı gerektirir. Görme eylemi algılama, tanıma, kavrama ve yorumlama süreçlerini içinde barındırmaktadır (Ersoy, 2010, s.13).

Sanatta eleştiri; belli bir doğruyu ya da gerçeği arama, bulma ve değerlendirme işlemidir. Sanat eleştirisi dil olarak kabul edilirse eğer; o dilin tanımlanması, çözümlemesi ve anlamlandırılması gerekir. Dilin öğelerinin kullanılması ve tanımların da oluşturulması gerekmektedir. Sanat eleştirisinin amacı; sanat nesnelerini anlama, ondan zevk alma, öğrenilenleri başkaları ile paylaşmaktır.

Bu kaynaklarda eleştirinin;

1. Akademik eleştiri
2. Pedagojik Eleştiri
3. Basın eleştirisi

4. Popüler eleştiri, gibi çeşitleri vardır (Boydaş, 2004, s.279).

Akademik eleştiri, üst düzey eğitimi gerektiren, basın eleştirisi, genellikle sanat çevreleri tarafından ilgilenilen ve sanat hakkında makaleler yazılan, popüler eleştiri ise sanat alanı dışında kalan kesimin eleştiri türleridir. Pedagojik eleştiri, öğrencilerin sanat ve estetiğe yönelik olgunluklarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrenciler hem kendi eserlerini hem de kendilerini de yargılamayı bilmektedir. Sanat eleştirisini yapacak veya yürütecek sanat eğitimcisinin, sanat ve pedagojik formasyon hakkında bilgileri olmalıdır (Boydaş, 2004, s.37).

Feldman'ın pedagojik eleştiri yöntemi; bireylerin sanat eğitiminde amaçlanan bazı davranışların gerçekleştirilmesinde daha sistemli bir yaklaşımı sağlamaktadır (Alakuş ve Mercin, 2005, s.40-41). Araştırmada öğrencilerin, öğrenme alanı "Görsel İletişim ve Biçimlendirme" ile ortaya çıkardıkları sanatsal ürünlerini "Sanat eleştiri ve estetik" kapsamında kullandıkları eleştiri türü, pedagojik eleştiridir.

Feldman'ın pedagojik eleştiri yönteminin 4 basamağı ve her basamağında farklı sorular yer almaktadır. Tanımlama (eserde görülenlerin listelenmesi), çözümleme (listelenenlerin birbiriyle ilişkilerinin kurulması), yorumlama (esere ilişkin kendi değerlendirmelerini yansıttıkları) ve yargı (esere ilişkin son sözlerini nedenleriyle birlikte açıklanması) aşamalarından oluşmaktadır (Yükselgün ve Türkcan, 2012, s.341).

Tanımlama

Betimleme aşamasında, eserdeki ön yapı elemanları tanımlanır. Sanat eserinin hangi sanat formuna ait olduğu ve eserin dış yüzeyinde ne tür unsurların bulunduğu belirlendiği aşamadır. Tanımlayıcı/betimleyici aşama, bireyselleştirilmiş veya hikayeleştirilmiş gibi aktarırsa çok daha ilgi çekebilir. Özelliklerini gözlemlediğimiz bir nesnedeki kayıtları aldıktan sonra ayrıştırmanın yöntemi mekanik görünebilir ve insani bir çağrışım içermeyebilir. Bir kimsenin gözlemlerinde "*Ben odaya girerken ya da caddeye inerken gördüğüm... ile hayrete düştüm*" biçimindeki bir cümleyle başladığı zaman, o şey bu süreçte oldukça farklı bir pozisyona kavuşabilir (Alakuş ve Mercin, 2020, s.69).

Tanımlama safhasında pedagojik eleştiri yapacak kişiye şu sorular yöneltilebilir;

1. Eserin teması veya konusu nedir?
2. Bu çalışma hangi sanat formundadır?
3. Bu eserde hangi malzeme kullanılmıştır?
4. Sanat eserinde gördüklerin nelerdir?
5. Hangi çizgiler sanat eserinde etkin görünüyor? (düz, eğri, diğerleri...)

6. Sanat eserinde hangi renkleri görüyorsunuz?
7. Sanat eserinde hangi şekiller etkin görünüyor? (Karabulut ve Diğerleri, 2008, s.97).

Çözümleme

Çözümleme aşamasında, sanat yapıtı ile oluşum biçimini sanat ilkelerine göre ilişki kurarak ayrıntılı bir analiz yapılmaktadır. Biçimsel analizler algısal olmasına rağmen, çocuğun bir sanat eserinin yapısını veya kompozisyonunu anlaması gereken ilk basamak olarak kabul edilir. Bu aşamada, sanatçının sanat eserindeki simetri, renk ve çizgi özellikleri arasındaki ayrımı fark edebilmesiyle biçim ya da şekli hakkında tartışılabilir. Böylece öğrencilerin sanatsal düzenleme öge ve ilkelerini tasarımın dili kullanmasıyla eseri keşfedebilir.

Hem betimleme hem de biçimsel çözümleme aşamalarını başlatan tartışmalar, eleştirel bir tavır için zorunlu görülen sürekli görsel dikkat olarak adlandırdığımız yoğunlaşmayı oluşturur. Risatti (1987), her iki aşamayı da sanat eserini oluşturan görsel elemanları anlama ve tanımlama ile ilgili çözümleme türü olarak görür. Betimleme ve çözümleme, zamanından önce gelişen yargıları kabul etmez, aksine bu yargılamaların “mesafeli duruş” (tarafsız) gereği öğrencinin belirli görüşlere saygılı olmasını zorunlu kılar.

Çözümleme aşamasında, sanatçıların ortaya çıkardığı sanat eserindeki çizgi, renk ve örüntülerin tekrarı ve bunların aralarında kurulan ilişkileri ile kompozisyonları nasıl oluşturduklarını incelemek gerekir (Alakuş ve Mercin, 2020, s.70).

Bu safhada şu sorular yöneltilebilir;

1. Sanat eserinde ilk görülen şey nedir? Niçin öyle görüyorsunuz?
2. Renklerin düzenlenmesi nasıldır? Sıcak ve soğuk renklerin hangisini daha dikkat çekici görüyorsunuz?
3. Sanat eserinde denge nasıl sağlanmış olabilir?
4. Gözünüzün algısında hangi renkleri hareket halinde görüyorsunuz?
5. Sanatçı, sanat eserinde mekânı nasıl oluşturmuştur? Renkle mi yoksa biçimle mi?
6. Eserdeki açık-koyu değerler nasıldır? Gölgeleme nasıl yapılmış? Koyu veya açık renk değerleriyle eserin derinliğin sağlanmış mı? Zıt renklerle değerleri ile derinliğin sağlanması, fazla zıtlık gibi değerler açısından inceleyin (Karabulut ve Diğerleri, 2008, s. 99).

Yorumlama

Yorumlama, bir sanat eserini görme, işitme, koku veya tatma gibi duyuşal ifadelerle hissedilmesidir. Sembollerin kullanılmasıyla anlam çıkarılmasına yönelik bir süreç olarak da tanımlanmaktadır. Betimleme ve çözümleme basamağındaki bulguların esas alınmasıyla birlikte bu aşamada kişisel yorumlar desteklenmektedir.

Hurwitz ve Day'e göre (1985), yorumlama aşamasında öğrencinin daha çok yaratıcı seviyeleriyle ilgilenilir. Eseri anlama veya sanatçının eser üzerindeki amacın kavranılması ve düşünülmesiyle öğrencilerden eser ve sanatçı arasındaki bağı kurulması istenmektedir. Örneğın, ışık, gölge gibi dikkat çekici etkiler bırakıldığı, keskin zıtlıkların olduğu sanat eserinde ne amaçlandığı bu aşamada sorgulanabilir (Alakuş ve Mercin, 2020, s.70).

Yorumlama basamağında şu sorular yöneltilebilir;

1. Sanat eseri sizde uyandırdığı duygular nelerdir?
2. Sanat eseri karşısında hangi duygu (mutlu, üzüntülü, vb.) veya etki altında hissediyorsunuz?
3. Sanat eserinden bu şekilde hissetmenizin nedeni (renkler, formlar, dokular) nelerdir?
4. Bu sanat eserinin toplumda nasıl bir etkisi vardır?
5. Eserin yüzey kısmına dokunduğunda nasıl bir his alıyorsunuz?
6. Sanatçının, bu sanat eserinden yola çıkarak nelerden hoşlandığını düşünüyorsunuz?
7. Sanat eseri nasıl bir evrensel mesajı içeriyor?
8. Sanat eseri nasıl bir ses veya tat veriyor?
9. Sanat eserinden nasıl koku hissediyorsunuz?
10. Bu esere farklı zamanlarda baktığınızda duygularınızda farklılaşmalar hissediyor musunuz? (Karabulut ve Diğerleri, 2008, s.101-102).

Yargı

Bu aşamada; sanat eserinin neden ünlü ya da değerli olduğu, niçin güzel olduğu kesin bir yargı ifadesi kullanılması gerekir. Herhangi bir olayı anlatan sanat nesnesini, sanat olarak kabul edilmesinin nedenini açıklayabilmek için bazı değerlendirmeler, ölçütler veya sanat kuramlarına ihtiyaç duyulur. Eleştirel süreç normalde bir yargıyla biter. Bir sanat eserinin başarı veya başarısızlığıyla ve onun diğer sanat eserleriyle karşılaştırılması, eleştiri sürecinin son aşaması olarak belirtilebilir.

Elbette burada sözü edilen yargı, elbette profesyonel eleştirmen ve uzmanların yetki alanına giren bir yargı değil, bir çocuğun zihnindeki tercih etme veya yeğleme ile eş anlamlı bir yargıdır. Sanatsal çalışmalara tepki gösterirken yeğleme ve yargılama arasındaki farkı ayırt etmeyi anlamakta fayda vardır. "Yeğleme ve tercihler", bireyin bir

sanat eserinden kişisel bir hoşlanma ya da hoşlanmayışının kendisinin bireysel bir tavrı olmasından ötürü bu olgular etkileme ve ikna çabalarıyla düzeltilemez. “Hoş/hoşa gitmeyen” “pis” ve “garip” gibi tepkiler psikolojik tepkilerdir ve tabiatıyla daha ileri tartışmalardan bireyi yıldırır- bilir.

Yargının tartışma ve ikna çabalarına bağlı olduğunu ileri süren Alakuş ve Mercin’in (2020, s.71-72), Hurwitz ve Day’dan (1995) aktardığına göre şöyle bir örnek verilmektedir:

“Bir kişi kuşkonmazın güzel bir yiyecek olduğuna dair beslenmeye ilişkin kanıtlara dayanılarak ikna edilebilir, ancak yine de o kişi kuşkonmazdan hoşlanmayabilecektir. Bu nedenle çabuk tercih beyanı veya ret ifadesi ile beyan edilen yargı, kapalı ve açık zihin arasındaki bir fark olarak dikkate alınabilir.”

Buna göre; bilinçli tercih veya yargı, aşamalı olup dikkat gerektirmektedir. Bu aşama eseri inceleyen eser hakkında öznel ifadeler kullanmasıyla yargısal söylemlerde bulunur. Kişinin eser hakkındaki düşünceleri ve eserin kendisine olan katkılarıyla estetik bilinci, bakış açısı ve sanat eseri hakkındaki bilgilerinde gelişme görülecektir. Bu son aşamada şu sorularla bireylerin eser hakkındaki yargıları ölçülebilir;

1. Bu sanat eseri konusunda düşünceleriniz nelerdir?
2. Size göre iyi sanat nedir ve neyin iyi olduğu hakkında kimler karar vermektedir?
3. Sanatçı ünlü olmasıyla eser daha mı güzel olmaktadır? Düşünceleriniz nelerdir?
4. Bu sanat eserinin değeri sizce ne kadardır?
5. Sanat eserine baktığınızda yabancılik hissediyor musunuz?
6. Bu sanat eserine sahip olmak bir durum simgesi midir? Yoksa üst düzey göstergesi midir? (Karabulut ve Diğerleri, 2008: 104).

2.1.6. Atık Malzeme

Dünyada teknoloji ve sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte kentleşmenin artması ve nüfusun çoğalması insan hareketlerinin çevre üzerinde etkisini artırmaktadır. Buna bağlı olarak doğal kaynakların daha fazla kullanılmakta ve tüketime eğilim artmaktadır. Bu artış sonucunda atıkların artarak çevre ve insan sağlığını olumsuz etkilemektedir. Giderek fazlaşan atıklar tüm toplumları etkilemektedir (Yavuz, 2021, s.34).

İnsan ve doğayla ilgili kullanım ömrünü tamamlamış veya bir nesnenin kullanılmayan kısmı atık olarak değerlendirilmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde atık terimi; “*Gübür*” olarak adlandırılmakta ve çöp, işe yaramayan, pis ya da zararlı ufak tefek şeyler olarak ifade edilmektedir. Atık, günlük yaşantımızda ihtiyaç için kullandığımız malzemelerin, artık kullanılmaması veya kullanıldıktan sonra atılan bir parçasıdır (Keskinsoy, 2005, s.156).

Endüstri çağıyla birlikte nesnelerin üretimden tüketime geçmesine dayanan yaşamda, “kullan at” şeklinde bir davranışı ortaya çıkardığı görülmektedir. Bir eşyanın artık kullanım değeri olmadığı, atık olarak adlandırılması ya da kullanım değerinin tükenmiş olup olmadığı tamamen kişisel bir karara bağlıdır (Cindil akt Yücel, 2018, s.18). Dünyada nüfus artışı, sanayi ve teknoloji gelişimi, yaşam kalitesini artırmanın yanında ürün ve atık artışını da beraberinde getirmiştir. Bu artışla, doğanın kendini yenilemesi ve korunması, atıkları hazmedebilme sınırını aşmaktadır (Berber, 2012, s. 87). Atıklar çeşitli şekillerde görülmektedir. Bunlar bazen naylon poşet, plastik ambalaj kaplar, şişe, ozon tabakasını etkileyen spreyleyler, tehlikeli atık sular, ev veya işyeri bacasından çıkan gazlar, yangın dumanları vb. Çevremizi bu atıklar kirletmekte ve doğal kaynakların hızla tüketilmesine sebep olmaktadır. Gelecek kuşaklara yaşanabilir çevre bırakılması ve teknolojik gelişmelerin sürdürülebilirliği için mevcut kaynakların doğru bir şekilde kullanılması gerekir (Büyükgüngör, 2006, s. 1).

2.1.6.1. Atık malzemeler ve sanat ilişkisi. Çevrede bulunan nesnelerin yok olması diğer yandan yeni nesne olarak geri dönmesi demektir. Atık olarak da adlandırdığımız bu işe yaramayan nesnelerin değişimi, sanat alanına da dâhil olmasıyla birlikte farklı bir anlam üstlenmişlerdir. Bu atık nesnelerin sanat eserlerinde farklı biçim ve formlarda kullanılması yeni bir varlığın tamamlayıcısı olarak karşımıza çıkmıştır.

Modern çağda, atık malzemelerin birçok alanda geri dönüşüm sayesinde değerlendirilmeyle atık nesnelere ilgili algı ve tanımlar hakkındaki düşünce değişime uğramıştır. İşe yaramayan nesnelerin üretime dâhil olması tekrardan nesne konumuna geçirmiştir. Atık nesnelere günlük yaşamda olduğu gibi sanat alanında kullanılmasıyla o alanların nesnesi olarak değerlendirilmektedir.

Böylece değişimle dışlanan unsurlar, sanat eserinde anlamlı bir yer bulur. Tarihsel sürecine baktığımızda sanatta malzeme kavramı 20. yüzyılda değiştiği ve hemen hemen her şeyin sanat malzemesi olarak kullanıldığı görülür. Klasik sanat malzemeleri yanında geri dönüşümlü malzemelerin de sanatta kullanılması, sanat malzemesi kavramının sorgulanmasına yol açmış ve sanat malzemesinin nasıl olması gerektiği konusunda düşünülmeye neden olmuştur.

2.1.6.2. Atık malzemelerin sanatsal çalışmalarda kullanımı. Dünyamızda hemen hemen her alanda sürekli olarak gelişmeler yaşanmaktadır. Bu değişikliklere paralel olarak eğitim programları da günümüz gereksinimlerine uygun şekilde düzenlenmelidir. Bu konuda;

“Gerek dünyada gerekse ülkemizde var olan eğitim sistemlerinin zamanla etkinliğini yitirmekte olduğunu, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez duruma geldiğini bu nedenlerden dolayı eğitim sisteminin toplumun gelişmesine, ilerlemesine önderlik edecek bir yapılanma içerisinde kendini sürekli yenilemek durumunda olduğunu belirtmektedir. Her alanda olduğu gibi görsel sanatlar eğitiminde de çağın ihtiyaçlarına göre yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır” (Özsoy, 2007, s.31).

Günümüz eğitim sisteminin hedefi öğrencilere belirli bilgi ve beceriler kazandırmak yanında bireyin öğrendiklerinden farklı düşünceler veya ürünler ortaya çıkarabilme yeteneğini geliştirmesi ve bu davranışları gerektiği zaman, gerektiği yerde uygulayabilmesidir. Sanatta yaratıcılık, dünyayı algılama ve gerekli alışkanlıkları kazanma yeteneği ile ilişkili olup genellikle sanat eğitimi ile geliştirilir. Sanat eğitimi programları, dünya her yerinde her eğitim düzeyinde görülmektedir. Geri dönüşümle kazanılan atık materyallerin sanatsal eserlerde kullanılması ve özellikle yükseköğretim kurumlarında denenmesiyle farklı eğitim seviyelerinde zaman zaman müfredatlarda yer aldığı için önemli hale gelmiştir.

Eğitimin günümüz gereksinimlerine uygun olarak yeniden yapılandırılması ve yenilikçi yaklaşımların eğitime dahil edilmesi düşünüldüğünde, bu materyallerin sanat eğitimi derslerinde kullanılması kaçınılmazdır. Çağdaş sanat eğitiminin amacı, bireylerin ve toplumun içinde bulunduğu ortamda çevreye karşı duyarlı olmaları, iletişim kurarak estetik beğenileri ve ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini sağlamaktır. Ayrıca bireylerin kendilerini kolaylıkla ifade edebilmeleri, yaşamlarını daha anlamlı ve yetkin duruma getirmelerinde yardımcı olmaktadır.

Sanat eğitimine atık malzemenin kullanımının dâhil edilmesi nedeni; malzeme ulaşımının kolay olması, çeşitli sanat formu oluşturulabilir olması, geri dönüşüm sayesinde yaratıcılığı arttırması ve çevre bilincini kazandırma gibi birçok faktör bulunmaktadır. Hazırda bulunan atık nesnelere gerekli ihtiyacın karşılanabileceği yaratıcı sorun çözme ve özgün eserler ortaya çıkarılması mümkündür. Atık malzemelerle tasarım (rekreasyon) çalışmaları eğitsel değeri bakımından yüksektir. Bu tür çalışmalarda kullanılan malzemelerin bolluğu ve çeşitliliği zengin etkinlik ortamı hazırlaması ve ekonomik olmalarının oldukça önemli faktördür (Buyurgan ve Buyurgan, 2020, s.313).

2.1.7. Sürdürülebilirlik

Ekonomik ve teknolojinin gelişimiyle çevresel sorunların ortaya çıkması, bu sorunlara önlemler alınması gerekliliği ile ilk kez 1987 yılında sürdürülebilirlik kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Poyraz, 2015, s.118). Doğada yaşamın bir parçası olan insanlar, doğayı değiştirmekte ve bilinçsizce kullanılması sonucu tahrip etmektedir. 20. yüzyılın ortalarında bu tahribat fark edilip gerekli önlemler alınmasına yönelik çevre bilinci oluşmuştur. Bu bilinç ile toplumdaki üretimin sürekliliği ve devamlılığını sağlamak adına doğal kaynakların farkına varılmıştır.

Tarım, ekonomi, mimari ve ekonomi gibi birçok alanda görülen sürdürülebilirlik, insanların doğal, kültürel veya sosyal anlamda kullandığı doğal kaynakları etkin kullanırken bunlara saygı duyma gerçeğidir (Koçak ve Balcı akt. Tetik, 2023, 22). Sürdürülebilirlik genel anlamda tüketim biçimlerini değiştirme, fakirliği azaltma, toprağın verimli kullanımı, doğal su kaynaklarının korunması, hava ve biyo-çeşitliliği koruma, sosyal adalet ve insan hakları gibi birçok konuyu kapsamaktadır (Mamur, 2017, s.1009). Çevresel sorunların kısmen çözümüyle azalması, sosyo-kültürel ve çevresel anlamda gelişimin önemli bir etki sağlanmaktadır.

2.1.7.1. Sürdürülebilirlik ve çevre. Doğal kaynakların devamlılığı çevre sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Çevresel anlamda sürdürülebilirlik, doğal kaynakların kullanım hızının bu kaynakların kendi yenileme hızını aşmamasıdır. Hava, su, atmosfer kirlenmesi, orman katliamı, çölleşme, kimyevi veya nükleer atıklar gibi çevre sorunları ekolojik dengenin tehlike altında olmasını ifade etmektedir (Khor akt. Kaypak, 2011, s.26).

Sürdürülebilir kalkınma terimi, 1980'lerde Birleşmiş Milletler'in yoksulluk, aşırı nüfus artışı, açlık, kuraklık, orman tahribatı ve iklim değişikliği gibi önemli meseleleri ele almaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır (Duran, 2011, s.302). Sürdürülebilir kalkınma terimi, 1980'lerde Birleşmiş Milletler'in yoksulluk, aşırı nüfus artışı, açlık, kuraklık, orman tahribatı ve iklim değişikliği gibi önemli meseleleri ele almaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanan Brundtland Raporu'nda "*Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma*" olarak tanımlanmıştır (Tutulmaz, 2012, s.612). Bu tanım, "sürdürülebilir kalkınma" adında benimsenmiş ve dünya gündemde dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. Bu kalkınma ilkesinin tüm ülke ve toplumlar tarafından kabul edilmesi önemlidir.

2.1.7.2. Sürdürülebilirlik ve görsel sanatlar. Tarih boyunca sanat ve sürdürülebilirlik arasında yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, eşitlikçi sosyal refah, eğitim reformları gibi yaşamın pek çok alanında görülmektedir. Çevreye duyarlılık ve sürdürülebilirlik, sanat alanında da kendini gösteren önemli konulardan biridir. Sanatı etkilemiş olan doğa, sürdürülebilirlik anlamında sanatçının önemli bir ilham kaynağı ve konusunu olmuştur.

Sanat ve sürdürülebilirlik kavramı, geçmişten günümüze uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Çin’de eski gravürler, antik Mısır resimleri, Roma fresklerindeki manzaralar, Ortaçağ dini eserlerde işlenen kırsal yaşam ve Rönesans döneminde yaygınlaşan doğa resimleri gibi örnekler, sürdürülebilirliğin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Çevreye duyarlılık arttıkça, sanatın ve sürdürülebilirliğin ilişkisi, özellikle doğa resimlerindeki sanatta belirgin hale gelmektedir. 20. yüzyılın ortalarına kadar, sanat sadece eserin konusuna bağlı olarak çevre ve doğa ile etkileşime girmiştir. Sanat alanında değişim, 1950’lerden itibaren Kavramsal Sanat, Yoksul Sanat, Toprak Sanat, Ekolojik Sanatı gibi farklı sanat akımları ve sanat hareketlerini ortaya çıkarmıştır. Popüler kültür ve kapitalizmin etkisi altında gelişen bu dönemde sanat akımları da tüketim toplumunu örnek olarak almıştır.

1950’lerin sonunda ABD’de ortaya çıkan Pop Art akımının öncü sanatçılarından olan Andy Warhol medya fotoğraflarını seri halinde yeniden üreterek dikkat çekmiştir. Reklamlarda kullanılan mesajların ve görüntülerin insanları tüketim alışkanlıklarına nasıl yönlendirdiğini göstermek istemiştir. Warhol, “Yeni mabedimiz süpermarketler” (Danto, 2010, s.158) sözleriyle kapitalist sistemin sanatı bir tüketim nesnesine dönüştürdüğünü vurgulamıştır.

Resim 2.1. Campbell's Soup Cans, Andy Warhol, 1962.

Not: Resim örneği (<http://www.leblebitozu.com/pop-art-sanatcisi-andy-warholun-18-eseri/> 25.04.2023 adresinden erişilmiştir).

Arte Povera/Yoksul Sanat, 1967 yılında ortaya çıkan ve doğanın, insanın ve yaşamın gerçeklerini yansıtmayı amaçlayan bir sanat akımıdır. Bu anlayış, sanatın ticari bir meta olarak görülmesine karşı çıkarken, doğal veya yapay malzemelerin kullanılmasıyla doğadan gelen unsurların sanatsal eserlerde yeniden sunulmasını vurgular. Arte Povera sanatçıları, geleneksel estetik kuralları, akıl mantığını, yapısal yaklaşımları ve teknolojiyi reddederek ilkel ve doğal olanı öne çıkarmışlardır.

Bu hareketin önemli sanatçılarından Mario Merz 1960 sonrası çalışmalarında yerel malzemeleri kullanarak göçebe kültürüne odaklanmıştır. Sanatçı, iglo yerleştirmelerinde genellikle doğal ve yapay malzemeleri bir arada kullanmış, sanatla doğa ilişkisini ticari objelerle birlikte ele almıştır (Renççi, 2015, s.175). Yoksul sanat hem kullanılan malzemeler hem de işlenen temalar açısından ilk sürdürülebilir hareket olarak değerlendirilebilir.

Resim 2.2. Giap İglu, Mario Merz, 1968.

Not: Resim örneği (<https://arthur.io/art/mario-merz/igloo-with-tree> 25.04.2023 adresinden erişilmiştir).

1960'larda sanat doğa ilişkisi Ekolojik Sanat doğrultusunda gelişmiştir. Doğa ve ekosistemdeki giderek bozulması ile birlikte, sanat ve doğa algısındaki değişim, sanatçıların eleştirel, sorgulayıcı ve çözüm odaklı projeler ile sanatsal uygulamalar ortaya koymasına yol açtı. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde doğadaki bozulmanın geri dönüşü olmayacak bir noktaya ulaşmasıyla sanatçılar sorunu tün toplumsal platformlara taşıyan eleştirel ve çözüm odaklı bir bakış açısı sergilemeye başladılar (Saygı, 2016, s.7).

1960'ların sonlarında eleştirel bir yaklaşım sergileyen Hans Haacke'nin "Grass Grow" (Çim Büyür) çalışmasında biyolojik sistemler ve doğa üzerine odaklanmıştır. Sanatçı, 1969 yılında Cornell Üniversitesi'nin "Yeryüzü Sanatı" sergisinde, iç mekânda oluşturduğu toprak yığnında kimyasal ilaç kullanmadan çim yetiştirir. İzleyicinin dokunabileceği, değişken ve yaşayan, aynı zamanda çevresine, sıcaklık değişimlerine ve ışığa tepki veren sanat eserlerinin tasarlanması çağrısı yapar (Uysal, 2009, s.75). İzleyicinin dokunmasına olanak tanıyan bu iş, aslında doğayı yeniden başka bir düzlemde-sanatsal düzlemde izleyicinin bakışına sunmaktadır.

Resim 2.3. Hans Haacke, Grass Grow, 1969.

Not: Resim örneği "Saygı, S. (2016). Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık. Sanat-Tasarım Dergisi, 7, 7-13." künyeli çalışmadan alınmıştır.

1970'lerin sonunda ortaya çıkan ve Land Art/Toprak Sanatı olarak adlandırılan hareket, kullanılan materyaller ve çevreyle olan etkileşimi açısından sürdürülebilirliği hedeflemiştir. Toprak Sanatı, ahşap, toprak, kum, taş, su vb. malzemelerin kullanımı nedeniyle hem biçim hem de içerikte yaratıcı bir sürdürülebilir hareket olmuştur. Joseph Beuys, 1982 yılında sanatçı Hans Hackee'den farklı olarak galeriyi yerine kenti dikim alanına dönüştürmüştür (Görsel 2.4). Sanatçı Kassel kentinde 7000 meşe ağacı dikmiştir. Beuys, "7000 oaks" (7000 Meşe) isimli projesini beş yıl sürdürmüştür ve kentin her yerinde dikilmeye devam etmiştir. Sanatçının asıl amacı kentsel değişimi sorgulamak, doğadaki yenilenmeyi daha kalıcı bir şekilde yansıtmak olmuştur (Tan, 2022, s.33). Land Art/Toprak Sanatı hareketin en ünlü örneği, Robert Smithson'un Spiral İskelesi'dir (Utah Çölü'nde Great Salt Lake/Büyük Tuz Gölü'ne bir spiral şeklinde inşa edilen 5.000 ton bazalttan yapılan muhteşem bir heykel).

Resim 2.4. Joseph Beuys, 7000 Oaks (7000 Meşe), 1982.

Not: Resim örneği “Tan, Y. (2022). Doğanın Sanata Yansımaları ve Ekolojik Sanat. İnsanat: Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi, 2(2), 21-41” künyeli çalışmadan alınmıştır.

Bu hareketin sanatçıları kapitalist anlayışa karşı bir başkaldırı gerçekleştirmiştir. Galeri ve müze gibi mekanları reddederek doğadaki geniş alanları sanatsal ve çevreci bir duyarlılıkla kullanmışlardır.

Resim 2.5. Robert Smithson'un Spiral İskelesi, Utah Çölü, 1970.

Not: Resim örneği (<http://sanatbilgisi.blogspot.com/2016/11/land-art-arazi-sanat-uzerine.html> 25.04.2023 adresinden erişilmiştir).

Modern sanat içinde en fazla rastlanan kavramsal Sanat eserlerinin temeli 1960 ve sonrasında kendi varlığını açıkça göstermiştir. 1961 ilk defa Henry Flynt tarafından kaleme alınan kavramsal sanat terimi “Kavramsal Sanat” başlıklı makalesinde geçmektedir. Kavramsal sanat, bir nesnenin gerçek kullanımı dışında da kullanılabileceği veya başka şeyleri anlatacağı düşüncesindedir.

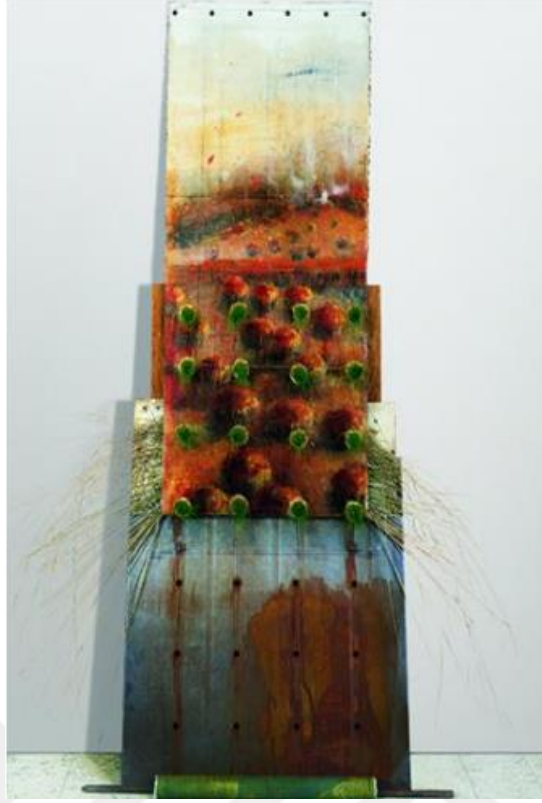

Resim 2.6. Joseph Kosuth, Bir ve Üç Sandalye, 1965.

Not: Resim örneği “Uygun, B. (2017). Canan Tolon’un Yaşamı ve Sanatı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.” künyeli çalışmadan alınmıştır.

Akımının öncülerinden Amerikalı Joseph Kosuth tarafından 1965 yılında yapılmış olduğu “Bir ve Üç Sandalye” isimli çalışmada, sandalyenin kendisini, fotoğrafını ve sözlük anlamını kullanmıştır. Sanatçı burada bir sandalyenin çeşitli şekillerde anlatılabileceğinin altını çizerek iletişimin gücünü göstermek istemiştir. İzleyici eseri oluşturan üç nesneden herhangi birine bakarak eserin ne olduğunu fark edebilecektir. Eser boyuta bağlı değil, sergilendiği alana göre şekillendirilebilecektir. Diğer yandan izleyicilerin her birinin aynı sandalye mi yoksa üç farklı sandalyeyi mi anlattığını bilemeyerek kendisi yorumlayacaktır.

Kavramsal Sanat eserleriyle bilinen sanatçı Canan Tolon resimlerinin aksine, çalışmalarında metal, pas, boya, toprak ve çimler kullanmıştır. Malzemelerin oldukça fazla olmasına karşın verilen mesaj sadedir. Canan Tolon, insan yapımı malzemelerin içinde doğanın hala yaşama çabasını gözler önüne sermiş, bir tarafta endüstriyi diğer tarafta ise yaşamın akışını simgelemiştir. Metalin paslanması, insan yapımı malzemelerin doğa karşısında bir süre sonra nasıl olsa çürüyeceği ve doğanın gücüne karşı koyulamayacağını simgeler gibidir.

Resim 2.7. Still lifes, Canan Tolon, 1990.

Not: Resim örneği “Dostoğlu, H. (Ed). (2011). Canan Tolon, İstanbul Galeri Nev Yayınları.” künyeli çalışmadan alınmıştır.

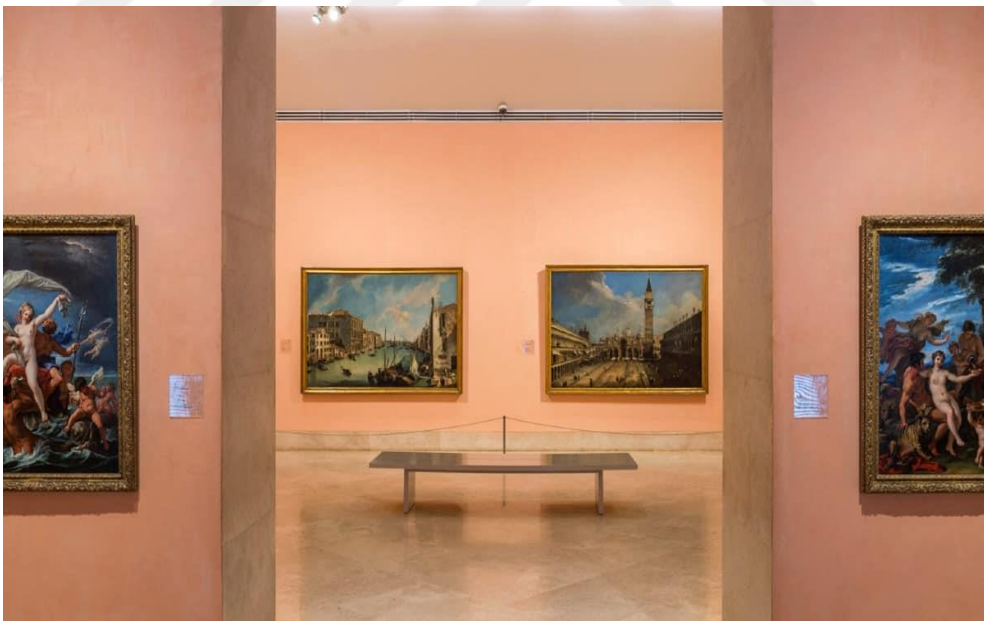
Canan Tolon, ilk sergilerinden olan “Still Lifes” sergisindeki eserleri için insanların gündelik yaşamından esinlendiği ve bunun etkilerini sanatla birleştirdiğini belirtmektedir. Sanatçı eserlerinde, ölüm ve yaşam, doğal ve insan yapımı arasındaki dengenin izlerinin yer aldığını söylemektedir. İnsanın da bu karmaşa içerisinde yaşam sürdüğüne dikkat çekmektedir. Tolon, “Still Lifes” adlı sergisinde, ahşap zemin üzerine kumaş geçirmiş ve üzerine çeşitli bitkiler yetiştirmiştir. Sergi süresince bu bitkilerin büyüdüğünü, renk ve şekillerindeki değişim eserlerine her defasında yeni anlamlar kattığını, bu farklılaşmanın “yaşamın devam eden döngüsüne” benzediğini belirtmektedir (Uygun, 2017, s.34).

21. yüzyılda sanatın doğa üzerindeki sanatsal, sosyal ve çevresel düzeyde etkisi sürdürülebilir sanatı geliştirmeye devam etmektedir. Sürdürülebilir Altyapı ve Yenilenebilir Enerji Şirketi ACCIONA ve İspanya’nın başkenti Madrid’de bulunan Thyssen-Bornemisza Müzesi’nin birlikte geliştirdiği pek çok sanatçının farklı tarzlardaki eserlerinden oluşturulmuştur. “Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu” doğal manzaraların korunmasını, şehirlerin büyümesini, sanayileşmenin sonuçlarını, kadın sanatçıların ortaya çıkışını, kaynak kullanımı ve atıkların yeniden kullanılmasını yansıtmaktadır (Arlı, 2019, s.60).

Resim 2.8. Thyssen-Bornemisza Müzesi, Madrid, İspanya.

Not: Resim örneği (<https://www.hisour.com/museo-thyssen-bornemisza-madrid-spain-7277/> 04.01.2024 adresinden erişilmiştir).

Resim 2.9. Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu, Madrid, İspanya.

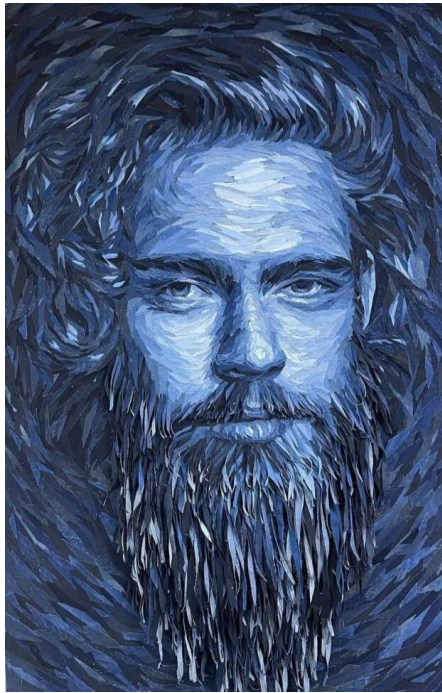
Not: Resim örneği (<https://thebettervacation.com/nl/thyssen-museum-tickets/> 04.01.2024 adresinden erişilmiştir).

Resim 2.10. Thyssen-Bornemisza Koleksiyonu, Madrid, İspanya.

Not: Resim örneği (<https://www.musement.com/us/madrid/thyssen-bornemisza-national-museum-skip-the-line-tickets-1523/> 04.01.2024 adresinden erişilmiştir).

Süreç içerisinde nesne ve objelerin yerini atık malzemelerin geri dönüşümü ile sanatın kendi dünyasında eser olarak yeniden var etmiştir. Deniz Sağdıç, çalışmalarında gerçekte olmayan portreleri kurgulayarak ortaya çıkarmaktadır. Portrelerinde istediği yüz ifadesini ve duyguyu eserlerinde yansıtan Sağdıç, atık malzemeler ile renk, ışık ve gölgeyi amaçladığı şekilde ifade etmektedir (<https://nuve.com.tr/NHaber/?p=570>).

Resim 2.11. Deniz Sağdıç, portre.

Not: Resim örneği (<https://nuve.com.tr/NHaber/?p=570> 29.02.2024 adresinden erişilmiştir).

Sanatçı, geri dönüşüm ile ilgili düşüncenin sadece belirli ürünlerle sınırlı olmadığını ve eserlerini izleyenlerin “tüketim” kavramını yeniden düşünebilmelerini sağlamaktadır. Sürdürülebilir sanatçılar işlerinin çevresel ayak izini azaltmak için doğal kaynakları ve malzemeleri kullanmaya başlamıştır. Ancak sanat ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki sadece doğal çevre ya da çevreye saygılı malzemelerle sınırlı kalmamıştır (<https://nuve.com.tr/NHaber/?p=570> 29.02.2024 adresinden erişilmiştir).

2.1.7.3. Görsel sanatlar dersinde sürdürülebilir sanat. Sanat eğitimi, en genel ifadeyle bireyin estetik algısını geliştirmeyi hedefleyen bir eğitim sürecidir. Sanat eğitimiyle birey görmeyi, duymayı, dokunmayı algılayıp onu biçimlendirmeyi öğrenir. Bu nedenle sanat eğitiminin her birey için gerekli olduğu söylenebilir.

Sanat eğitimi genel olarak sanatın tüm alanlarını kapsayan, sanat, sanatçı, sanat eseri, yaratıcılık, estetik kavramlarını barındıran geniş bir alanı kapsamaktadır. Dar anlamda ise okullarda bu alana ilişkin olarak verilen dersleri tanımlamaktadır. Sanat alanında uğraşanların olduğu kadar, tüm halkın da estetik bilincinin oluşması da çok önemlidir. Aksi takdirde çevredeki bilinçsiz oluşumlarla gelecek kuşaklara estetik değerlerden yoksun bir dünya bırakılacaktır (Okan Akın, 2017, 216-217).

Görsel sanatlar eğitimi ise, çok geniş olan sanat eğitiminin sadece bir kısmını oluşturmaktadır. Görsel sanatlar; resim, heykel, seramik, mimarlık, grafik sanatlar, endüstri tasarımı, uygulamalı sanatlar, sinema, fotoğraf, moda tasarımı gibi görsel açıdan değerlendirilen sanat dallarından oluşur. Görsel sanatlar eğitimi, okul öncesinden yükseköğretime kadar olan sanat eğitimi ve öğretimi, ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalardır.

Sanat eğitimini alan birey, içinde yaşadığı toplumun kültür varlıklarından, sanat yapıtlarından ve doğal güzelliklerini öğrenerek toplumun kültürel gelişmesine nitelikli ürünler vererek katkıda bulunur. Bu bağlamda sanat eğitimi bireysel, kültürel, toplumsal, tarihsel bütün değerlerin sorgulanmasında ve öğretilmesinde de etkin bir rol oynadığı söylenebilir. 20. yüzyılın başından itibaren bir kavram olan sanat eğitimini, sanatın bütün disiplinlerini ve biçimlerini içine alan, hem okul içi hem de okul dışı yaratıcı sanatsal eğitim olarak değerlendirmiştir (San akt. Yücel, 2018, s.10).

Bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri sanat eğitimiyle gelişmektedir. Ayrıca özgüven, başarabilme, takım halinde çalışma yönünün gelişimine de olumlu katkı sağladığı söylenebilir. Sürdürülebilirlik günümüzden gelecek nesillere ihtiyaçların karşılanması için doğal kaynakların riske atılmaması demektir.

Bu konuda eğitimciler de öğrencilerde çevre ve sürdürülebilirlik bilincinin kazandırılmasında çaba sarf etmeleri ve oluşturmaya yardımcı olmalıdır (Erdoğan ve Tuncer, 2009, 134). Eğitim ve öğretimin toplumu sürdürülebilirliğe yöneltmesi için doğru bir araç olarak görülmektedir. Dünya bir sürdürülebilirliği için enerjinin verimsiz kullanımı, su tasarrufunun yapılmaması, kirlilik, insan haklarının kötüye kullanımı, kişisel ulaşım sınırın aşılması, aşırı tüketim vb. gibi çevre sorunlarının azalması ya da ortadan kalkması gerekmektedir.

Eğitim, sürdürülebilirliğin teşviki için bir araç olarak kullanılmaktadır (Hopkins and McKeown, 2002, s.13). Sürdürülebilirlik eğitimi formal ve informal olarak verilirken amaçlar içerisinde yaşam boyu sürdürülebilirlik bilincine sahip olmak hedeflenmektedir. UNESCO tarafından 1975-1995 yılları arasında uygulanan Uluslararası Çevre Eğitimi Programı, Sürdürülebilir Gelecek İçin Eğitim programı olarak değiştirilmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim bilgiyi pasif almaktan çok, bu konuda beceri, tutum, değer ve anlayış geliştirmek istemiştir. “UNESCO uluslararası sanat eğitimi derneklerini (InSEA, IDEA, ISME, WDA) birleştirerek kurduğu Dünya Sanatlar Eğitimi Birliği “Sürdürülebilir Kalkınma İçin Sanat Eğitimi” kapsamında biyolojik, sosyal ve kültürel çeşitliliğe duyarlılığı artırma, ekolojik ve çevresel farkındalığı geliştirme konusunda sanat eğitimi programlarının yapılandırılması gerekliliğini işaret etmiştir (Mamur, 2017, s.777). Sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin, sürdürülebilir çevre eğitiminde önem kazandığı görülmektedir.

“Sürdürülebilir gelişme amaçlı yürütülecek çevre eğitiminin sonuç verebilmesi için, öğretim süreçlerinde, mekân (okul), problem, uygulama, değer ve dayanışmaya odaklı süreçlere yer verilmesi gerekmektedir” (Özdemir, 2007, s.37). Sanat eğitiminin bireylerde çevre bilinci ve farkındalık kazandırması önemlidir. Sanatın, insan ilişkilerinde kendini ifade etme ve iletişim gibi kazanımlarının yanısıra doğal yaşam alanımız olan çevreyle ilişkilerinde de duyarlılık kazanması, çevreci bir yaklaşımı bireylere öğretecektir. Bu öğrenmeyle birlikte sanatın üretimi ve devamlılığı esas olacak şekilde materyaller ve tasarımlar gerçekleştirilecektir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde sürdürülebilirlik ve sanat eğitiminde atık malzeme uygulamaları ile ilgili yapılmış araştırmaların içeriği incelenmiştir. Yurtiçi ve yurtdışında ulaşılabilen araştırmalar şu şekilde özetlenebilir.

2.2.1. Yurtiçi Araştırmalar

Yücel (2018), “İki Boyutlu Tasarımların Öğretilmesinde Atık Malzeme Kullanmanın Öğrencilerin Sanatsal Gelişmelerine Katkılarının Değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans tezi çalışmasında iki boyutlu tasarımların öğretilmesi ve öğrencilerin atık malzemelerle sanatsal gelişimine nasıl katkı olacağı belirtilmektedir. 20. yüzyıldan itibaren atık nesnelere neler olduğu, nasıl ele alındığı ve sanatçıların hangi malzemeleri iki boyutlu çalışmalarında nasıl kullandıkları hakkında araştırmalar yapılmıştır. Öğrencilerin atık malzeme kullanımını derse tutumlarını hangi yönde etkilediği ve sanatsal gelişimlerine hangi katkı sağladığı elde edilen bulgularla saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamı önce nicel veri toplama yöntemlerinden deneysel desen uygulanmıştır. Daha sonra da nitel veri toplama yöntemlerinden gözlem, görüşme formları kullanılmıştır.

Kuşçuoğlu (2022), “6 Yaş ve Üzeri Çocuk Kitapları İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Örnek Uygulama” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında sürdürülebilirlik kapsamında, çocukların hem çevresini tanıması hem de çevresel konulara duyarlılık geliştirecek bilgiye ulaşmasını sağlayacak resimli çocuk kitapları aracılığıyla da bu sürece dahil edilmesi kitaplar tasarlamak amaçlanmıştır.

Yüret (2013), “Yaşamdaki Nesnelere Sanat Eserine Dönüştürülmesi” yüksek lisans tezi çalışmasında avangart sanat akımlarının yöntemlerinden yararlanmış ve hazır nesnelere sanat objesine dönüşüm süreçlerinin içinde barındırdığı eleştirel bakışı incelenmiştir. Hazır nesnelere, sanata girme nedeni, sanat objelerine dönüşümünde temel süreçleri ve hazır nesne kullanımı hakkında günümüz sanatına etkilerini altı bölümde açıklanmıştır. Birinci bölümde; sanatın klasik tanımını ve Dadaizm’le değişen yeni anlamlarını, ikinci bölümünde; sanat dışı malzemenin sanata girdiği modern sanat anlayışı ve sanatçıların bu nesnelere hangi yaklaşımlarla kullandıkları, üçüncü bölümde; modernizm sonrasında hazır nesne kullanan akımlar ve bu akımlara ait çalışmalar, dördüncü ve beşinci bölüm; Dadaizm, Kübizm, Pop Art, Fluxus gibi akımların, hazır nesnelere sanatta varoluş sürecinde ne şekilde rol aldığı belirtilmiştir.

Altıncı bölümde ise; günümüz sanatçıları ve örnek çalışmalarında hazır malzemeyi nasıl kullandıkları yer almıştır.

Dağ (2020), “Görsel Sanatlar Dersinde Atık Nesnelere İşlevselliği Olan Tasarım Çalışmaları Uygulama Örneği” adlı yüksek lisans tez araştırmasında, görsel sanatlar dersinde atık nesnelere geri dönüşümü ve çevre duyarlılığı üzerine etkisini işlevselliği olan tasarım çalışmalarıyla gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nicel araştırma olup deneysel desen yöntemi ile tek grup öntest-sontest desen yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada

araştırmacı tarafından anket formu, uzman görüşü oluşturulmuştur. Çalışmanın ilk aşamasında, öğrencilere ön test uygulaması sonra eğitim sürecinde geri dönüşüm ve çevre duyarlılığı ile ilgili sözlü anlatım ve video sunum yapılarak öğrenciler bilgilendirilmiştir.

Tetik (2023), “İlkokul Öğrencilerinin Sürdürülebilir Çevre Algılarının Resim Analizi Aracılığıyla Belirlenmesi” yüksek lisans tezi çalışmasında ilkökul öğrencilerinin çevre bilinci ile ilgili resim çizimleri ile sürdürülebilir çevre eğitiminden sonra hayalindeki çevre konulu resim çizimleri üzerinden durum çalışması yapılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin çevre çizimleri ile ilgili resimleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması uygulanmıştır. Sürdürülebilir çevre eğitimi içeriği ve kapsamı fen bilimleri ve hayat bilgisi dersi öğretim programlarında yer alan kazanımlar değerlendirilmiş, literatür taranarak ve uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur. Sürdürülebilir çevre eğitiminden sonra öğrencilerin çevre algılarını ortaya çıkarmak için tekrardan resim çizimleri istenmiştir. Çizimler önceki veri toplama süreci gibi işleyerek çizim ve yazılı anlatım şeklinde alınmış ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bulgular içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda tartışma yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

2.2.2. Yurtdışı Araştırmalar

Illeris (2012), “Interrogations: Art, art education and environmental sustainability” makalesinde çağdaş araştırma alanında geliştirilmiş epistemolojik ve ideolojik karmaşıklıkları kaybetmeden ‘çevresel sürdürülebilirliğin’ bulunabileceği bir yer oluşturmak için sürdürülebilir sanat eğitime yönelik birbiriyle bağlantılı üç yaklaşımı araştırmıştır. Birinci kısım olan sanat, iki çağdaş sanat projesini sunup bunların çevresel sürdürülebilirliğe olası katkılarını tartışmıştır. İkinci kısım sanat eğitimi, çağdaş sanat eğitimindeki; eleştirel sanat eğitimi, yapısalcılık sonrası stratejiler, görsel kültür pedagojisi ve toplum odaklı görsel müdahaleler ve bunları çevresel sürdürülebilirlik konusunda sorgulamaktadır. Üçüncü kısım çevresel sürdürülebilirlik anlarının sanat eğitime nasıl dahil edilebileceğini örneklemektir.

Yulianto ve diğ. (2017), “Recycle Art: Changing Waste to be a Friendly-Environment Artwork” makalesinde sanatçıların çevreyi önemseyen ve geri dönüşüme dayalı sanat eserleri yaratarak bunu yaratıcı çözümlere dönüştürmeye teşvik etmek istemiştir. Araştırma; kağıt, atık malzeme, metal, kumaş kullanarak geri dönüşüm sanatı yaklaşımını uygulanmasını yaratmayı amaçlamaktadır. Çalışma yaklaşımı olarak beyin fırtınası ve keşfetme yöntemi uygulanmıştır. Geri dönüşüm sanatına dayalı resmin yaratılmasının

ardında, temiz ve sağlıklı çevrenin önemi hakkında kamu bilinci oluşturmak, yeni ve bağlamsal estetik değerler geliştirmenin önemi, yenilikçi yaratım yoluyla toplumdaki atık sorununa çözümler gerçekleştirmek, sanatçıların ruhunu sinerji haline getirmek gibi çeşitli faktörler olduğunu gösterilmiştir.

Emery (2016), “Teachers’ Perspectives of Intersections between Education for Sustainability and Arts Learning” makalesinde sürdürülebilirlik konusunun giderek artması, çocukların yaşamlarının belirgin bir parçası haline gelmiştir. Buna bağlı olarak, sürdürülebilirlik için eğitim, özellikle sürdürülebilirlik artık Avustralya Müfredatında çapraz müfredat önceliği olarak yer aldığından, örgün eğitim sektöründe oldukça ilgili ve büyüyen bir alandır. Bu bölümde öğretmenlerin sürdürülebilirlik için eğitim ve sanat öğrenimi alanları arasındaki kesişmelere dair bakış açıları incelenmekte ve her bir alanın diğerine sunduğu olanaklar ele alınmaktadır. Çalışmada, 2013 yılında Tazmanya Üniversitesi tarafından düzenlenen sürdürülebilirlik için eğitim mesleki öğrenme etkinliğine katılan az sayıda öğretmenle yürütülen bir pilot çalışmadan elde edilmiştir. Etkinlik sonrasında yapılan görüşmelerde katılımcı öğretmenler sınıf deneyimlerini paylaşmış ve sürdürülebilirlik eğitimi ile sanat öğrenimi arasında algıladıkları bir dizi bağlantıyı detaylandırmışlardır. Bu çalışmanın bulguları, sanat eğitimi ve sürdürülebilirlik eğitimi alanlarındaki temel söylemlerle ilişkili olarak tartışılmaktadır. İki alan arasındaki karşılıklı ilişkiler, sürdürülebilirlik için sanat kavramsallaştırmasının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Eylem planı, bu sürdürülebilirlik tüzüğüne göre; daha iyi bir gelecek tasavvuru, eleştirel düşünme ve yansıtma, sistematik düşünme, katılım ve değişim için işbirliği ilkesine odaklanarak yaklaşmaktadır. Bölüm, sanatla zenginleştirilmiş öğrenme ve sürdürülebilirlik eğitimi arasındaki pedagojik sinerjileri daha kapsamlı bir şekilde keşfetmek için bu alanda daha fazla araştırma yapılması çağrısıyla sona ermektedir.

Singh (2023), “History of the Use Waste Materials in Visual Arts: Concept and Roots” makalesinde tüm dünyada atık malzemelerin muhafaza edilmesi sorunuyla mücadele etmektedir. . Atık malzeme kullanılmasıyla çağdaş sanatta da birçok sanatçı atık malzemelerden sanat eserleri yaratarak çevrelerini güzelleştirmekte ve insanları yeniden kullanım konusunda bilinçlendirmektedir. Günümüzde ‘Hurda Sanatı’ ya da ‘Junk Art’ olarak bilinen, atık malzemelerin sanatta kullanımının ilk örneklerinden biri, 20. yüzyılda Fransa’da başlayan ve sanatçıların endüstriyel olarak üretilmiş nesnelere sanat eseri olarak sergilemeye başladığı ‘Dadaizm’ Sanat Akımı’dır. Çağdaş sanatta birçok sanatçı bu atık malzemeleri kullanarak sanat eserleri yaratıyor. Çağdaş sanatta birçok sanatçı bu atık malzemeleri kullanarak sanat eserleri yaratıyor. Bu sadece kamusal alanlarımızın

güzelliğini arttırmakla kalmıyor, aynı zamanda insanları yeniden kullanımları konusunda bilinçlendiriyor ve sanat yaratımının yeni bir boyutunu gösteriyor. Bu araştırma makalesi, başlangıçtan günümüze kadar atık malzemelerin sanatta kullanılmasıyla üslup ve düşünce açısından ne gibi yeni değişikliklerin meydana geldiğini analiz etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma deseni, evren ve örneklem, çalışma grubu, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplama yöntemi ve süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada, 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları yapılmıştır. Öğrencilerin atık malzemelerle çalışmaya olan ilgi, tutum ve çevresel farkındalıkları nitel yöntem kapsamında bütüncül tek durum deseni kullanılarak belirlenmiştir. Durum çalışması, güncel bir konuyu ele alan ve genellikle olgular ile içerik arasındaki sınırların net olmadığı veya birden fazla kanıt veya veri kaynağı var olduğu durumlarda kullanılan bir araştırma yöntemidir (Yin akt. Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.301). Bütüncül tek durum desenlerinde, adında da belirttiği üzere tek bir analiz birimi (tek birey, tek kurum, tek program veya tek okul vb.) bulunmaktadır. Bir araştırmacının daha önce keşfedilmemiş veya ele alınmamış durumları, bütüncül tek durum deseni kullanılarak inceleyebilmesi mümkündür. Bu tür durumların incelenmesi, gelecekteki araştırmacılar için daha önce bilinmeyen belirli bir konunun ortaya çıkmasına ve gelecekte yapılacak çalışmalara rehberlik etmesine olanak tanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.313).

Araştırma kapsamında, Kütahya ili Simav ilçesinde bulunan Hisarbey Ortaokulu'nda öğrenim görmekte olan 7. sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersinde, atık malzeme kullanımıyla çevre bilinci oluşturma ve atık malzemelerle öğrencilerde sürdürülebilir malzeme farkındalığı oluşturarak sanat ürünlerine katkılarını incelemek amacı ile durum çalışması yapılmıştır. Uygulama kapsamında öğrencilerin, çevre bilincini ve yaratıcılıklarını destekleyen, atık malzeme kullanımının ön plana alındığı 8 haftalık bir ders planı uygulanmıştır. Süreç öğretmen-araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Gözlem yapma, yazılı görüş alma ve ürün değerlendirme yöntemleri kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem/ Çalışma Grubu

Bu araştırmada, 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Kütahya ili, Simav ilçesi 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamalarında nitel yönteme dayalı bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Bu araştırmada, bütüncül tek durum deseninin seçilme nedeni ise çalışılacak analiz biriminin tek bir sınıftan oluşması ve öğrencilerin araştırmadaki niteliksel özelliğine sahip

olmalarıdır. Çalışma grubunun belirlenmesinde öncelikli olarak durum çalışmasının sistematığıne uyulması gerekli görülmüştür. Çalışmada hem süreç hem sonuç önemli bir etmen olup süreç içerisinde elde edilen veriler değişim geçirebilmektedir. Bu nedenle araştırmanın esnek özelliği dikkate alınarak bütüncül tek durum deseni tercih edilmiştir. Araştırma alanı ise, araştırmacının çalıştığı okul ve yürüttüğü görsel sanatlar dersi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kütahya İli, ortaokulları (12–13 yaş) grubu öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, Kütahya ili, Simav ilçesinden bulunan Hisarbey Ortaokulu’nda bulunan 7. sınıf görsel sanatlar dersine katılan, 16 kız ve 14 erkek olmak üzere 30 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubu tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak “derse karşı ilgi düzeyi”, “çalışmayı tamamlama becerisi”, “çalışmanın süreci boyunca görsel sanatlar dersine katılımı” gibi kriterler doğrultusunda belirlenmiştir. Öğrenciler gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır. Etkinlik öncesi ailelere, verilen eğitimin bir araştırmanın parçası olduğu bilgisi verilmiş ve araştırma izin formu dağıtılarak gerekli olurları alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Toplanan veri kaynaklarının çeşitliliği ve elde edilen verilerin karşılaştırılması, araştırmanın verilerin niteliğini arttırıp geçerliği ve güvenilirliği teyit etmek açısından yararlıdır. Veri toplama araçlarında kullanılan soruların ya da boyutların gerçeği yansıtması ve anlaşılır olması önemlidir. Durum çalışmalarında, bir olayın birden fazla değişken tarafından etkilendiği öne sürülmektedir. Bu nedenle, incelenen değişkenlerin etkilerini anlamak için farklı veri kaynaklarına ve birden çok veri toplama aracına ihtiyaç duyulduğunu kabul edilmektedir (Cohen ve diğ., 2021, s.376).

Araştırmada veri toplama araçları, araştırmanın kapsamlı ve derinlemesine yapılmasını sağlamaktadır. Veri toplama sürecinde ise çalışılan duruma ait verilerin iyi bir şekilde düzenlendiği bir “veri tabanı” oluşturulmalıdır. Yapılan çalışmanın başkaları tarafından tekrarlanabilmesini sağlamak için, iyi düzenlenmiş bir veri tabanı araştırmanın daha sistemli bir şekilde yapılmasına yardımcı olacak ve araştırmanın güvenilirliğini önemli ölçüde arttıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.309).

Şekil 3.1. Veri toplama araçları.

Durum çalışması deseni, veri toplama araçlarından verilerin belirlenmesi için doküman inceleme, görüntü kaydı (fotoğraf), ön ve son görüşme formları, öğrencilerin uygulamaları ve ürün değerlendirme formu (Feldman'ın sanat eleştirisi yöntemine göre ürün değerlendirme soruları) yararlanılmış ve veriler bu doğrultuda elde edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda elde edilen veri analizi, “somut veri parçaları ve soyut kavramlar, tümevarım ve tümdengelim arasında, tanımlama ve yorumlama yaparak ileri-geri adım atmaya içeren bir süreçtir” (Merriam, 2013 s.168). Durum çalışmalarının analizi, verinin özel durumlara göre düzenlenmesini ve derinlemesine incelenmesini içermektedir. İyi yapılandırılmış durum çalışmaları bütüncül bir yaklaşıma sahiptir ve bağlamsal hassasiyeti vurgulamaktadır (Patton, 2018, s.447). Durum çalışmaları, incelenen konuyu açıklayabilir, tanımlayabilir, örnekleyebilir ve anlatabilmektedir (Yin akt. Cohen ve diğ., 2021, s.376).

Nitel araştırmalarda veri analizi çeşitlilik, esneklik kavramları ile ifade edilebilir. Her nitel araştırmanın kendine göre özellikleri olmakla beraber veri analizinin de kendine özgü durumları vardır. Nitel araştırmalarda veri analizleri standart olmamalıdır çünkü standart olarak veri analizi yapmak verilerin uygun ve derinlemesine toplanmasını olumsuz etkileyecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.239). “Veri analizi, verinin anlamını dışarıya aktarma sürecidir” (Merriam, 2013, s.168). Dışa aktarma öğrenciler ne söyledi, araştırmacı

ne gördü, öğretmen ne anladı sürecin birleştirilmesi ve yorumlanmasıdır. Yani sürece anlam verme çabasıdır. Bu anlamlarda araştırmanın bulgularını oluşturur.

İlgili literatür incelendiğinde nitel araştırmaların veri analizinde farklı yaklaşımlar olduğu görülmüştür. Ancak bu yaklaşımların ortak temel noktası ise betimlemeler ve bu betimlemelerin yorumlanması yoluyla temaların ortaya konulmasıdır. Bu araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçlarından görüşme formları için içerik analizi, ürün değerlendirme formu için ise hem içerik hem de betimsel analiz kullanılmıştır.

Betimsel Analiz

Betimsel analiz göre, araştırmada kullanılan, gözlem, görüşme gibi veri toplama araçlarında yer alan soru ve alt sorularla belirlenmiş konu veya temaları temele alarak özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde doğrudan gözlem ve görüşleri yansıtmak için alıntılara sık sık yer verilir. Bulgularının düzenlenip yorumlanarak okuyucuya sunulması betimsel analizin amacıdır. Bu amaçla araştırma için elde edilen veriler, sistematik ve bir biçimde betimlenir. Bu betimlemeler, açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri araştırılarak sonuçlar çıkarılır. Temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.244).

İçerik Analizi

İçerik analizi, betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan verileri detaylı bir şekilde inceleyerek betimsel analizde fark edilmeyen verileri, konu veya temaları bu analiz türünde fark edilir. İçerik analizinin amacı elde edilen verilerin kavramsallaşması, bu kavramlara göre düzenlenip veriyi açıklayan temaların ve arasındaki ilintilerine ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.249). İçerik analizi, araştırmacının araştırma konusuna önyargılarının yerine bilimsel geçerliğini sunmak amacıyla kodlar ile açıklanmasını içermektedir (Rose akt. Bedir Erişti, 2021, s.10).

3.4.1. Doküman İncelemesi

Nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme, araştırmanın ile ilgili her türlü, yazılı, görsel ve işitsel materyallerdir. “Yaygın dokümanlar; resmi kayıtlar, mektuplar, gazeteler, şiirler, şarkılar, ortak kayıtlar, hükümet dokümanları, tarihsel dokümanlar, otobiyografi (yaşam öyküsü/özgeçmiş) gibi belgelerdir” (Merriam, 2013, s.132). TTKB'nin yayınladığı ortaokullar görsel sanatlar dersi öğretim programları kurum internet

sitesinden indirilmek suretiyle incelemeye alınmıştır. Çalışmanın amacını karşılayacak konular araştırılırken, her türlü birincil ve ikincil kaynaklar, dergiler, kitaplar, makaleler, tezler ve internet kaynakları ulaşılarak incelenmiştir. Görsel sanatlar dersi öğretim programlarında yer alan atık malzeme kullanımına ilişkin kazanımlar incelenmiş ve benzer kazanımlar tespit edilerek karşılaştırma yapılmıştır.

3.4.2. Öğrenci Ön ve Son Görüşme Formlarının Analizi

Stewart ve Cash (1985, s.7) göre görüşme; “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.127). Araştırma verilerini toplamak için probleme dayalı öğrenci ve uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca kurum yetkilisi ve veliler ile bilgilendirme mahiyetinde görüşmeler yapılmış ve araştırma için yazılı izinleri alınmıştır.

Öğrenciler ile görüşmelerde uygulama öncesi ve sonrası yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak yazılı görüşler istenmiştir. Formdaki soruların uygulamanın değerlendirmesi olmadığı öğrencilere belirtilmiş ve bunların sadece görüşlerini öğrenmek amacıyla araştırmada kullanılacağı ifade edilmiştir. Bu formların her birisi için bir ders saati ayrılmıştır. Bu formların her ikisi de sürece katılan 30 öğrencinin tamamına uygulanmıştır.

Öğrencilerle uygulama öncesi yapılan ilk görüşmede, sekiz sorudan oluşan bir ön görüşme formu dağıtılarak konulara dair hazır bulunuşluk seviyelerini belirlemek amacıyla sorular sorulmuştur. Ön görüşmede sorulara verilen cevaplardan sonra konu hakkında görsel sunum, etkinlik uygulama ve ürün değerlendirme ile yapılan çalışmalar öğrencilerle yorumlanmıştır. Uygulama sonrası öğrenci görüşlerini almaya yönelik son görüşme formunda ön görüşmedeki soruların son iki sorusu yerine ek üç soru ilave edilerek cevaplandırılması istenmiştir.

Formlarda, öğrencilerin gerçek isimlerine yer verilmemiş, Ö1, Ö2... gibi kodlar kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda ön görüşme formunda yer alan sorular ile son görüşme formunda yer alan sorular karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Öğrenci görüşleri tablolastırılarak öğrencilerin verilen eğitim sonucundaki geri dönütleriyle tanımlanmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda öncelikle sorular neticesinde elde edilecek veriler için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu sorulardan elde edilen veriler önceden belirlenen başlıklar altında değerlendirilmeye tabi tutularak öğrenci ifadelerine yer verilmiştir. Bu bağlamda, “Doğal

kaynaklarımız olumsuz şekilde kullanılmasıyla oluşan tahribatlar”, “*Atık malzemelerin çevreye verdiği zararlar hakkında duygu ve görüşleri*”, “*Atık malzemelerin tekrar kullanılabilmesi ve sürdürülebilirlik kapsamında öğrencilerin duygu ve görüşleri*”, “*Atık malzemelerin sürdürülebilir sanat uygulamalarında kullanılması ve öğrencilerin üzerinde etkileri*” *Sürecin işleyişine yönelik öğrenci düşünceleri*” başlıkları altında kodlanmıştır. Belirlenen bu başlıklar altında öğrencilerin ifadeleri tablolaştırılarak bulgular kısmında yer verilmiştir. Güvenirliğin sağlanması açısından bu görüşme formları uzman görüşüyle değerlendirilmiştir. Araştırma için öğrencilere verilen ön ve son görüşme formları Ek 4’te sunulmuştur.

3.4.3. Görsel Kayıtları Analizi

Gözlem verilerini kaydetmek için kullanılan fotoğraflar fiziksel ortama ilişkin veriler elde etmek amacıyla kullanılır. Fiziksel ortamın görüntülenmesinin yanında gözlenen ortamda çalışma veya olaya tepki oluşturma süreçlerinin resmedilmesi, araştırma bulgusu olarak da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.185). Öğrencilerin sözel olmayan davranışları, etkinliğin yapım aşamaları, çalışma süresince ilgi ve tutumları, araştırmacı tarafından görüntülenip gibi birçok değişkeni görmesinde etkili olmaktadır.

Görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamalarının her aşamasında fotoğraf görüntüsü alınmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formlarının doldurulması ve uygulama süreleri düzenli olarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bulgular kısmında, görüntü (fotoğraf) kayıtları sayesinde öğrenci uygulamaları belgelenmiştir.

3.4.4. Ürün Değerlendirme Formu Analizi (Feldman Sanat Eleştirisi Yöntemi)

Uygulamaya yönelik atık malzemelerle sürdürülebilir sanat uygulamaları “Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nın öğrenme alanları” kapsamında işlenmiş ve öğrenci kazanımlarına yönelik tema kapsamında 4 ders saati boyunca uygulamalar tamamlanmıştır.

Çizim, gerçekleri yansıtma ve konuya ilişkin eleştirel açıklamayı da sağlamaktadır. Gerçekleri sunarken verileri toplama; yansıtırken verileri yorumlama ve eleştirel bir bakış açısı ile açıklarken de analiz süreçleri dikkate alınmaktadır (Bedir Erişti, 2021, s.324-325). Yapılan çalışmalar, öğrenciler için derste etkinlik gibi görülse de bunlar durum çalışması için veri kaynaklarıdır.

Araştırmaya gönüllü olarak katılan 30 öğrenci, belirlenen tema kapsamında kendi sanatsal ürünlerini Feldman’ın sanat eleştirisi yöntemine göre dört aşamada (tanımlama,

Çözümleme, yorumlama ve yargılama) değerlendirmiştir. Bu değerlendirme soruları, bir ders saati süresince öğrencilere verilmiştir. Elde edilen veriler, içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Değerlendirmelerin analizinde öğrenci kimlikleri gizli tutularak gerçek isimleri kullanılmamış, gerçek isimlerin yerine Ö1, Ö2...gibi kodlar kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmelerin daha da güvenilirliğini sağlamak adına uzman görüşü alınmıştır. Öğrencilere verilen ürün değerlendirme formları Ek 5'te sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

4.1. Ders Ortamının Hazırlanması

Durum çalışması sürecinde verilerin toplandığı ortam önemlidir. Çünkü uygulama sürecini ve elde edilecek verileri etkileyebilecek bir etmendir. Araştırma Kütahya ili, Simav ilçesinde yer alan Hisarbey Ortaokulu'nda gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın gerçekleştirileceği sınıfın, iletişim ve katılımın üst düzeyde olmasını için uygun ortam (sınıfın ışığı, uygulama masası, vb gibi.) sağlanmıştır. Öğrencilerle birebir ilgilenme, göz teması kurma, anlık iletişim kurma ve etkinlik uygulamalarında katılımın üst düzeyde olması açısından önemlidir.

4.2. Ön Görüşme ve Son görüşme Formlarından Elde Edilen Bulgular

7.sınıf öğrencilerine uygulama öncesi çalışma hakkında bilgilendirme yapılmadan 8 soru ile görüşleri istemiştir. Ön görüşmede soruları cevaplamalarının ardından çalışma hakkında sunum ve örnek görsellerle bilgilendirilmişlerdir. Belirlenen tema kapsamında kendi konularını belirleyen öğrenciler uygulamaya başlamışlardır. Uygulamanın tamamlanmasıyla konu hakkında kazanımlar elde edilmiş ve sonrasında 9 sorudan oluşan son görüşme formları dağıtılarak cevaplandırılması söylenmiştir. İlk ve son görüşme formundaki ilk 6 soru, uygulama önce ve sonrası öğrenci görüşlerindeki farklılıkları öğrenmek açısından aynıdır. Ön görüşmedeki son iki soru uygulama öncesi, son görüşme formundaki son üç soru ise uygulama sonunda değerlendirilecek sorulardan oluşmaktadır.

Resim 4.1. Öğrencilerin çalışma öncesi ön görüşme uygulaması.

4.2.1. Doğal Kaynaklar Tanımına İlişkin Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşler

Doküman incelemesine bakıldığında doğanın tanımı: “doğada kendiliğinden olan, insanın herhangi bir rolünün olmadığı ve insan aklı ya da tekniğinin ürünü olmayan bütün zenginlik kaynakları “doğal kaynak” olarak tanımlanmaktadır. “İnsan ihtiyacını karşılayabilecek doğadaki her şeye denir.” olarak tanımlanır (<https://dogal-kaynak.nedir.org/14.05.2024> adresinden erişilmiştir). Doğal kaynak tanımları beşeri ve fen bilimlerinde farklılık gösterir.

Öğrencilerin, ön ve son görüşmede doğal kaynakların tanımını yapmalar istenmiştir. Tablo 4.1’de belirtildiği gibi ön görüşmedeki soruları 12 öğrenci cevaplamıştır.

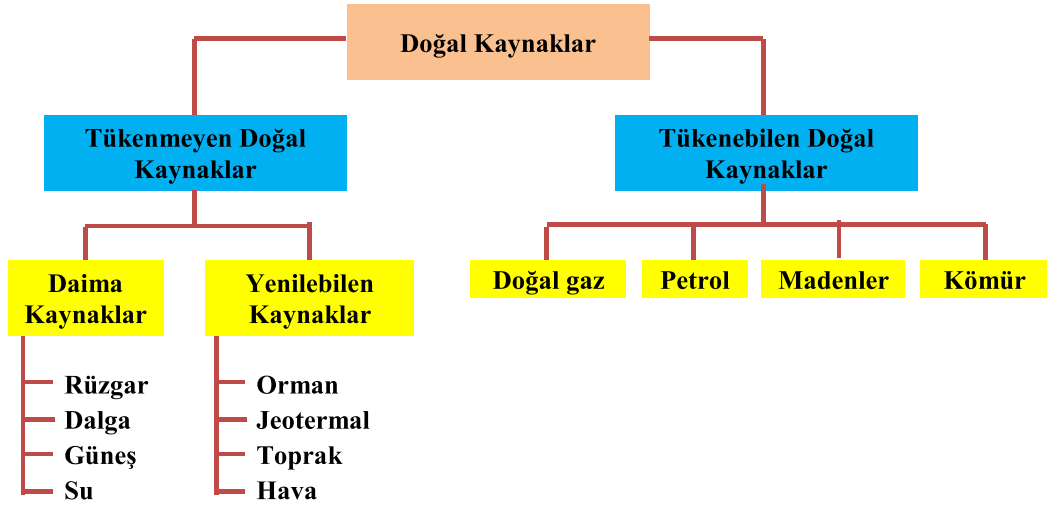
Tablo 4.1. Öğrencilerin Doğal Kaynak Tanımına İlişkin Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Ön Görüşme Cevapları	f	Son Görüşme Cevapları	f
1. Doğada kendiliğinden oluşan kaynaklar	Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö22, Ö26, Ö30	7	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö13, Ö18, Ö20, Ö22, Ö23, Ö26, Ö27, Ö29, Ö30	15
2. Yapay olmayan kaynaklar/ İnsan eli değmemiş kaynaklar	Ö3, Ö10, Ö12, Ö15, Ö16		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö21, Ö24, Ö28	14
3. Yaşam kaynağı	-		Ö25	
Toplam		12		30

Çalışma sonucunda 30 öğrenci, doğal kaynakları “doğada kendiliğinden oluşan kaynaklar”, “yapay olmayan kaynaklar/ insan eli değmemiş kaynaklar” ve “yaşam kaynağı” olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler çalışma sonunda yaptıkları görüşmede; doğal kaynakların kendiliğinden oluşması ve insan eli değmemiş veya yapay olmayan kaynaklar şeklinde cevaplar vermişlerdir. Uygulama sonrasında, doğal kaynakların; insanların herhangi bir katkısı olmayıp doğada kendiliğinden oluşması ve tüm canlıların yaşamlarını etkilemesi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmuşlardır.

4.2.2. Öğrencilerin Dünyadaki Doğal Kaynaklarımızın Neler Olduğu ve Yaşam İçin Önemi Hakkında Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşler

Çeşit bakımından zengin olan doğal kaynaklar, değişik ölçütler göz önüne alınarak tükenebilen doğal kaynaklar ve tükenmeyen doğal kaynaklar şeklinde sınıflandırılmaktadır (<https://dogal-kaynak.nedir.org/14.05.2024> adresinden erişilmiştir).

Şekil 4.1. Doğal kaynakların çeşitleri.

Not: Şekil örneği (<https://www.biyolojievreni.com/10-sinif-konulari/dogal-kaynaklar-ve-biyolojik-cesitliliğin-korunması/> 14.05.2024 adresinden erişilmiştir).

Tablo 4.2. Öğrencilerin Dünyadaki Doğal Kaynaklarımızın Neler Olduğuna İlişkin Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Ön Görüşme Cevapları	f	Son Görüşme Cevapları	f
1. Tükenmeyen Doğal Kaynaklar (Rüzgâr, Dalga, Güneş, Su, Orman, Jeotermal, Toprak, Hava)	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö16, Ö18, Ö21, Ö23, Ö26	14	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö21, Ö23, Ö26, Ö27, Ö30	18
2. Tükenebilen Kaynaklar (Doğal Gaz, Petrol, Madenler, Kömür)	Ö19, Ö22, Ö24, Ö28	4	Ö7, Ö8, Ö17, Ö19	4
3. Tükenmeyen Doğal Kaynaklar ve Tükenebilen Kaynaklar	Ö15, Ö25,	2	Ö15, Ö18, Ö20, Ö22, Ö24, Ö25, Ö28, Ö29	8
Toplam		20		30

Tablo 4.2.'de de belirtildiği gibi öğrenciler, ön ve son görüşmede doğal kaynaklarımızın neler olduğu uygulama öncesi 20 görüş ve uygulama sonrası 30 görüşle belirtmişlerdir. Çalışma sonrasında, öğrenciler doğada kendiliğinden oluşmuş tükenmeyen (Rüzgâr, Dalga, Güneş, Su, Orman, Jeotermal, Toprak, Hava) ve tükenebilen (Doğal Gaz, Petrol, Madenler, Kömür) doğal kaynakların çeşitlerini daha fazla tanımıştır. Uygulamanın öğrencilerin bilgi ve görüşlerindeki olumlu değişimi bakımından yararı olmuştur.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Doğal Kaynakların Yaşam İçin Önemi Hakkındaki Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Ön Görüşme Cevapları	f	Son Görüşme Cevapları	f
1. Canlıların yaşamı için gereklidir (Su, Bitkiler)	Ö1, Ö2, Ö6, Ö8, Ö13, Ö21	6	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö17, Ö18, Ö21, Ö22, Ö25, Ö28, Ö30	19
2. Çevre kirliliğini veya kötü kokuyu önler (Ağaçlar, hava)	Ö26	1	Ö11, Ö26, Ö29	3
3. Canlıların besin kaynağıdır (Bitkiler, Su, Toprak)	Ö3, Ö11, Ö16,	3	Ö11, Ö15, Ö16, Ö20	4
4. Hava kirliliğini önler (Hava, Su, Orman)	Ö12	1	Ö12	1
5. Canlıların nefes almasını sağlar (Hava)	Ö5, Ö14, Ö18, Ö23, Ö27	5	Ö6, Ö14, Ö18, Ö20, Ö23, Ö24, Ö27	7
6. Isınmamızı sağlar (Güneş, Doğalgaz, Kömür, Jeotermal, Petrol)	Ö10, Ö15, Ö22	3	Ö14, Ö15, Ö19, Ö20, Ö22	5
Toplam		19		39

Öğrenciler, doğal kaynakların yaşam için önemi hakkında ön görüşmede 19, uygulama sonrası görüşmede 39 görüşle açıklamışlardır. Tablo 4.3’de de belirtildiği gibi öğrenciler daha çok canlıların yaşamına etkilediğini söylemişlerdir. Canlıların yaşamı için besin kaynaklarının, nefes almak için temiz havanın ve ısınma gibi birçok ihtiyaçlarının doğal kaynaklar sayesinde karşılandığını ifade etmişlerdir. Buna göre doğal kaynakların verimliliği; temiz çevre koşullarına bağlı olmakla birlikte yaşam kalitesini arttırdığı önemi anlaşılmıştır.

4.2.3. Öğrencilerin Doğanın veya Çevrenin Olumsuz Kullanılmasıyla Oluşan Tahribatlar ve Doğada Yok Olmayan Atık Malzemelerin Çevreye Verdiği Zararlar Hakkında Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşleri

Öğrencilere, ön ve son görüşme formunda doğanın ve çevrenin olumsuz kullanılmasıyla oluşan tahribatlar ve doğada yok olmayan atık malzemelerin çevreye verdiği zararlar hakkındaki soruların cevaplandırılmaları istenmiştir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Doğada veya Çevrenin Olumsuz Kullanılmasıyla Oluşan Tahribatlar ve Atık Malzemelerin Zararları Hakkındaki Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Ön Görüşme Cevapları	f	Son Görüşme Cevapları	f
1. Oksijenin azalmasına sebep olur.	Ö11	1	Ö2, Ö5, Ö8, Ö9, Ö11, Ö18, Ö24, Ö27	8
2. Hava Kirliliği Oluşur	Ö15, Ö16	2	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö11, 15, Ö16, Ö20, Ö22, Ö29, Ö30	11
3. Çevre Kirliliği Oluşur.	Ö1	1	Ö1, Ö4, Ö14, Ö16, Ö17, Ö22, Ö25, Ö26	8
4. Su kaynaklarının kirlenmesi veya azalmasına neden olur.	Ö2, Ö5, Ö7, Ö8, Ö12, Ö22	6	Ö2, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12, Ö15, Ö18, Ö19, Ö22, Ö24	11
5. Ormanlar veya Ağaçlar Yok olur	Ö1, Ö3, Ö4	3	Ö1, Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö12, Ö13, Ö18, Ö23, Ö27, Ö30	11
6 Atık malzemeler artarak toprak verimi azalır.	Ö8, Ö16	2	Ö3, Ö8, Ö9, Ö13, Ö16, Ö21, Ö23	7
7. Canlılar yok olur.	Ö12, Ö19	2	Ö6, Ö10, Ö12, Ö19, Ö21, Ö28	6
8. İklim değişikliği olur.	-	-	Ö6	1
9. Madenler veya Petroller azalır.	-	-	Ö19, Ö22	2
Toplam		17		65

Öğrencilerin, ön görüşmede 17 görüş bildirirken uygulama sonunda konu hakkında kazanımları artmıştır ve 65 görüş bildirmişlerdir.

Örneğin; Ö2 kodlu öğrenci uygulama öncesi ön görüşmede çevre tahribatı ve atık malzemelerin doğaya verdiği zararları, su kaynakların kirlenmesi veya azalması olarak belirtirken uygulama sonrası görüşmede, ön görüşmedeki cevabının yanında hava kirliliğinin ve oksijenin azalmasına sebep olacağını ifade etmiştir. Ö3 kodlu öğrenci; ön görüşmede çevre tahribatıyla ağaçların yok olacağı belirtmiştir. Uygulama yapıldıktan sonra son görüşmede ise atık malzemelerin artmasıyla toprak veriminin azalacağı ve buna bağlı ağaçların yok olup hava kirliliğinin oluşacağını söylemiştir.

Öğrencilerin, doğal kaynakların yok edilmesi veya kirlenmesiyle atık malzemelerin giderek artacağını ve çevreye zarar vereceğini, doğada olumsuz koşulların oluşacağını belirtmişlerdir. Doğada toprak verimliliğinin azalması orman veya ağaçların azalmasına neden olacağını, bunun sonucunda da ağaçlardaki oksijen üretiminin azalmasına ve hava kirliliği oluşacağını ifade etmişlerdir. Canlıların yaşamı için gerekli olan tüm doğal kaynakların birbirleriyle bağlantılı olduğu ve atık malzemelerin çevresel sürdürülebildiğini olumsuz etkileyeceğini öğrenmişlerdir.

4.2.4. Öğrencilerin Atık Malzemelerin Tekrar Kullanılmasının ve Sürdürülebilirliğin Çevreye Etkisi Hakkında Araştırma Öncesi ve Sonrası Görüşleri

Atık malzemelerin giderek artması, doğal kaynakların azalması veya yok olmasına ve doğada çevre kirliliğine yol açmaktadır. Doğayı olumsuz yönde etkileyen atık malzemelerin, yeniden ve farklı bir şekilde tekrar kullanılması hem çevresel anlamda hem de sürdürülebilirliğe yönelik olumlu katkısı bulunmaktadır. Öğrencilerden çalışma öncesi ve sonrasında, atık malzemelerin tekrar kullanılması ve sürdürülebilirliğin çevreye etkisi hakkında soruyu cevaplamaları istenmiştir. Kendi istekleri doğrultusunda ön görüşmede 25 ve son görüşmede 43 görüşle atık malzemelerin tekrar kullanılması ve sürdürülebilirliğin çevreye etkisi hakkındaki bilgilerini ifade etmişlerdir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Atık Malzemelerin Tekrar Kullanılmasının ve Sürdürülebilirliğin Çevreye Etkisi Hakkındaki Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Ön Görüşme Cevapları	f	Son Görüşme Cevapları	f
1. Doğal kaynakların ömrü uzun olur.	Ö1, Ö9, Ö13, Ö30	4	Ö1, Ö13, Ö16, Ö19, Ö22, Ö27, Ö29	7
2. Doğada atık malzemelerin artmaması ve geri dönüşüm ile çevre kirliliğinin önlenmesi sağlanır.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12	9	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö29, Ö30	21
3. Atık Malzemeler ile yeniden ihtiyacımız olan ürün yaparız.	Ö18, Ö20, Ö21, Ö30	4	Ö4, Ö5, Ö8, Ö10, Ö11, Ö14, Ö15, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28	11
4. Doğada yaşayan canlıların ömrü daha uzun olur.	Ö5, Ö6, Ö9, Ö11	4	Ö28	1
5. Tüketilen hammadde ihtiyacı azalır ve ekonomik alanda da yararı olur.	Ö15, Ö25, Ö26	3	Ö17	1
6. İklim değişikliği olmaz	Ö17	1	Ö6, Ö9	2
Toplam		25		43

Atık malzemelerin kullanılmasının sürdürülebilirliğe etkisini Ö8 kodlu öğrenci ön görüşmede; “doğada atık malzemelerin artmaması için geri dönüşüm sayesinde atık malzemelerin tekrar kullanılacağını çevre kirliliğinin önlenmesi sağlandığını” söylemiştir. Uygulama sonunda ise ön görüşmede söylediklerinin yanında “atık malzemelerle ihtiyaç olan ürün yapacağını” belirtmiştir. Ö8 kodlu öğrenci, atık malzemelerinin geri dönüşümüyle tekrar farklı amaç için kullanabileceği ürün elde edebilmesi ve çevresel sürdürülebilirliği vurgulamıştır. Buna göre öğrenciler, atık malzemelerin yeniden kullanılmasıyla doğal kaynakların kirlenmemesi, çevresel sürdürülebilirliği, tüketimden

üretime geçen malzemelerin bireysel ihtiyaçlarını karşılaması ve ayrıca ekonomik anlamda da yararı olduğunu anlamışlardır.

4.2.5. Öğrencilerin Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Atık Malzemelerin Yeniden Kullanımı Hakkında Araştırma Öncesi Görüşleri

Atık malzemelerin yeniden kullanımı çevreye olumlu yönde etkilemekte ve sürdürülebilirliğe önemli etkisi bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik kapsamında atık malzemeler birçok alanda olduğu gibi sanatsal amaçlı ürünlerinde de kullanılmaktadır. Bu amaçla öğrenciler ön görüşmede sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir sanat kapsamında malzemelerin yeniden nasıl kullanılacağı sorulmuş ve bunun hakkındaki görüşleri istenmiştir. Ön görüşmede, atık malzemelerin tekrar ne amaçla kullanılacağı tablo.4.6'da belirtildiği gibi 16 öğrenci görüş belirtmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Atık Malzemelerin Yeniden Nasıl Kullanılacağı Hakkındaki Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Ön Görüşme Cevapları	f
1. Eski kıyafetlerden çanta yapılabilir.	Ö1, Ö3, Ö27	3
2. Araba tekerleklerinden saksı yapılabilir.	Ö2, Ö9	2
3. Plastik kutuları saksı yapılabilir.	Ö12, Ö17	2
4. Atık kutulardan kalemlik yapılabilir.	Ö4, Ö12	2
5. Sanatta kullanılabilir.	Ö13, Ö15, Ö21, Ö26	4
6. Kırık cam parçaları ile kolye yapılabilir.	Ö6	1
7. Plastik şişelerden kumbara yapılabilir.	Ö26	1
8. Plastik malzemelerden oyun parkı yapılabilir.	Ö8	1
Toplam		16

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemeleri Ö1, Ö3 ve Ö27 kodlu öğrenciler, “*eski kıyafetlerden çanta yapılabileceğini*” söylemişlerdir. Öğrenci Ö1: “*kot pantolonun üst kısmından çanta yapabiliriz. Hem kullanışlı hem de güzel görünümü var.*” demiştir. Ö13, Ö15, Ö21 ve Ö26 kodlu öğrenciler ise atık malzemeleri “*resimde kullanılabileceğini*” belirtmişlerdir.

Öğrenci Ö21, “*sanatta pet şişeleri ya da kapakları kullanabiliriz. Sanatçıların böyle çalışmaları var. Bunları örnek alıp atık malzemelerle çalışmalar yaparlar.*” şeklinde ifade etmiştir. Doğada atık malzemelerin çoğalması çevre kirliliğine yol açmasına rağmen tüketimden üretime doğru yeniden dönüşebilmesiyle günlük ihtiyaçları karşılanabileceği materyaller veya yaratıcılığın gelişmesini sağlayacak sanatsal ürünler elde edilebileceği

görüşündedirler. Görsel sanatlar dersinde öğrencilerin, sürdürülebilir sanat kapsamında, atıkların kullanım amaçlı dönüşebileceğini görmeleri ve öğrenmeleri, çevreyi koruma ve duyarlılık oluşturma amacıyla önem teşkil etmektedir.

4.2.6. Öğrencilerin Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Atık Malzemeler Kullanımıyla Yapılan Uygulamalar Hakkında Araştırma Sonrası Görüşleri

Sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemelerle iki boyutlu sanatsal uygulama yapmışlardır. Çalışma sonrası öğrencilere atık malzemelerin kullanımının sağladığı kolaylık hakkında görüşleri sunulmuştur. Bu görüşmede, 28 öğrenci son görüşme sorularını cevaplamışlardır.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Sürdürülebilir Sanat Kapsamında Sanatsal Uygulamalarında Atık Malzemelerin Kullanımının Sağladığı Kolaylık Hakkındaki Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Son Görüşme Cevapları	f
1. Farklı renk tonlarını olan hazır malzemeleri kullanmak kolaylık sağladı.	Ö1, Ö28	2
2. Çizim veya boyama yapmadan hazır malzemeleri yerleştirdim ve yapıştırdım.	Ö2, Ö4, Ö10, Ö13, Ö15	5
3. Çalışmamı kısa sürede bitirdim.	Ö3, Ö6, Ö16, Ö19, Ö25, Ö30	6
4. Daha fazla fikirler aklıma geldi.	Ö7, Ö22, Ö29	3
5. Duygularımı daha iyi ifade ettim.	Ö18, Ö21	2
6. Atık malzemeler daha ekonomikti.	Ö5, Ö8, Ö9, Ö11, Ö17, Ö24, Ö27	7
7. Kompozisyon oluşturmada kolaylık sağladı.	Ö12, Ö14, Ö20	3
Toplam		28

Tablo 4.7’de belirtildiği öğrenci görüşlerine göre; çeşitli renk, şekil ve biçimlerden oluşan atık malzemeleri sanatsal uygulamalarında kısa sürede istedikleri gibi yerleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Atık malzemelerin, rahatlıkla temin edilebilmesi, ekonomik anlamda uygun olması ve sanatsal uygulama sürecinde kurgulamaları öğrencilere kolaylık sağlamıştır. Öğrencilerin, görsel estetiği dikkate alarak özgün sanatsal ürünler ortaya çıkarmaları sanatsal çalışmalarda da sürdürülebilirliğin önemli bir katkısının olduğunu kavramalarını sağlamıştır.

Öğrenciler, sürdürülebilir sanatsal uygulamaları sırasında atık malzemeleri sanatsal ürüne dönüşmesini görmeleri ve öğrenmeleri açısından farklı şekillerde kullanmışlardır. Her öğrenci çalışma sırasında kendilerine uygun şekilde çalışmayı sürdürmüşlerdir.

Çalışma sonunda öğrencilere, uygulama sürecinde yapmaktan hoşlandığı etkinlik hakkında görüşleri tablo 4.8’de belirtilmiştir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Sanatsal Uygulamalarında Atık Malzemeleri Kullanırken Neleri Yapmakta Hoşlandığı Hakkındaki Görüşleri

Öğrenci Görüşleri	Son Görüşme Cevapları	f
1. Çevreyi kirlüten malzemeleri çalışmamda kullanarak tekrar değerlendirilmesinden hoşlandım.	Ö1, Ö8, Ö12, Ö14, Ö18	5
2. Atık malzemeleri yerleştirmek ve yapıştırmak çok eğlenceliydi.	Ö2, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö25, Ö28, Ö30	14
3. Çalışmamı kısa sürede bitirmekten hoşlandım.	Ö3, Ö6	2
4. Atık Malzemeleri sanat amaçlı kullanmaktan hoşlandım.	Ö5	1
5. Farklı şekiller ve renklerdeki atık malzemeleri Kullanmaktan hoşlandım.	Ö10, Ö22, Ö29	3
6. Kompozisyon oluşturmaktan hoşlandım.	Ö4, Ö11, Ö20, Ö21, Ö24, Ö26, Ö27	7
Toplam		32

Öğrenciler, atık malzemelerin kullanmalarının uygulamalarında kolaylık sağlamanın yanında çevre kirliliğine sebep olan atık malzemelerinin tekrar kullanılmasından hoşlandıklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin görüşlerine göre; günlük hayatımızda tüketim sonucu oluşan atık malzemelerin görsel sanatlar dersinde, yeniden kazanım ve dönüşüm kavramlarıyla değerlendirilmiştir. İki boyutlu sanatsal uygulamalarında kullanımı çevre sürdürülebilirliği, doğa değerlerinin yaratıcılığı ve uygulama becerilerini geliştirilmesi açısından katkı sağlamıştır.

4.3. Görsel Sanatlar Dersi Öğrenme Alanlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırmada, görsel sanatlar dersinde 7. Sınıf öğrenciler, atık malzemeler kullanımıyla sürdürülebilir sanat kapsamında ‘Doğada Yaşam’ temalı sanatsal uygulama yapmışlardır.

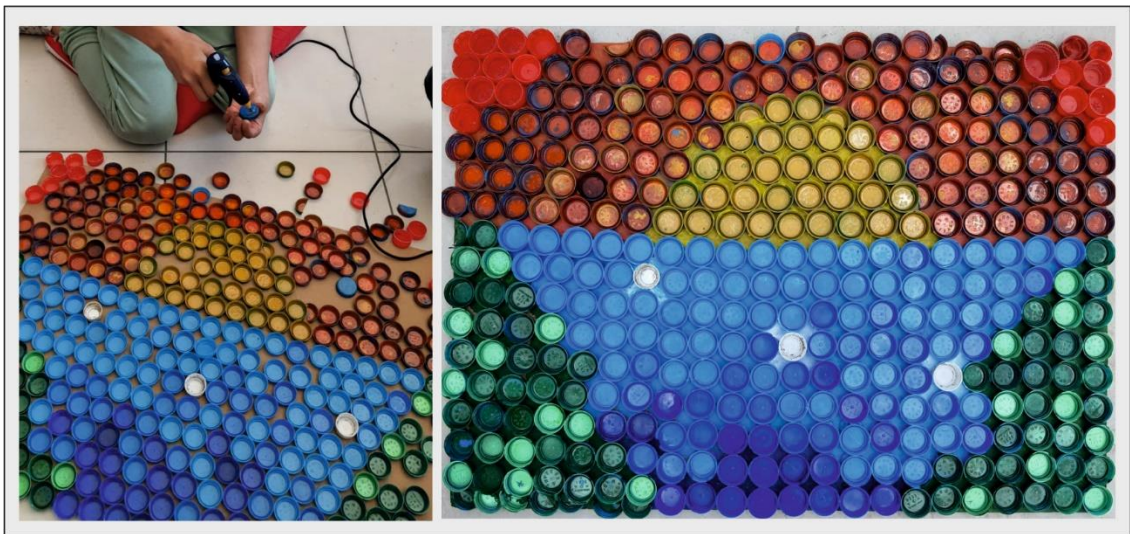
Öğrencilerin sanatsal ürünleri, sürdürülebilir kalkınma anlayışının, doğal kaynakların sürdürülebilirliği için “sürdürülebilir bir çevre” anlayışına göre yapılan çalışmalarıdır (Kaypak, 2011, s.26). Sürdürülebilir bir kalkınma anlayışının başlıca yönlerinden bir diğeri olan atık yönetimidir. Değerlendirilebilir katı atıkların birtakım işlemlere tabi tutularak geri dönüştürülmesi ve kaynak kullanımında ekonomiye katkı sağlaması amaçlanmaktadır (Karabıçak, & Özdemir, 2015, s.47).

Öğrenciler sanatsal ürünlerini, farklı renk ve boyutlardan oluşan atık malzemeler ile 50x70cm boyutunda oluklu mukavva üzerine iki boyutlu çalışmalar yapmışlardır. Uygulamalarındaki atık malzemeler, farklı renklerden oluşan plastik veya metal kapaklar, fon kartonu, eva, pipet ve kumaş parçalarından oluşmaktadır. Öğrenciler atık malzemeleri, oluklu mukavva üzerine silikon ile yapıştırarak tamamlamışlardır. Öğrenciler çalışma sonucunda kendi sanatsal ürünlerini Feldman’ın 4 aşamalı pedagojik sanat yöntemi ile değerlendirmişlerdir.

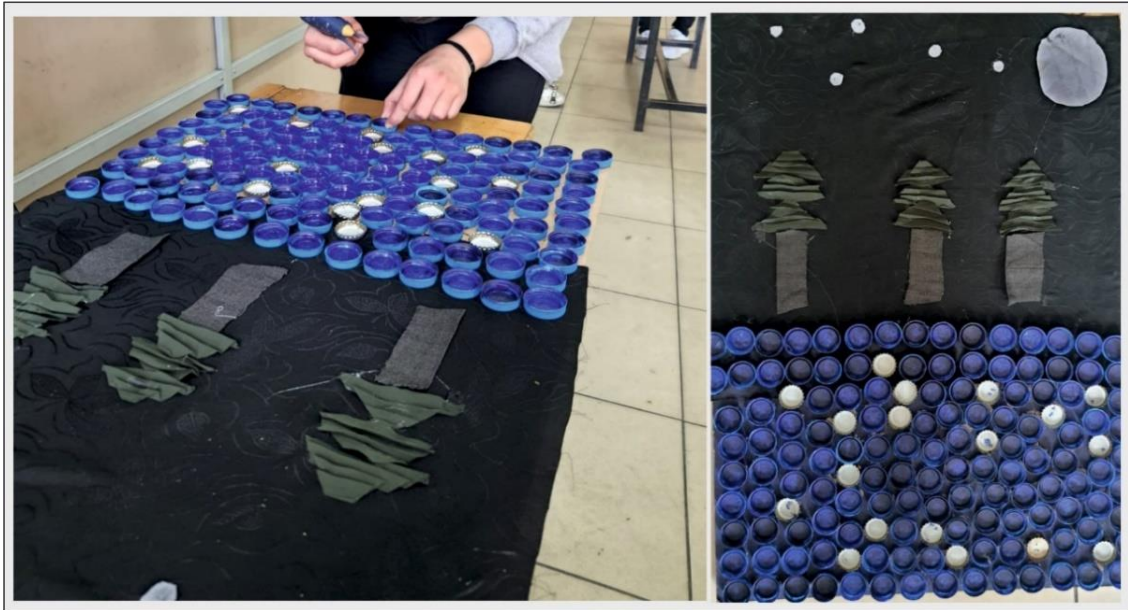
4.3.1. Feldman Sanat Eleştirisi Yöntemi (Ürün Değerlendirme Formu)

Seçilen öğrenci uygulamaları tabakalı amaçlı örnekleme göre seçilmiş olup sanatsal ürünlerini Feldman’ın pedagojik sanat eleştirisi yönteminin tanımlama, çözümleme, yorumlama ve yargı aşamaları ile değerlendirmişlerdir. Literatürde “tabakalı amaçlı örnekleme, daha geniş bir popülasyonda katmanlaşabilir. Böylece tüm popülasyona genellemenin yanı sıra genellemeler ve istatistiksel olarak geçerli karşılaştırmalar yapılabilir” olarak tanımlanır (Patton, 2018, s.240).

Öğrenci uygulamalarındaki çeşitlendirmeleri ve ortak temeli tanımlamak adına öğrencilerin tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemiyle “derse karşı ilgisi”, “çalışmayı bitirmesi”, “çalışmanın süreci boyunca görsel sanatlar dersine katılımı” süreçleri kriter olarak belirlenmiştir. Süreç içerisinde seçilen sanatsal ürünler öğrenciler tarafından 1 ders saati içerisinde kendi bilgi ve görüşleri ile değerlendirmişlerdir. Değerlendirilen ürünler aşağıdaki görsellerde verilmiştir.

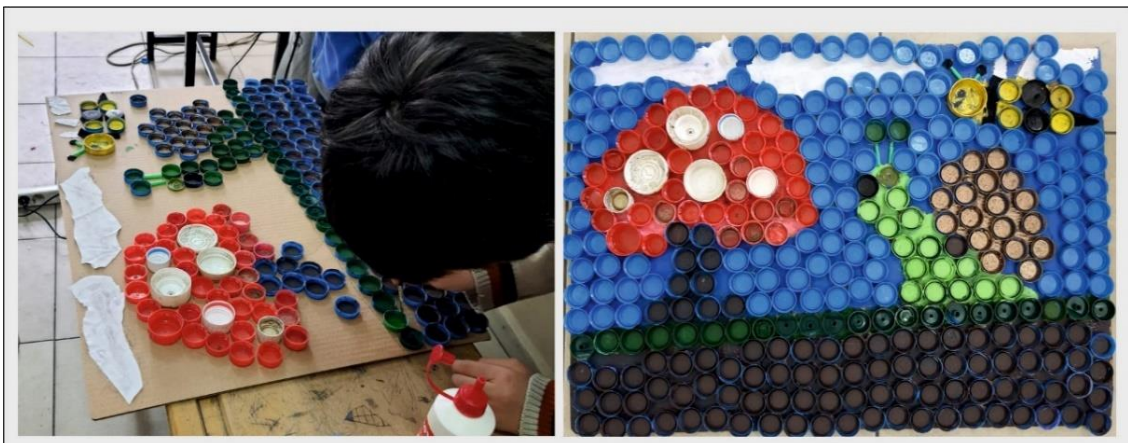
Resim 4.2. “Güneşin Batışı” konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.3. "Yıldızlı Gece" konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.4. "Denizdeki Canlılar" konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.5. "Salyangoz ve Mantar" konulu sanatsal çalışma.

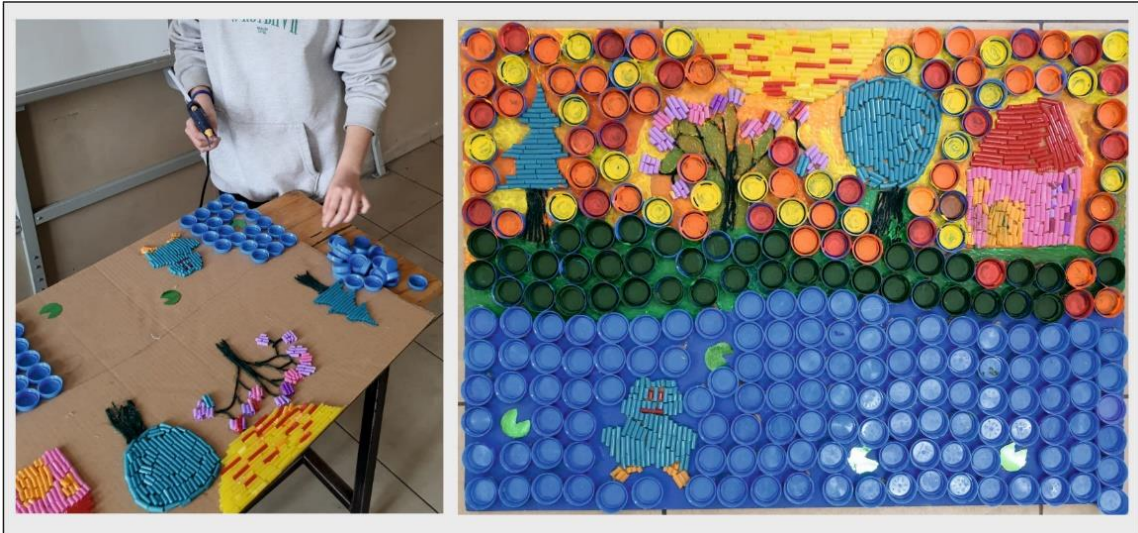
Resim 4.6. “Doğada Hayat” konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.7. “Ağaçtaki Kuş” konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.8. “Mutlu Doğa” konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.9. “Doğanın Güzellikleri” konulu sanatsal çalışma.

Resim 4.10. “Temiz Bir Dünya” konulu sanatsal çalışma.

Tanımlama:

Öğrenciler, Feldman’ın pedagojik sanat eleştirisi yönteminin tanımlama aşamasında sanatsal ürünlerinde kompozisyonlarının ön yapı elemanları hakkında değerlendirme yapmışlardır. Araştırmacı tarafından belirlenen “Doğada Yaşam” konusuyla öğrenciler farklı atık malzemelerle sanatsal ürünler ortaya çıkarmışlardır. Öğrencilere, tanımlama aşamasında ilk olarak “*Bu çalışmaya verdiğin isim nedir?*” sorusu yöneltilmiştir. Konuya uygun verdikleri isimler tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin Tanımlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinin İsmi Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci
<i>Ağaçtaki Kuş, Yavru Kuş</i>	Ö1, Ö26
<i>Güneş Batarken, Gün Doğumu, Güneşin Batışı, Gün Batımı, Gün Batımı Yansıması,</i>	Ö2, Ö7, Ö8, Ö16, Ö21,
<i>Gece Vakti, Yıldızlı Gece</i>	Ö3, Ö27
<i>Mutlu Doğa, Doğamızın Güzellikleri, Doğadaki Renklerin Ahengi, Doğanın Güzellikleri, Doğada Hayat, Dünya Temiz, Hayat, Temiz Doğa, Doğa ve Yaşam, Doğadaki Yaşam, Doğamız</i>	Ö4, Ö6, Ö12, Ö15, Ö18, Ö19, Ö20, Ö23, Ö24, Ö25, Ö29
<i>Temiz Bir Dünya, Dünyanın İki Yüzü</i>	Ö9, Ö13
<i>Balıkların Yaşamı, Denizdeki Canlılar, Denizde Yaşam, Denizlerdeki Temiz Yaşam, Deniz Altı, Hayvanlar ve Deniz</i>	Ö5, Ö10, Ö11, Ö14, Ö22, Ö30
<i>Salyangoz ve Mantar, Kuğular</i>	Ö17, Ö28
Toplam (Öğrenci Sayısı)	30

Sanatsal ürünlerinde “*Bu çalışmayı oluştururken hangi atık materyallerden yararlandın?*” sorusu yöneltilmiştir. Tüm öğrenciler plastik veya metal kapakları kullanmışlardır. Fon kartonu ve/veya eva (Ö10, Ö11, Ö12, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö30), pipet (Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö26, Ö28, Ö29) ve kumaş parçaları (Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö22, Ö23, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29) kullanılmıştır.

Resim 4.11. Öğrencilerin kullandıkları atık malzemeler.

Öğrenciler, “*Sanatsal çalışmada kullandığın renkler, şekiller, dokular ve çizgiler nelerdir?*” sorusunu yaptıkları konulara göre kullandıkları renkleri belirtmişlerdir. Uygulamada genel olarak beyaz, siyah, gri, sarı, kırmızı, pembe, turuncu, mavi, lacivert, mor, yeşil ve kahverengi renkleri kullanılmıştır. Uygulamada, yuvarlak şekilleri için metal

veya plastik kapaklar, çizgisel şekli vermek için pipetleri, uygulamalarına uygun farklı şekilleri ise kumaş parçaları, atık fon kartonu ve eva kullandıklarını belirtmişlerdir. Çalışmanın dokusu için atık malzemelerin yapısı ve özelliğinden faydalandığını söylemişlerdir.

Çözümleme:

Öğrenciler, Feldman'ın sanat eleştirisi yönteminin ikinci aşaması olan çözümleme aşamasındaki sorular ile sanatsal ürünlerinin kompozisyonunu detaylı bir şekilde incelemişlerdir. Bu aşamada öncelikle “Çalışmada malzemeleri düzenleme şekli nasıldır? Renkleri, dokuları, şekilleri nasıl kullandın?” soruları yöneltilmiştir. Tablo 4.10'da öğrencilerin görüşleri verilmiştir.

Tablo 4.10. Öğrencilerin Çözümleme Aşamasında Sanatsal Ürünlerinin Renk, Doku ve Şekilleri Düzenlemeleri Hakkındaki Görüşler.

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
Ağaçtaki Kuş (Ö1)	Çalışmayı farklı renklerde plastik şişe kapakları ile yaptım. Ağacı, yeşil çimlerin olduğu yerde gösterdim. Havanın güzel olduğunu göstermek için mavi kapakları kullandım. Ağaç gövdesini ile dalımı kahverengi, yapraklarını yeşil ve renkli çiçekler açmış olarak gösterdim. Dalın üzerine sarı ve pembe tüylü kuş konmuştur.
Mutlu Doğa (Ö4)	Ağaçlar, nehir ve yeşil bahçe yaptım.
Güneşin Batışı(Ö8)	Denizi suyunu mavi renkle, yeşil alanı açık ve koyu yeşil renkte, güneşin batışını da sarı renk tonuyla gösterdim. Plastik şişe kapaklarını, güneş için yarım daire şeklinde, denizi ve çimleri yan yana sıralayarak yapıştırdım.
Temiz Bir Dünya (Ö9)	Dünyayı daire şeklinde kapakları sıralayarak yapıştırdım. Ağaç ve çiçeği doğadaki görüntüsüne göre yaptım.
Denizdeki Canlılar (Ö10)	Deniz suyunu mavi ve mercanı kırmızı yuvarlak şişe kapaklarıyla, suyun içerisindeki canlıları değişik renklerdeki pipetlerle çizgisel şekilde yaptım.” söylemiştir.
Doğanın Güzellikleri (Ö15)	Güneşin ve gökyüzünün kızılığını şişe kapakları ve pipetlerle, sarı, turuncu ve kırmızı renklerle gösterdim. Yeşil renkli çimleri ve mavi renkli denizi şişe kapakları ile gösterdim. Ağaçlar, ev ve kurbağayı pipetlerle şekil verir.” demiştir.
Salyangoz ve Mantar (Ö17)	Salyangoz, mantar, arıyı kendi şekillerine göre yaptım.
Doğada Hayat (Ö18)	Plastik şişe kapaklarını yan yana sıralayarak göl ve çimleri oluşturdum. Ağacın gövdesi, suyun içerisindeki nilüfer çiçeği ve balığı eva ile fon kartonlarını şekillerine göre keserek kullandım. Papatyaları saplarını pipetlerden ve yapraklarını kumaşları keserek yapıştırdım. Çalışmada renkleri, doğadaki renklerine uygun olarak seçtim.
Yıldızlı Gece (Ö27)	Çalışmamda kumaş, plastik ve metal kapaklar var. Gece vaktini göstermek için siyah kumaş parçası, ay ile yıldızlar için beyaz ve çam ağaçlarının yaprakları için yeşil renkli kumaş parçası, deniz suyunu mavi ve lacivert plastik şişe kapakları ile beyaz metal kapaklarını birlikte kullandım. Çam ağaçlarının yapraklarını katlanmış kumaşları üçgen şeklinde keserek üst üste yapıştırarak şekil verdim. Ayın suya yansımaları için beyaz metal kapakları mavi ve lacivert renkli plastik kapakların içerisine yerleştirdim.
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Öğrenciler uygulamalarındaki renkleri, doğadaki renklere uyumlu olarak kullanmışlardır. Renklerin kullanımı, doğal ortamların gerçekçi bir şekilde yansıtılmasını sağlamıştır. Örneğin; “Yıldızlı Gece” konulu çalışmada suyun Ay’ın su yüzeyinde yansımalarını mavi ve lacivert rengin içerisinde beyaz kullanılmıştır.

“Doğada Hayat” ise gölün derinliğini mavi renginden lacivert rengine uyumlu sıralanması çalışmanın görüntüsüne derinlik kazandırmıştır. Ayrıca malzemelerin düzenli şekilde sıralanması sürekliliği ve doğanın bütünlüğünü vurgulamıştır. Öğrenciler, uygulamalarındaki görselliği renkler, şekiller, dokular ve çizgiler yardımıyla iyi bir ifade ettikleri görülmüştür.

“Çalışmanın en dikkat çekici bölümü nedir?” ve “Çalışmada anlatımı kuvvetlendirmek için tekrar ettiğin unsurlar nelerdir?” soruları ile öğrencilerin sanatsal ürünlerinde vurgulamak istedikleri yerleri söylemeleri istenmiştir.

Tablo 4.11. Öğrencilerin Çözümleme Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde Dikkat Çekici Bölüm ve Tekrar Edilen Unsurlar Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
Ağaçtaki Kuş (Ö1)	Kuş, ağaçtaki çiçekler, papatya ve ağaçtaki yapraklar dikkat çekici bölümüdür. Ağaçtaki çiçekleri tekrar ettim. Temiz havada canlıların mutlu olduğunu gösterdim.
Mutlu Doğa (Ö4)	Ağaçlar ve nehrin olması, temiz ve mutlu doğayı anlatmaktadır. Temiz havanın olduğunu göstermek için ağaçları tekrarladım.
Güneşin Batışı (Ö8)	Çevrenin kirlenmediğini gösterdim. Denizin temiz olduğunu dalgalı suyun yansımaları ile dikkat çekmektedir.
Temiz Bir Dünya (Ö9)	Dünya simgesinin dikkat çekmesini istedim. Güneş, ağaç ve çiçeğin yaşam yerinin dünya olduğunu anlattım
Denizdeki Canlılar (Ö10)	Canlıların, temiz suyun bir arada yaşadıklarını göstermek istedim. Balıklar, kirlenmemiş suda birlikte yüzyorlar.
Doğanın Güzellikleri (Ö15)	Ağaçlar ve deniz ile doğa yaşamına dikkat çekmek istedim.
Salyangoz ve Mantar (Ö17)	Dikkat çekmesi için, mantar ve salyangozu büyük ve canlı renkte yaptım. Doğanın her yerinde yaşam olduğunu gösteriyor. Salyangozlarında bir hayatı vardır ve beslenmeye ihtiyacı vardır.
Doğada Hayat (Ö18)	Doğada göl ve çimlerin birbirini tamamlaması çalışmamın çekici bölümüdür. Anlatımı kuvvetlendirmek için çimlerin devamında temiz göl bulunmaktadır. Gölün giderek derinleşmesini açık maviden koyu maviye doğru renk geçişiyle yaptım.
Yıldızlı Gece (Ö27)	Gece vaktini göstermek için gökyüzünde ay ve yıldızları yaptım. Denizin temiz olduğunu ayın suyun yüzeyinde yansımaları çalışmamın dikkat çekici bölümüdür. Suyun yüzeyindeki yansımaları kuvvetlendirmek için lacivert rengin arasında beyazı kullandım.
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Ö10 kodlu öğrenci; “Denizdeki Canlılar”, Ö17 kodlu öğrenci; “Salyangoz ve Mantar” ve Ö1 kodlu öğrenci; “Ağaçtaki Kuş” konulu uygulamalarıyla doğada canlıların yaşamlarını görselleştirmişlerdir. Öğrenciler, doğada canlı yaşamların dikkat çekmek istemişlerdir. Canlıların, sağlıklı ortamlarda yaşaması ve çevre koşullarının üzerinde etkilerini anlatmak için daha belirgin şekilde görselleştirmişlerdir.

“Güneşin Batışı” ve “Yıldızlı Gece” konulu sanatsal ürünleri, suyun yüzeyindeki yansımalar çalışmayı görsel anlamda etkileyici kılmıştır. Denizin temizliğini, yüzeyine vuran güneş ve ay yansımasıyla vurgulamıştır. Su yüzeyindeki parlamaların tekrarı suyun berraklığı ve hareketini kuvvetlendirmiştir.

“Doğada Hayat”, “Mutlu Doğa”, “Doğanın Güzellikleri” ve “Temiz Bir Dünya” konulu sanatsal ürünlerde öğrenciler, ağaç simgesini kullandığı görülmektedir. “Doğada Hayat” ve “Mutlu Doğa” uygulamalarında doğa manzarasını görselleştirmişlerdir.

Öğrenciler uygulamalarının analizinde doğada yaşamın güzelliklerini vurgulamak istemişlerdir. Uygulamalarında doğanın güzelliklerini, kendi doğal renkleriyle göstermenin yanı sıra yansımalar, ışık-gölge ile hareketlilik katmışlardır. Öğrencilerin sanatsal çalışmasında kullandıkları simgeler izleyiciye hem estetik değer katmış hem de düşündürücü bir mesajla dikkat çekici kılmıştır.

Sanatsal çalışmalar ile öğrenciler sürdürülebilir sanatın çevreyi koruma amacını destekleyebileceği ve toplumda olumlu değişim yaratabileceğini gösteren örnekler sunmuşlardır. Sanatsal ifade, bu bağlamda, çevresel sürdürülebilirlik konularının farkındalık yaratmada güçlü bir aracı haline geldiğini gösteriyor.

Yorumlama:

Feldman’ın sanat eleştirisi yöntemi yorumlama aşamasında öğrenciler, betimleme ve yorumlama basamağındaki sorulardan elde edilen bulgular yardımı ile birlikte sanatsal ürünlerine kişisel yorumlarını aktarmışlardır. Bu aşamasındaki sorularla öğrenciler uygulamalarında ifade ettikleri sembol veya duysal özellikleri ortaya çıkarmışlardır. Öğrencilere, “Çalışmada ifade etmek istediğin konu nedir” ve “Çalışmada bizlere hangi duyguyu hissettirmek istedin?” sorularıyla öğrenciler “doğada yaşam” teması kapsamında kendi konularını sanatsal ürünlerinde yansıtmışlardır.

Tablo 4.12. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde İfade Etmek İstedığı Konu ve Duygu Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
<i>Ağaçtaki Kuş (Ö1)</i>	<i>Temiz bir havada, ağacın dalında vakit geçirdiği için çok mutlu.</i>
<i>Mutlu Doğa (Ö4)</i>	<i>Mutluluk ve huzur</i>
<i>Güneşin Batışı (Ö8)</i>	<i>Mutluluk ve huzur</i>
<i>Temiz Bir Dünya (Ö9)</i>	<i>Mutluluk</i>
<i>Denizdeki Canlılar (Ö10)</i>	<i>Denizin kirlenmediği, herhangi bir çöp veya atık malzemenin atılmadığı denizde birçok canlı yok olmadan özgürce yaşadıklarını hissettirmek istedim.</i>
<i>Doğanın Güzellikleri (Ö15)</i>	<i>Mutluluk, sevinç, eğlence, güzellik</i>
<i>Salyangoz ve Mantar (Ö17)</i>	<i>Mutluluk</i>
<i>Doğada Hayat (Ö18)</i>	<i>Huzur</i>
<i>Yıldızlı Gece (Ö27)</i>	<i>Ormanlık alanın mutluluk hissettirdiğini göstermek istedim.</i>
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Ö27 kodlu öğrenci “*Yıldızlı Gece*” konulu çalışmasında; sanatsal eserinde doğal yaşamı ve gece ormanının gizemini vurgulamıştır. Ormanda, gecenin sakinliği estetik bir bakış açısıyla ele aldığı görülüyor.

Ö1 kodlu öğrenci, “*Ağaçtaki Kuş*” konulu çalışmasında gökyüzüne uzanan ağaç dalında yuvası bulunan kuşu görselleştirmiştir. Kuşun, ağacın dalı üzerinde doğayı izlediği görülmektedir. Ağacın dalı, sağlam ve güven veren bir sığınak, çevresindeki yaprakların yeşilliği ve çiçekleri sağlıklı bir doğanı hissi vermektedir.

Ö10 kodlu öğrenci “*Denizdeki Canlılar*” konulu sanatsal çalışmasında; denizin içerisindeki birçok canlıların yaşamını göstermek istemiştir. Suyun berraklığı ve temizliği, canlıların deniz altında özgürce yaşamalarını sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca atık malzemelerin olmaması ve suyun kirlenmemesi, doğal yaşamın korunduğu ve çevresel sürdürülebilirliği anlatmak istemiştir.

Ö4; “*Mutlu Doğa*”, Ö8; “*Güneşin Batışı*”, Ö9; “*Temiz Bir Dünya*”, Ö15; “*Doğanın Güzellikleri*”, Ö17; “*Salyangoz ve Mantar*” ve Ö18, “*Doğada Hayat*” konulu sanatsal uygulamalarını doğayı olumlu yönleriyle tasvir etmişlerdir.

Temiz doğa içerisinde tüm canlıların özgürce yaşadıklarını ve neşe, mutluluk gibi duyguların tüm canlılar üzerinde olumlu etki yarattığını renklerle ve kompozisyonlarıyla izleyicilere hissettirmişlerdir.

Ayaydın'ın (2016, s.67) Edman'dan aktardığına göre, “Sanat, insan zekasının tabiatı işlemesidir; kendi maksadına göre tabiata ustaca tesir etmesidir.” diyerek, sanatçının doğa ile etkileşim içinde olduğunu da vurgular. Bu bağlamda; öğrenciler uygulamalarında,

doğada doğal kaynakların varlığını ve izleyici üzerindeki olumlu etkisini görsel sanat diliyle ifade etmişlerdir.

Duygularını uygulamalarına aktaran öğrencilerin, “Çalışma izleyenlere ne tür toplumsal ve evrensel mesajlar veriyor?” ve “Bu mesajları iletmek için ne tür simgelerden yararlandın?” sorusuyla izleyiciye kendi bakış açısına göre anlatmak istediği konuyu belirlediği sembollerle kısaca iletmışlerdir.

Tablo 4.13. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde Kullanılan Simgeler ve Toplumsal Mesajları Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
Ağaçtaki Kuş (Ö1)	Mesaj; Çevremiz temiz olursa bütün canlılar mutlu yaşar. Simge; Kuş ve ağaç
Mutlu Doğa (Ö4)	Mesaj; Doğal kaynaklarımızı yok etmemek için çevreyi temiz tutmalıyız. Simge; Ağaçlar, nehir ve yeşil bahçe simgeleri kullandım.
Güneşin Batışı (Ö8)	Mesaj; Temiz bir çevre Simge; Güneş, çim ve deniz simge
Temiz Bir Dünya (Ö9)	Mesaj; Temiz bir dünya için el ele verelim. Hep beraber ağaçlar ve çiçekler dikersek dünyamız tertemiz olur. Simge; Dünya, ağaç ve çiçek
Denizdeki Canlılar (Ö10)	Mesaj; Denizin altında da canlıların olduğu, denizleri kirletmememiz gerektiği” Simge; Balıklar, ahtapot, mercan, kaplumbağa
Doğanın Güzellikleri (Ö15)	Mesaj; Gün batımının doğa güzelliği Simge; Gün batımı görünümü ve güneş
Salyangoz ve Mantar (Ö17)	Mesaj; Dünyada göremediğimiz yerlerde bile hayat var. Simge; Salyangoz, Mantar ve arı
Doğada Hayat (Ö18)	Mesaj; Temiz doğa Simge; Balık ve ağaç
Yıldızlı Gece (Ö27)	Mesaj; Gece vakti yaşamın devam ettiği mesajı veriyor. Simge; Ağaç, ay, yıldız
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Ö9 kodlu öğrenci, “Temiz Bir Dünya” isimli çalışması için topluma “temiz bir dünya için el ele verelim.” mesajı ile çalışmanın merkezinde dünya simgesiyle her türlü çevresel faktörün birbirine bağlı olduğunu göstermiştir. Ağaçlar ve çiçekler ile canlıların yaşamının temel kaynağı olan oksijen üretimi ve ekolojik yaşamı temsil etmiştir.

Sanatsal çalışmalarla öğrenciler, temiz ve sağlıklı bir çevrenin tüm canlılar için gerekli olduğunu anlatmıştır. “Çevresel endişelerin toplum ve yaşam merkezli olması da ekoloji temelli sanat uygulamalarına sosyal bir işlev yüklemiştir (Mamur, 2017, s.1001). Öğrenciler uygulamalarıyla, doğadaki tüm canlıların bir arada yaşayabileceği bir dünya

için bireyleri doğayı koruma konusunda teşvik etmek istemiştir. Bunun için bireylerin toplumsal çevre bilinci kazanmaları ve sorumluluk almalarının önemini mesajlarıyla vurgulamışlardır.

Sanatsal ürünlerinin izleyicilere anlatmak istedikleri mesajları “*Çalışma, izleyenlere nasıl bir ses duyumsatır?*”, “*Çalışma, izleyenlere nasıl koku duyumsatır?*” *Çalışma, izleyenlere nasıl bir tat duyumsatır?*” sorularıyla hissedecekleri duyuları belirtmişlerdir.

Tablo 4.14. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde İzleyicinin Duyumsayacağı Ses, Koku ve Tat Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
<i>Ağaçtaki Kuş (Ö1)</i>	<i>Rüzgarın etkisiyle ağaç yapraklarının ve ağacın dalına konan kuşun sesini işitirler. Doğadaki temiz hava kokusu, ağacın çiçeklerini ve yerdeki çiçeğin kokusunu duyacaklardır</i>
<i>Mutlu Doğa (Ö4)</i>	<i>Ağaç ve rüzgar sesi ile ağaç ve çim kokusunu duyumsatır</i>
<i>Güneşin Batışı (Ö8)</i>	<i>Denizin sesini ve kokusunu duyumsarlar.</i>
<i>Temiz Bir Dünya (Ö9)</i>	<i>Temiz hava kokusu ve ağaç yapraklarının sesini duyumsarlar.</i>
<i>Denizdeki Canlılar (Ö10)</i>	<i>Denizin dalga sesleri, balık sesleri ve denizin kokusunu duyumsatır.</i>
<i>Doğanın Güzellikleri (Ö15)</i>	<i>Ağacın, göletin su kokusu ile doğanın yeşilliklerinin güzel kokusunu ve su sesi, kurbağa sesi, rüzgar sesi duyumsatır.</i>
<i>Salyangoz ve Mantar (Ö17)</i>	<i>Arı vızıltısı, mantar kokusu ve tadı duyumsatır.</i>
<i>Doğada Hayat (Ö18)</i>	<i>Kuş sesleri ve çiçek kokusunu duyumsatır.</i>
<i>Yıldızlı Gece (Ö27)</i>	<i>Ağaç yapraklarının sesini işitir. Çam ağaçlarının kokusunu duyar.</i>
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Öğrencilerin, “*Sanatsal çalışmaya dokunduklarında neler hissederler?*” soruyla izleyenlerin çalışmayı dokunduklarında neye temas ettiklerini açıklamaları istenmiştir.

Tablo 4.15. Öğrencilerin Yorumlama Aşamasında Sanatsal Ürünlerinde İzleyicinin Dokunduklarında Hissettikleri Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
<i>Ağaçtaki Kuş (Ö1)</i>	<i>Ağacın gövdesindeki kabuğu, ağaç dalına konan kuşu ve çiçeğin yapraklarını çalışmaya dokunduklarında hissedeceklerini belirtmiştir.</i>
<i>Mutlu Doğa (Ö4)</i>	<i>Nehrin akışını hissederim</i>
<i>Güneşin Batışı (Ö8)</i>	<i>Güneşin sıcaklığını ve suyu hissederler.</i>
<i>Temiz Bir Dünya (Ö9)</i>	<i>Gezenimizi hisseder.</i>
<i>Denizdeki Canlılar (Ö10)</i>	<i>Suya dokunduklarını hissederler</i>
<i>Doğanın Güzellikleri (Ö15)</i>	<i>Ağacın meyvelerini ve kurbağayı hisseder</i>
<i>Salyangoz ve Mantar (Ö17)</i>	<i>Dokunduklarında mantar, toprak, arı ve salyangozu hissederler</i>
<i>Doğada Hayat (Ö18)</i>	<i>Suya ve çimenlere dokunduklarını hisseder.</i>
<i>Yıldızlı Gece (Ö27)</i>	<i>Çam ağaçlarının yapraklarına ve suyun dalgasına dokunurlar</i>
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Ö1, “Ağaçtaki Kuş” isimli çalışmasında, ağaç dalına konan kuşu göstermiştir. Ağaçtaki yaprakların hareketiyle oluşan sesin yanında kuş civıltısını da izleyicinin işitmesini istemiştir. Ağaç gövdesindeki kabuğun dokusu ağacın sağlamlığını ve doğanın korunduğunu temsil etmektedir. Ayrıca çalışmada, yeşillikler içerisindeki çiçek kokusunu hissedebileceğini söyleyen öğrenci, izleyiciye ferahlık etkisi yaratmaya çalışmıştır.

“Sanat daima dünyanın doğasını insanın kulağına ve gözüne hitap eden bir araç olarak kullanılmış ve düşünülmüştür” (Boydaş, 2004, s.6). Bu anlamda, öğrencilerin, atık malzemelerle yaptıkları çalışmalarda doğanın ve çevrenin temiz olması ile dünyadaki tüm canlıların yaşamını ve yaşam alanlarını duysal yönde içselleştirerek izleyenleri olumlu yönde etkilemişlerdir.

Yargı:

Feldman sanat eleştiri yönteminin son basamağı olan yargı aşamasında öğrenciler, sanatsal ürünlerini başarı, değer verme veya tercih edilmesi anlamında yargılamışlardır. Bu aşamada çalışmanın tüm aşamaların eleştirel sürecini yargı basamağında değerlendirilmiştir. Öğrencilere, “Sence izleyenler sanatsal çalışmana neden değer verir?” sorusu ile izleyicilerin değer verme veya vermeme üzerine eleştirel düşüncelerini öz değerlendirmeleriyle cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 4.16. Öğrencilerin Yargı Aşamasında Sanatsal Ürünlerini İzleyicinin Değer Verme Nedeni Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
Ağaçtaki Kuş (Ö1)	İnsanlara huzur veriyor ve atık malzemeleri değerlendirdiğim için
Mutlu Doğa (Ö4)	Temiz bir doğa ile karşılaşırlar.
Güneşin Batışı (Ö8)	Gün batımını hissettirdiği için
Temiz Bir Dünya (Ö9)	Temiz bir dünya mesajı verdiği için.
Denizdeki Canlılar (Ö10)	Denizdeki canlılarının yaşamındaki duyguyu hissettirdiği için
Doğanın Güzellikleri (Ö15)	Duyguyu daha iyi hissettirdiği ve atık malzemelerden olduğu için
Salyangoz ve Mantar (Ö17)	Atık malzemelerden olduğu için
Doğada Hayat (Ö18)	Atık malzemelerden yapıldığı için
Yıldızlı Gece (Ö27)	Doğadaki gece vaktini hissettikleri için ve atık malzemelerle yapıldığı için
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

Öğrenciler, uygulamalarında doğanın tahrip olmadan olumlu yönlerini vurguladıkları gözlemleniyor. Atık malzemeler hem yeni malzeme olarak hem de taşıdığı özellikler ile sanat eserinde özün yansımaya etkili olmaktadır. Atıkların sanat eserlerinde kullanılması onun atıktan uzaklaştırarak düşünce ve bilgi taşıyan yeni bir malzeme

konumuna getirmektedir (Yavuz, 2021, s.40). İzleyicilerin, doğal yaşamın verdiği huzurun ve mutluluğu hissedeceğini hatta atık malzemeler ile uygulamalarında bunu daha etkin şekilde görselleştirdiğini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler “Yapılan sanatsal çalışma duygularını aktarmada ne kadar etkili olmuştur?” ve “Sanatsal çalışman çevre duyarlılığını geliştirmeye sence nasıl katkı sağlayabilir?” soruları ile kendi sanatsal ürününü amacına uygunluğu hakkında değerlendirme yapmışlardır.

Tablo 4.17. Öğrencilerin Yargı Aşamasında Sanatsal Ürünlerin Duyguları Aktarmada ve Çevre Duyarlılığı Üzerindeki Etkileri Hakkındaki Görüşleri

Çalışmanın İsmi	Öğrenci Görüşü
Ağaçtaki Kuş (Ö1)	Çalışmamda doğal yaşamı atık malzemelerle yaptım. Çevreyi temiz tutmak için atık malzemelerin kullanımı etkili oldu. Farklı malzemeleri kullanmak beni mutlu etti. Ağaçların ve kuşların yaşamı için çevre temizliğine önem vermeliyiz. Atık malzemelerin çevreye zarar vermemesi için malzemeleri görsel sanatlar dersinde kullandım.
Mutlu Doğa (Ö4)	Atık malzemeleri çöpe atacağım sanatsal çalışmamda kullandığım için çevre duyarlılığında etkili oldu. Görsel sanatlar dersinde, doğal yaşamın sürdürülebilirliğine katkım oldu.
Güneşin Batışı (Ö8)	Çöpe atılacak geri dönüşüm malzemelerini kullanırken zevk aldım. Toplumsal sorumluluk olarak çevre kirliliğine daha çok önem veriyorum.
Temiz Bir Dünya (Ö9)	Ağaçlar gibi doğal kaynakları temiz tutarsak dünyada tüm canlıların, yeşil ve mavi renkler içerisinde mutlu yaşayacağını göstermek istedim. Çalışmayı atık malzemelerle yapılması çevresel farkındalık için etkili oldu. Sanatsal çalışmamın hayal ettiğim gibi çevre bilincine örnek olduğunu düşünüyorum.
Denizdeki Canlılar (Ö10)	Sanatsal çalışmam deniz kirliliğine karşı duygularımı ifade etmemde etkili oldu. Deniz suyunun maviliği içerisinde; mercan, kaplumbağa, ahtapot ve balıkların temiz bir ortamda olduklarını göstermeyi istedim. Denizleri kirletmezsek ya da doğada yok olmayan atık malzemeler atmazsak denizdeki canlılar olumsuzluktan etkilenmeden yaşarlar.
Doğanın Güzellikleri (Ö15)	Çevre kirliliği olmadan tüm canlıların birlikte yaşadığını göstermek istedim. Denizin temiz olması, suyun içerisinde canlılarının yaşaması, yeryüzünde farklı ağaçların olduğu ve insanların mutlu bir ortamda yaşadığını göstermek istedim. Çalışmamda, doğanın güzelliğinin insanların yaşamında etkili olacağını gösterdim.
Salyangoz ve Mantar (Ö17)	Salyangozun hayatını anlatmak istedim. Sanatsal çalışmamın duygularımı anlatmada etkili olduğunu düşünüyorum. Doğada birçok canlı yaşamaktadır. Çevreyi kirletmeden doğayı korursak bütün canlıları korumuş oluruz. Sanatsal çalışmam, atık malzemeler kullanımıyla hem sanatsal anlamda katkı sağladım. Hem de çevre duyarlılığı konusunda etkili oldu.
Doğada Hayat (Ö18)	Çevreye duyarlılığına karşı daha hassas olmayı sağlar.
Yıldızlı Gece (Ö27)	İhtiyacımız olan eşya veya görsel sanatlar dersinde çalışma yapılması çevrede kirlüten atık malzemelerin çoğalmasını engeller. Bu da çevreye güzel bir etki sağlar.
Toplam (Öğrenci Sayısı)	9

“Doğada Yaşam” temalı sanatsal uygulamalarını Feldman’ın sanat eleştirisi yöntemi göre değerlendiren öğrenciler; sanatsal ürünlerinde atık malzeme kullanarak çevre ve sürdürülebilirlik açısından farkındalık kazandırmışlardır. Atık malzemelerin çevrede giderek çoğalmasını engellemek için tekrar kullanılabilmesinin toplumsal açıdan önemini anlamışlardır. Çevresindeki sorunların farkına varabilen, eleştirel gözle bakabilen ve bu sorunları açık bir şekilde tartışabilen çevre düzenlemesine hakim, tasarım yapabilen öğrencilerin sanat alanında ve estetik alanda çok başarı sağlayacağı kesindir (Yavuz, 2021, s.45).

Görsel sanatlar dersinde, çalışma süreci boyunca atık malzeme temin edebilmeleri, bunları sanatsal çalışmada uygulamaları ve çevre duyarlılığı ile yaratıcılığını gelişimine yönelik değerlendirme yapmışlardır. Uygulamaları “doğada yaşam” temasıyla, sürdürülebilir sanat kapsamında hem atık malzemeleri kullanarak çevre bilinci farkındalığını kazanmışlardır. Sanatsal açıdan değerlendirildiğinde farklı malzemelerle uygulama öğrencilerin derse ilgi ve tutumunu arttırmıştır. Sanatsal ürünlerinin, estetik ve yaratıcılığının gelişimine olumlu katkısı olmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Araştırmada 7. sınıf öğrencileri, çevre bilinci ve sürdürülebilirliği bağlamında görsel sanatlar dersinde farklı biçim ve formlardaki atık malzemeleri kullanarak iki boyutlu sanatsal ürünler ortaya çıkarmışlardır. Öğrencilerle araştırma kapsamındaki konuları ile ilgili görüşme sorularına karşı verilen ilk tepkiler süreç içerisinde gerçekleşen sanatsal uygulama ile değişmiş ve öğrencilerden beklenen durum görülmüştür. Bu çalışmada 7. Sınıf öğrencileri ilk olarak doğal kaynakların neler olduğu ve yaşamımız hakkında önemi hakkında bilgi sahibi olmuşlardır. Bulgulara göre; uygulama sonucunda canlılar yaşamı için nefes almanın, besinlerin ve ısınma gerekli olduğu ve bunların doğal kaynaklardan sağlandığını, hava ve çevre kirliliğini önlenmesinin yaşamımızı önemli derecede etkilediğini öğrenmişlerdir.

Buna göre doğal kaynakların verimliliği; temiz çevre koşullarına bağlı olmakla birlikte yaşam kalitesini arttırdığı önemi anlaşılmıştır. Doğal kaynakların azalması veya yok olması çevre kirliliğine yol açacağı, atık malzemelerin çoğalması sonucu doğanın tahrip olacağı ve çevre kirliliğinin artmasıyla yaşamımızda yarar sağlayan tüm etkenlerin tükenmesine sebep olacağını öğrenmişlerdir. Çevredeki atıkların tüketimden üretime geçmesini sağlayarak çoğalmasını önlemek ve çevresel ayak izini azaltabileceğimizi, günlük ihtiyacımızı karşılayacağımız ürünler elde edeceğimiz veya sanatsal ürünler ortaya çıkarılarak değerlendirileceği ve sürdürülebilirliğe katkısı olacağını kavramışlardır.

Görsel sanatlar dersinde, boya, kağıt yerine farklı biçim, şekil ve renklerde hazır malzemelerin kullanması öğrencilerin çalışmasında kendini ifade etmesinde, özgün ürünler ortaya çıkarmasında kolaylık sağladığı görülmüştür. Yaratıcılığın gelişimiyle birlikte malzemelerin çevre kirliliğine sebep olan atıklardan oluşmasının ve bunların yeniden kazandırılmasıyla çevre bilinci ve duyarlılığına karşı farklı bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Yaratıcılık ve yeteneğin birleştiği Görsel sanatlar eğitiminde atık materyallerle oluşturulacak sanatsal ürünlerin daha etkin ve yaygın olması ve kamusal alanlarda toplumla buluşmasının sağlanmasıyla çevre bilincinin oluşması ve gelişmesinde katkı sağlanmıştır. Öğrencilerin sanatsal ürünlerinde “Doğada Yaşam” temasını doğanın yaşanabilir ve sürdürülebilirliğine yönelik dünyanın yaşanabilir olumlu yönlerini görselleştirmeleri ve bunları toplumsal mesajlarla aktarmaları dikkat çekmiştir.

5.2. Sonuç

Bu bölümde sonuç ve öneriler bölümünde çalışmanın alt amaçları hedef alınarak oluşturulmuştur.

1. “7. sınıf öğrencilerinin, doğal kaynakların kendini yenilemesi için çevresel bozulmaya karşı sürdürülebilir sanat kapsamında oluşturdukları farkındalıklar nelerdir?” alt probleme ilişkin sonuçlar şu şekildedir:
  - Dünya’daki atıkların artması sonucunda oluşan çevresel bozulmalarla biyoçeşitliliğin, doğal yeraltı kaynakları, hava ve su kirliliği, iklim değişikliği, verimli tarım topraklarının yok oluşu hakkında farkındalık oluşturarak öğrenciler çevre bilinci kazanmışlardır. Çevre kirliliğini oluşturan her türlü atığın geri dönüşümle çevreye zarar vermeden ileri dönüşümle yeniden hayata kazandırılmasının önemini kavramışlardır. Feldman sanat eleştirisi bölümünde öğrencilerin yaptıkları uygulamaların yorumlanmasında öğrenci, doğa manzarası ile doğal kaynakları göstererek sanat ürününü çevre bilinci ve farkındalığıyla gerçekleştirmiştir.
  - Öğrenci çalışmasında doğanın temiz oluşuyla izleyeninde mutlu olacağı ve doğal yaşamda temiz bir dünyanın hayalini kurduğunu görsel sanat diliyle ifade etmiştir.
2. “7. sınıf öğrencileri, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemeleri değiştirilen ve kişiselleştirilebilen ürün olarak nasıl ifade etmişlerdir?” alt probleme ilişkin sonuçlar şu şekildedir:
  - Doğa ve çevre sürdürülebilirliği için atıkların tüketimden üretime geçmesiyle yeniden dönüşümü, günlük hayattaki ihtiyaçları (eski kıyafetlerden çanta, atık araba tekerleğinden saksı yapılması, atık kutulardan kalemlik veya şişelerden kumbara, kırık cam parçaları ile kolye yapılması gibi) karşılayabileceği veya farklı görsel estetik anlamında sanatsal ürünler elde edilebileceği bu sayede yaratıcılığı ve uygulama becerilerini geliştirilmede katkı sağlamıştır.
3. “7. sınıf öğrencilerinin, sanatsal ürünlerinde kullandıkları atık malzemeleri yeniden değerlendirmesi ile doğa ve çevreye karşı oluşturdukları sorumluluk bilinci nelerdir?” alt probleme ilişkin sonuçlar şu şekildedir:
  - Doğada atık malzemelerin çoğalması çevre kirliliğine yol açmasına rağmen tüketimden üretime doğru yeniden dönüşebilmesiyle dönüşebilmesiyle görsel sanatlar dersi yönelik materyallerini karşılanabileceği veya yaratıcılığın gelişmesini sağlayacak sanatsal ürünler elde edilebileceği görüşü öğrencilerde

oluşturmuştur. Çevreyi koruma ve duyarlılık oluşturma amacıyla görsel sanatlar dersinde öğrenciler değişik boyut, renk ve şekillerde atık malzemeleri kullanım amaçlı dönüşebileceğini görmeleri ve öğrenmeleri, önemlidir.

4. “7. sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersinde, sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemelerin yeniden değerlendirilmesi derse karşı ilgi ve tutumlarını etkilemekte midir?” alt probleme ilişkin sonuçlar şu şekildedir:
  - Öğrencilerin, görsel sanatlar dersinde farklı boyut, renk ve şekillerdeki atık nesnelere kompozisyon oluşturma, atık malzemeleri yerleştirme ve yapıştırma, duyguları kısa sürede ifade edip görselleştirme, tüketim sonucu atık malzemeleri sanatsal ürün olarak yeniden kazanım ve dönüşüm kavramlarıyla değerlendirilip iki boyutlu sanatsal uygulamalarında kullanımı, çevre sürdürülebilirliği doğa değerlerinin yaratıcılığı ve uygulama becerilerini geliştirilmesi derse karşı ilgi ve tutumlarını arttırmıştır. Ayrıca öğrencilerin Görsel sanatlar dersinde tekrar atık malzemelerin kullanımıyla ürün geliştirmeye yönelik isteklerinin arttığı görülmüştür.
5. “7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzemelerle oluşturulan sanatsal ürünlerin çevre bilinci kazanmalarına etkisi nelerdir?” alt probleme ilişkin sonuçlar şu şekildedir:
  - Öğrencilerin sanatsal uygulamalarında “doğada yaşam” teması ile tüm canlıların bir arada yaşayabileceği temiz bir çevre olmasını görselleştirmişler ve bireyleri doğayı koruma konusunda teşvik etmek istemişlerdir. Bunun için bireylerin toplumsal çevre bilinci kazanmaları ve sorumluluk almalarının önemini mesajlarıyla vurgulamışlardır. Sanatsal çalışmalarla öğrenciler sürdürülebilir sanatın çevreyi koruma amacını destekleyebileceği ve toplumda olumlu değişim yaratabileceğini gösteren örnekler sunmuşlardır. Sanatsal ifade ile çevresel sürdürülebilirlik konularının farkındalık yaratmada güçlü bir aracı haline geldiğini göstermektedir. Özellikle disiplinlerarası eğitim ve öğretimi destekleyen sürdürülebilir atık malzemelerin kullanımıyla öğrencilerin hayat boyu öğrenmelerine katkı sağlanmıştır.
6. “7. Sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi, öğrenme alanı kapsamındaki sanat eleştirisi etkinliklerinin, “Feldman’ın pedagojik sanat eleştirisi yöntemiyle” sanat ürünlerinin sürdürülebilir sanat ve çevre bilincine yönelik katkıları nelerdir?” alt probleme ilişkin sonuçlar şu şekildedir:

- Öğrencilerin hem kullandıkları malzemeler ile hem de “Doğada Yaşam” teması ile sürdürülebilir sanat uygulamaları kapsamında sanatsal ürünler oraya çıkarmışlardır. Uygulamalarındaki konularını doğanın görüntüsünü atık malzemelerin renkleri, şekilleri, boyutları ve dokularıyla hissettirmişlerdir. İki boyutlu uygulamalarında kompozisyonu oluştururken doğal kaynakları, doğadaki canlıları ve çevresel temizliği estetik ve görsel dille anlatmışlardır. Uygulamalarında, sürdürülebilir sanatın çevreyi koruma amacını simgeleyen toplumsal mesajlar iletmek istemişlerdir. Doğal kaynakların varlığının tüm canlıların yaşamında olumlu etkiler yarattığını ve bunun sürekliliği için doğayı koruma konusunda çevre bilinci kazanmaları ve sorumluluk almalarının önemini vurgulamışlardır. Görsel sanatlar dersinde öğrenciler ile sürdürülebilir sanat uygulamaları estetik ve sanatsal anlamda kendini ifade etme, özgün çalışma yeteneği, sorumluluk alma bilinci, eleştirel bakış açısı, yaratıcılığı geliştirme ve ekolojik duyu kazandırma bakımından farkındalık kazanmışlardır. Kazandıkları çevre bilinci atık malzemenin tanımıyla özellikleri ebeveynlerine ve çevrelerindeki arkadaşlarına da bilgi aktarımında bulunmuşlardır.

5.3. Öneriler

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları öğrencilerin yaratıcılığı geliştirme ve ekolojik bilincini arttırdığı araştırma bulgularında ortaya koymuştur. Çalışmanın öğrenci üzerinde etkisi ve kazanımları sonuçları arasındadır. Bu bağlamdaki araştırmalar farklı yaş veya sınıflarda ve değişik atık malzemelerle (metal, kumaş, kağıt vb) iki ve üç boyutlu uygulamalar yapılabilir.
2. Atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamalarının planlama ve uygulamaları yapılırken öğrenci seviyesi dikkate alınmalıdır.
3. 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulama süreci hazırlıkları uzun zaman almakta ve iyi bir planlama yapılmalıdır.
4. 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları kendini ifade etme, özgün çalışma yeteneği,

eleştirel bakış açısı, yaratıcılığı geliştirme ve ekolojik duyu kazandırma bakımından farkındalık kazandırmaktadır. Bu kapsamda Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlara ve uygulama örneklerine yönelik zenginleştirilmiş yönelik çalışmalar yapılabilir.

5. Atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları anaokulundan lisans eğitimine kadar farklı yaş ve eğitim seviyelerinde uygulanarak sonuçları değerlendirilebilir.

5.3.2. MEB'e Yönelik Öneriler

1. Sürdürülebilir sanat kapsamında atık malzemelerin kullanımı ve çevre bilinci ile ilgili ilişkin uygulamalar ders plan ve programı içerisindeki kazanım ve etkinlik türleri arttırılmalıdır.
2. Öğrencilerin atık malzemeleri sanatsal ürünlerinde kullanma ve uygulama becerilerini geliştirici etkinliklerin sayısı arttırılmalıdır.
3. Okullarda eğitim öğretimde atık malzemelerin geri dönüşümüyle sürdürülebilirlik ve çevre bilinci farkındalığı kazandırılması için, atık toplama alanları oluşturulmalıdır.
4. Atık malzemelerin sürdürülebilirliği görsel sanatlar dersi konularının dışında disiplinlerarası eğitimde ve öğrenmeye ilişkin etkinliklerdeki çevre bilinci kazandırmaya yönelik farklı derslerin konularında da yer verilmelidir.
5. Çevre sürdürülebilirliğin boyutunda öğrenmenin okullarda eğitiminin verilmesine ilişkin öğretmenlere rehber kitap ve etkinlik örnekleri hazırlanmalıdır. Böyle bir kitabın farklı yaş seviyesine uygun etkinliklerle farklı derslerin içeriğinde verilmesi çevre bilinci ve toplumsal farkındalığın öğrencilere kazandırılmasında büyük katkısı olacaktır.
6. Öğrencilere doğal kaynakların korunması ve çevre sürdürülebilirliği kapsamında atık malzemelerin sanatsal çalışma olarak dönüştürülmesi amacıyla uygulamalar yapılması, öğrencilerin eleştirel bakış açısı ve yaratıcılığını geliştirme yönelik bilgilendirme ve sınıf içi etkinliklerin nasıl olabileceğine ilişkin öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir.
7. Üniversite MEB iş birliği ile alanında uzman bilim insanlarının eğitim öğretim faaliyetlerine katılmaları, workshop, seminer gibi uygulamaların desteklenmesi ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

8. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından 5 Haziran 1973'ten itibaren her yıl çevreyi korumaya yönelik farkındalığı artırmak ve eylemleri teşvik etmek amacıyla "Dünya Çevre Günü" düzenlenmektedir. Görsel sanatlar eğitimi dersi kapsamında atık materyallerle oluşturulacak sanat ürünleriyle sergilerin açılması, kamusal alanlarda toplumla buluşmasının sağlanmasıyla çevre bilincinin oluşması ve gelişmesinde katkı sağlanmalıdır.

5.3.3. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1. Görsel sanatlar dersinde öğrencilerin atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları öğrencilerin yaratıcılığı geliştirme ve ekolojik duyu kazandırma bakımından olumlu katkısı araştırma sonunda ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin görsel sanatlar dersinde aktif olduğu, dersi daha eğlenceli bulduğu, derse karşı ilgi ve tutumun arttığı görülmüştür. Bu bağlamda, görsel sanatlar öğretmenleri atık malzemelerin dönüştürülmesi, çevre bilinci ve sürdürülebilir sanata ilişkin bilgi ve farkındalıklarını arttırmak amacıyla seminerlere, konferans ve hizmet içi eğitimlere katılmalıdırlar.
2. Görsel sanatlar öğretmenleri derslerinde atık malzeme kullanımı ve sürdürülebilir sanatsal çalışmalara daha fazla yer vermelidir.
3. Görsel sanatlar öğretmenleri, sürdürülebilir sanat uygulamalarında atık malzemelerin çeşitliliği ve öğrencilerin yaş seviyesine uygunluğuna göre malzemelerin seçimine ve kullanılmasına dikkat etmelidirler.
4. Görsel sanatlar öğretmenleri, ders kitaplarının dışında konuya ve kazanıma uygun malzemeler bularak sınıfa getirmeli ve sınıfta bu malzemelerle uygun uygulama ortamları oluşturmalıdırlar.
5. Görsel sanatlar öğretmenleri, sürdürülebilir atık malzemelere yönelik farkındalık oluşturmak adına yurt dışı ve yurt içinde atık malzeme kullanımıyla sanatsal ürün ve eser geliştiren sanatçıları öğrencilerine tanıtarak sanat ve estetik bilincinin oluşmasında materyal kullanımında farkındalık oluşturmalıdırlar.
6. Görsel sanatlar öğretmenleri, öğrencileri için sınıf ya da atölyelerinde atık materyal toplama alanları oluşturmalıdırlar. Böylece zaman tasarrufu sağlayarak öğrencilerin atık malzeme ile tanışmalarına imkan tanınmalıdırlar.
7. Görsel sanatlar öğretmenleri, atık malzemeler ile oluşturdukları sanat ürünlerini yılsonu sergileri, okul koridorları ve yerel yönetimlerin desteğiyle halka açık alanlarda sergileyerek daha çok izleyene ulaşmasını sağlamalıdırlar.

8. Görsel sanatlar öğretmenleri, okul veli iş birliği çerçevesinde öğrenci velilerine atık ve sürdürülebilir materyaller hakkında seminerler vererek öğrencilerin atık toplamlarında ebeveynlerinde desteklerini kazanmalıdırlar.
9. Görsel sanatlar öğretmenleri, sürdürülebilir çevre, geri dönüşebilir atık gibi tanımların öğrencilerinde bilinç oluşturması adına farklı branş öğretmenlerinin (Fen bilgisi, hayat bilgisi, sosyal bilgiler) desteğini alarak aktivite ve etkinlik süreçleri geliştirmelidirler.

KAYNAKÇA

- Alakuş, A.O., & Mercin, L. (2005). Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 36-46.
- Alakuş, A.O., Mercin, L. (2020). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. (5. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arlı, S.(2019). Sürdürülebilirlik Kapsamında Sanat ve Zanaat. *Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 2, 53-68.
- Ayaydın, A. (2016). *Çeşitli Yönleriyle Çağdaş Sanat Akımları*. (1. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Aykut, A. (2018). *Estetik Paradigmalar Işığında Sanat ve Eğitimi*. (1. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bedir Erişti, S.D. (2021). *Görsel Araştırma Yöntemleri*. (8. baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Berber, F. (2012). *Ekolojik Malzemenin Tasarımdaki Yeri ve Ekolojik Malzemeyle Mimari Konut Tasarımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Boydaş, N. (2004). *Sanat Eleştirisine Giriş*. (2. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Buyurgan, S., & Buyurgan, U. (2020). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyükgüngör, H. (2006). Çevre kirliliği ve çevre yönetimi. *Toprak İşveren Dergisi*, 12, 1-16.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison K. (2021). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Danto, C. A. (2010). *Sanatın Sonundan Sonra: Çağdaş Sanat ve Tarihin Sınır Çizgisi* (1. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demirci-Katıracı, M. (2020). *Görsel Sanatlar Öğretimi*. (1. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Dostoğlu, H. (Ed). (2011). *Canan Tolon*, İstanbul Galeri Nev Yayınları.
- Duran, E. (2011). Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal Ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 291-313

- Erdoğan, M., & Tuncer, G. (2009). An Evaluation Of A Course: Education and Awareness For Sustainability. *International Journal of Environmental and Science Education*, 4(2), 133-146.
- Ersoy, A. (2010). *Sanat Eleştirisi*. İstanbul: Artes Yayınları.
- Fazlıoğlu Akın, Z., & Ece, Ö. (2014). *Türkiye’de Sanat Eğitimi (Yeniden) Düşünmek*. İstanbul: Ofset.
- Hopkins, C., & Mckeown, R. (2002). Education For Sustainable Development: An International Perspective. *Education And Sustainability: Responding To The Global Challenge*, 2002, 13, 13-24.
- İrgin, S. (2016). *Nesnelerin Sanata Dönüşüm Süreçlerinde Bir Anlatı Olarak Yoksul Sanat*. Yayınlanmamış doktora tezi. On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Karabıçak M., & Özdemir M. B. (2015). Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(6), 44-49.
- Karabulut, N., Karakuzu, M., & Konca, Y. (2008). Sanat Eğitiminde Pedagojik Eleştiri Yöntemleri, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 21, 87-111.
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, 19-33
- Keskinsoy, E.(2005). “Halının Altına Süpürülen Çöp”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi*, Sayı:43, 156-160.
- Kırıçoğlu, O.(2005). *Sanatta Eğitim Görmek Anlamak Yaratmak* (3. baskı).Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Kırıçoğlu, O..(2015). *Sanatta Kültür Yaratıcılık: Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi-Öğretimi* (2. baskı).Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Mamur, N. (2017). Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi İle Sanatın Kesişme Noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1000- 1016
- Mamur, N.(2017). Sanat Eğitimde Sürdürülebilirlik ve Çevre Eğitimi Üzerine Bir Çalışma. *Ege Eğitim Dergisi*, 18, 774-794.
- Mazlum, Ö. & Ekmekçi, H. (2016). Görsel İletişim Tasarımı Eğitiminde Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemine İlişkin Bir Örnek Olay Çalışması. *Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 64- 73.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma. Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan (Ed.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Merz, M. (1968). *Giap İglu* [Resim]. (<https://arthur.io/art/mario-merz/igloo-with-tree> sayfasından erişilmiştir(25.04.2023)).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Okan-Akın, N. (2017). Yaşanılan Çevrenin Görsel Kültürü ile İlgili Öğrenci Görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 72, 215-224.
- Özdemir, O.(2007). Yeni Bir Çevre Eğitimi Perspektifi: “Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim. *Eğitim ve Bilim*, 145(32), 23-39.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2015). *Görsel sanatlar eğitimi*. (3. baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Patton, M.Q. (2018). Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. (çev. M. Bütün-S. B. Demir). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Poyraz, E. ve Türkün-Kaya, B. (2018). Turizm sektöründeki çevresel sürdürülebilirlik yatırımlarının finansmanı: Muğla ili örneği. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2 (2), 11-19.
- Poyraz, M. (2015). *Sürdürülebilir Tasarım Ve Seramik Kaplama Sektöründe Sürdürülebilirlik*. Sanatta yeterlik tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Read, H. (2017). *Sanatın Anlamı*. (2. Baskı). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Renkçi-Taştan, T. (2015). Sanat, Doğa ve Teknoloji Ekseninde Sanatçılar ve Yapıtlar, *İdil Dergisi*, 19(5), 169-179.
- San. İ. (2008). *Sanat ve Eğitim, Yaratıcılık, Sanat kuramları, Sanat Eleştirisi Yaklaşımları*. Ankara: Ütopya.
- Saygı, S. (2016). Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık. *Sanat-Tasarım Dergisi*, 7, 7-13.
- Smithson, R. (1970). *Robert Smithson'un Spiral İskelesi* [Resim]. (<http://sanatbilgisi.blogspot.com/2016/11/land-art-arazi-sanat-uzerine.html> sayfasından erişilmiştir(25.04.2023)).
- Süzen, H.N. (2021). Evaluation of Contemporary Art in terms of Conceptual Structure and Interpretability. *International Online Journal of Educational Sciences*. <https://iojes.net/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=3b33ed84-6b6a-435c-ba28-a7ccd9408f73.pdf&key=44328> sayfasından erişilmiştir(20.03.2024).
- Tan, Y. (2022). Doğanın Sanata Yansımaları ve Ekolojik Sanat. *İnsanat: Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 21-41

- Tetik, A. (2023). *İlkokul Öğrencilerinin Sürdürülebilir Çevre Algularının Resim Analizi Aracılığıyla Belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Torunoğlu, E. (2013). Çevre Sorunları ve Politikaları: Çevre, Ekosistem ve Temel Kavramlar. (Ed. Ü. B. Öğütveren).. *Eskişehir, Anadolu Üniversitesi*, 2554, 2-22.
- Tutulmaz, O. (2012). Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilirlik İçin Bir Çözüm Vizyonu. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 601 -626
- Türkdoğan, G. (1984). *Sanat Eğitimi Yöntemleri Resim-İş Öğretimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Uygun, B. (2017). *Canan Tolon'un Yaşamı ve Sanatı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uysal, F. (2009). *Çağdaş Sanat ve Eko Sistem*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Warhol, A. (1962). *Campbell's Soup Cans* [Resim]. <http://www.leblebitozu.com/pop-art-sanatcisi-andy-warholun-18-eseri/sayfasından-erişilmiştir> (25.04.2023).
- Yavuz, G. (2021). *Görsel Sanatlar Dersi 11-12 yaş Grubu Öğrencilerine Çevre Bilinci Kazandırılmasında Atık Malzeme Kullanımının Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, M. (2018). *İki Boyutlu Tasarımların Öğretilmesinde Atık Malzeme Kullanmanın Öğrencilerin Sanatsal Gelişmelerine Katkılarının Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Yücel, T. (2007). *Eleştiri Kuramları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Yükselgün, Ö., & Türkcan, B. (2012). İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki "Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanının Uygulanması". *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(20), 338-341.

ERİŞİM ADRESİ

Erişim Adresi: <https://www.hisour.com/museo-thyssen-bornemisza-madrid-spain-7277/>
04.01.2024 adresinden erişilmiştir.

Erişim Adresi: <https://www.hisour.com/museo-thyssen-bornemisza-madrid-spain-7277/>
04.01.2024 adresinden erişilmiştir.

Erişim Adresi: https://thebettervacation.com/nl/thyssen-museum-tickets/_04.01.2024
adresinden erişilmiştir.

Erişim Adresi: <https://www.musement.com/us/madrid/thyssen-bornemisza-national-museum-skip-the-line-tickets-1523/> *04.01.2024 adresinden erişilmiştir.*

Erişim Adresi: <https://nuve.com.tr/NHaber/?p=570> *29.02.2024 adresinden erişilmiştir.*

Erişim Adresi: <https://dogal-kaynak.nedir.org/> *14.05.2024 adresinden erişilmiştir.*

Erişim Adresi: <https://www.biyolojievreni.com/10-sinif-konulari/dogal-kaynaklar-ve-biyolojik-cesitliliğin-korunması/> *14.05.2024 adresinden erişilmiştir.*

EKLER

Ek 1: Milli Eğitim Bakanlığından Alınan İzin Uygulamaya Dair İzin Belgesi

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-53490996-605.01-70137542
Konu : Ölçek Uygulama İzni

09/02/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/02 nolu Genelgesi.
b) Pamukkale Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 30/01/2023 tarihli ve E-93282220-302.08.01-323676 sayılı yazısı.

İlgi (a) genelge doğrultusunda, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-İş Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Derya ÖZTEKİN' in "*Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Çalışmaları Uygulamaları*" konulu tez çalışması için veri toplama işlemlerini İlimiz Simav İlçesi Hisarbey Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere yönelik uygulamak istediğı belirtilmektedir.

İl Millî Eğitim Şube Müdürü Mustafa TOPUZ' un başkanlığında toplanan değerlendirme komisyonu yaptığı olduğu inceleme sonucunda söz konusu anket izni uygulama çalışmasının uygulanabilir olduğuna karar vermiş olup, eğitim - öğretimi aksatmadan, konunun dışına çıkmamaları, bütün sorumluluğun ilgililere ve okul müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen çalışmanın tamamlandıktan sonra bir örneğinin Müdürlüğümüze verilmek üzere yapılmasını;

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Hasan BAŞYİĞİT
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Hasan ERKAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : İl Millî Eğitim Müdürlüğü/ Strateji Geliştirme Şubesi/ Ar-Ge Birimi /
KÜTAHYA
Telefon No : 0 (274) 280 43 94
E-Posta: arge43@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Çağla KAYNARCA
Unvan : Memur
İnternet Adresi: Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0a7b-206c-3787-b234-abf4 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.01.2023-E.318872

T.C
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

SAYI: 68282350/2023/01

Toplantı Tarihi: 11.01.2023
Toplantı Sayısı:11
Toplantı Saati: 15:00

10.134.1.43
106721
20.01.2023

KARAR 8- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı 212461001 numaralı öğrencisi Derya ÖZTEKİN'in danışmanlığını Doç.Dr. Hatice Nilüfer SÜZEN'in yürüttüğü "*Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Uygulamaları*" konulu tez çalışmasına yönelik başvuru formu ile usul ve etik açıdan verdiği beyan ve ekler tetkik edilmiş olup; proje sahibinin, başvurusunda yer alan bilgi, belge ve taahhütnameler uygun bilimsel davranışlar sergileyeceği kanaati oluşmuştur. İş bu karar oy birliği ile alınmıştır.

ASLI GİBİDİR
11.01.2023

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Başkan

Ek 3. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sizi Yüksek Lisans Öğrencisi Derya Öztekin tarafından yürütülen “Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Çalışmaları Uygulamaları” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanltamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: sürdürülebilirlik kapsamında ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar eğitimi dersinde atık malzemeleri değerlendirerek yaratıcılık ve beceri düzeylerinin gelişimine katkısının önemini belirlemektir.
- Araştırmanın İçeriği: Öğrencilerin sanatsal eğitiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri sürdürülebilirlik bağlamında yeniden değerlendirerek sanatsal formlara dönüştürmede yaratıcılıklarının geliştirilmesi ve çevre duyarlılığı araştırmanın içeriğini oluşturur.
- Araştırmanın Nedeni: Özgün araştırma Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi (Araştırma takviminde öngörülen süredir):
Aralık 2022- Haziran 2024
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 30
- Araştırmanın Yapılacağı Yer: Hisarbey Ortaokulu Simav/Kütahya

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı: .....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı: .....

İmzası:

Not: Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.

Yürütücünün;
Derya ÖZTEKİN

Danışmanın;
Doç. Dr. H. Nilüfer SÜZEN

* Bilgilendirilmiş onam formu, bütün araştırmacılar tarafından imzalanmalıdır.

Ek 4: Ön ve Son Görüşme Formu

“Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Uygulamaları” Yüksek Lisans Tezi

Ön Görüşme Formu

Sevgili Öğrenci,

Bu görüşme; “Görsel Sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları” ile ilgili araştırmada veri olarak kullanılacaktır. Görüşmenin amacı; sorulara vereceğiniz cevapların doğrultusunda sizdeki gelişimi gözlemlemektir. Sorudan elde edilen cevaplarda herhangi bir puanlama yapılmayacaktır. Cevaplarınız araştırmacı tarafından güvenle saklanacak, sözlü veya yazılı olarak hiçbir katılımcının ismi açıklanmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Derya ÖZTEKİN
Görsel Sanatlar Öğretmeni

Tarih : .....
Adı Soyadı: .....
Sınıf : 7/A
No : .....

SORULAR

1. Doğal kaynağı nasıl tanımlarsın?
2. Dünyadaki doğal kaynaklarımız nelerdir? Bunların yaşam için önemi hakkında neler düşünüyorsun?
3. Çevre ve doğanın olumsuz şekilde kullanılmasıyla oluşan tahribatlar, doğal kaynakları nasıl etkilemektedir?
4. Doğada yok olmayan atık malzemelerin çevreye verdiği zararlar nelerdir? Sence bu malzemeler için ne tür önlemler alınmalıdır?
5. Atık malzemelerin tekrar kullanılmasının çevreye nasıl yararı olur?
6. Sürdürülebilirlik kelimesi size ne ifade ediyor? (Sürdürülebilirliğin çevreye etkisi nelerdir?)
7. Sürdürülebilirlik kapsamında atık malzemeler yeniden nasıl kullanılabilir?
8. Sürdürülebilir sanat çalışmalarında hangi atık malzemeler kullanılabilir?

“Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Uygulamaları” Yüksek Lisans Tezi

Son Görüşme Formu

Sevgili Öğrenci,

Bu görüşme; “Görsel Sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları” ile ilgili araştırmada veri olarak kullanılacaktır. Görüşmenin amacı; sorulara vereceğiniz cevapların doğrultusunda sizdeki gelişimi gözlemlemektir. Sorudan elde edilen cevaplarda herhangi bir puanlama yapılmayacaktır. Cevaplarınız araştırmacı tarafından güvenle saklanacak, sözlü veya yazılı olarak hiçbir katılımcının ismi açıklanmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Derya ÖZTEKİN
Görsel Sanatlar Öğretmeni

Tarih : .....
Adı Soyadı : .....
Sınıf : 7/A
No : .....

SORULAR

1. Doğal kaynağı nasıl tanımlarsın?
2. Dünyadaki doğal kaynaklarımız nelerdir? Bunların yaşam için önemi hakkında neler düşünüyorsun?
3. Çevre ve doğanın olumsuz şekilde kullanılmasıyla oluşan tahribatlar, doğal kaynakları nasıl etkilemektedir?
4. Doğada yok olmayan atık malzemelerin çevreye verdiği zararlar nelerdir? Sence bu malzemeler için ne tür önlemler alınmalıdır?
5. Atık malzemelerin tekrar kullanılmasının çevreye nasıl yararı olur?
6. Sürdürülebilirlik kelimesi size ne ifade ediyor? (Sürdürülebilirliğin çevreye etkisi nelerdir?)
7. Sürdürülebilir sanat çalışmasında hangi atık malzemeleri kullandın?
8. Sürdürülebilirlik kapsamında atık malzemelerin yeniden kullanılması sanatsal uygulama sırasında ne gibi kolaylık sağladı?
9. Sanatsal çalışmada atık malzemeleri kullandığın sırada neleri yapmaktan hoşlandın?

Ek 5: Ürün Değerlendirme Formu (Feldman Sanat Eleştirisi Yöntemi)

“Görsel Sanatlar Dersinde Atık Malzeme Kullanımıyla Sürdürülebilir Sanat Uygulamaları” Yüksek Lisans Tezi

Ürün Değerlendirme Formu

Sevgili Öğrenci,

Bu ürün değerlendirme formu; “Görsel Sanatlar dersinde atık malzeme kullanımıyla sürdürülebilir sanat uygulamaları” ile ilgili araştırmada veri olarak kullanılması amacıyla hazırlanmıştır. Formda; “Doğada Yaşam” temalı sanatsal ürünlerinize ilişkin görüşlerinizi yansıtabileceğiniz bir soru dizisi hazırlanmıştır. Soruların hazırlanmasında Feldman’ın “pedagojik sanat eleştirisi yöntemi” temel alınmıştır. Sorudan elde edilen cevaplarda herhangi bir puanlama yapılmayacaktır. Cevaplarınız araştırmacı tarafından güvenle saklanacak, sözlü veya yazılı olarak hiçbir katılımcının ismi açıklanmayacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Derya ÖZTEKİN
Görsel Sanatlar Öğretmeni

Tarih : .....
Adı Soyadı : .....
Sınıf : 7/A
No : .....

SORULAR

Tanımlama:

1. Yaptığın çalışmanın konusu nedir?
2. Bu çalışmaya verdiğin isim nedir?
3. Bu çalışmayı oluştururken hangi atık materyallerden yararlandın?
4. Sanatsal çalışmada kullandığın renkler, şekiller, dokular ve çizgiler nelerdir?

Cözümleme:

1. Çalışmada malzemeleri düzenleme şekli nasıldır? Renkler, dokuları, şekilleri nasıl kullandın?
2. Çalışmanın en dikkat çekici bölümü nedir? Bu bölümün dikkat çekmesi için ne yaptın?
3. Çalışmada anlatımı kuvvetlendirmek için tekrar ettiğin unsurlar nelerdir?

Yorumlama:

1. Çalışmada ifade etmek istediğin konu nedir?
2. Çalışmada bizlere hangi duyguyu hissettirmek istedin?(sevinç, mutluluk, üzüntü, vb.)
3. Çalışma izleyenlere ne tür toplumsal ve evrensel mesajlar veriyor?
4. Bu mesajları iletmek için ne tür simgelerden yararlandın?
5. Çalışma, izleyenlere nasıl bir ses duyumsatır?
6. Çalışma, izleyenlere nasıl bir koku duyumsatır? Çalışman, izleyenlere nasıl bir tat duyumsatır?
7. Sanatsal çalışmaya dokunduklarında neler hissederler?

Yargı:

1. Sence izleyenler sanatsal çalışmana neden değer verir?
2. Yapılan sanatsal çalışma duygularını aktarmada ne kadar etkili olmuştur?
3. Sanatsal çalışman çevre duyarlılığını geliştirmeye sence nasıl katkı sağlayabilir?